

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET FOLYÓIRATA

CXLI. évfolyam • 2006. március

ALAPÍTVÁ

1862-BEN

12. Erdész Tájfutó Európa Bajnokság

2005. Ventspils, Lettország

Részvevők: európai erdészeti, faipari és természetvédelmi szervezetek (oktatási és kutatási intézmények) alkalmazottai, nyugdíjasai és vállalkozói, erdőtulajdonnal, ill. erdészszakmai végzettséggel rendelkezők, valamint az előzőekben említett személyek családtagjai. Vendégek: akik nem tartoznak az előző csoportokba!

Hazánkat ebben az évben 33-an képviseltük, erdészek, családtagjaink és vendégek. A csapat egységességének jeleként az A. STIHL Kft. a POPLÁR Magán Erdészeti Kft. és a Cserhátaljai Erdészeti Bt., valamint a Garamond Kft. gondoskodott.

Az egy hét alatt igazi balti nyárban volt részünk, kellemes 20 fokos hőmérséklet, homokos tengerpart, hús habok.

A versenyek és rendezvények közötti szabadidőt a tenger hús habjaiban és a part kellemes homokján, illetve Ventspils város hangulatos utcáin, a nevezetességekkel ismerkedve töltöttük.

A versenyek előtti napokon a következő tanulmányutak közül válogathattak a résztvevők:

„A” Erdők Lettországban – magtól a faiparig: konténeres csemetetermesztési technológiával dolgozó csemetekert Stendében, komplex fakitermelés, fafeldolgozó vállalkozás, szőlőskert Sabileben (világrekorder: legészakibb szőlőültetvény)

„B” Az erdők különleges természeti és történelmi értékei a „Slitere” Nemzeti Parkban-a „Lív tengerpart” nevű kultúrtörténelmi táj: A balti történelem emlékei a nemzeti park erdejében, Slitere tanösvény, Slitere-i világítótorony, Erdészeti Múzeum Valdemarspilsben, Mazirbe: a „lív tengerpart” köz-

pontja, Irbene: rádiócsillagászati központ, ami korábban katonai célokat szolgált, most egyetemi kutatóhely.

„C” Utazás érintetlen területeken, ahol az erdő, mező és a víz találkoznak – Pape tó Nemzeti Park: Pape-tó a madarak legjellemzőbb gyülekezőhelye Lettországban (több mint 270 fajt figyeltek meg), vadlovak hazája (lengyel konik), tanösvény, madár megfigyelőhely és a vadlovak élőhelye (WWF projekt), Pavilosta: evezés a tengerben, az északi ciprusbőróka élőhelye.

„D” Konténeres technológiával dolgozó csemetekert, a „Kurzeme-i Svájc” – Kurzeme tartomány legszebb tájai, kortárs művészeti kiállítás a szabadtéri múzeumban: Csemetekert Stendében, „dzsungelösvény”, szőlőskert Sabileben szabadtéri múzeum vagy nyáribob, víz-esések a Venta folyón.

„E” Iserje meg Ventspilst – Lettország egyik legtitészebb városa, a jövő városa: Történelmi ismertető, szökőkutak, virágszobrok, parkok, rekonstruált utcák és terek, családbarát környezet, Ventspils Egyetem, Gyerekváros, olimpiai sportközpont.

Részvevők: Makói András, Gabnai Zoltán, Füleki Dániel, Tóth Ádám, Tóth Máté, Spiegl Máté, Tajnai Robert, Vajda Zoltán, Fagyas László, Febérvári Péter, Zagyi László, Mobácsy Tamás, Kürti István, Margittai Endre, Urbán Imre, Veres Imre, Honfi Gábor, Spiegl János, Zentai József, Boros Zoltán, Gerely Ferenc, Fagyas Eszter, Perényi Dóra, Spiegl Anna, Spiegl Éva, Wengrin Ágnes, Tömördi Ágnes, Horváth Magda, Spiegl Zsuzsa, Gerely Piroska, Cser Borbála, Vajda Krisztián.

Kép és szöveg: Urbán Imre

Érmeseink a sprint versenyen

A harmadik oldal

Tematizáljunk! Ebben a választásos időszakban nap, mint nap találkozhatunk ezzel, a politikai marketingben gyakorta használatos terminus technicusszal. Azt jelenti, hogy mi szabjuk meg a sajtó és a közbeszéd számára a tárgyalásra javasolt témát. Szaktársaink között öröndetesen nő azok száma, akik egyre járatosabbak a sajtókapcsolatok terén, akik lépten, nyomon tapasztalbatják a médiumok kétarcúságát. A szerkesztőségek egyrészt kényszerben ügynökök autonómiájukra, másrészt az állandó hírérségben és -versenyben kapva-kapnak az információon. Ezt a helyzetet kibaszvánálva, törekeznünk kell arra, hogy arról szölgjon a sajtó, amiről mi szeretnénk. Ezt persze nem könnyű elérni. A minap egy nemzetközi konferenciánk nem érte el az egyik országos napilap ingerküszöbét, „de ha volna egy jó kis falopási ügy” – fogalmazott a szerkesztő – az bekerülhetne az újságba. Mire ezek a sorok megjelennek, már túl vagyunk egy egész fórumnyi falopási ügyön, amit Ózdon, Zalaegerszezen és Kecskeméten tártunk a sajtó elé. A csúnya ügyeknek elég szép visszhangjuk volt. A marketing inyencek persze mondbatják, hogy inkább pozitív témákat kell előtérbe tolni. Mert ugye, aki fa- és/vagy kabátlopási ügybe keveredik... Sajna, azzal kell főznnünk, ami kéznél van. Egyébként is régi sajtós tapasztalat, amit a sztárok bangoztatnak: Mindegy, hogy mit írnak, csak írjanak rólunk! Itt kanyarodom vissza az írásom elején felvetett tematizálásra. Hasznos volna, ha a cégek, szervezetek sajtó sajtótervet állítanának össze, amelyben nemcsak a PR-cikkek szerepelnének, hanem azok az események és témák is, amelyek érdekesek lehetnek a médiumok számára. Ezeket a témákat fel kell ajánlani a helyi sajtóforumok szerkesztőinek. (Már csak azért is, hogy a lábunk előtt heverő témákat ne a rivális társszakmák használják föl az arcuk fenyésítésére.) Egy-egy ügyes PR-munkatárs, jól ápol sajtókapcsolatokkal, tízből tíz témát el tud helyezni. Feltételezve, hogy van ilyen munkatárs, aki kellően kreatív, kezdeményező és jó a kudarctűrő képessége. Mert ehhez a munkához az is kell. Megkitartás. Ha kidobnak az ajtón, be kell jutni az ablakon. Az erdészeti témák meghatározásának egy másik területe a világban adódik. A Wikipédia nevű szabad lexikon, amelyben már szerepel az erdőgazdálkodás, de számos üres, feltöltetlen felület kínálja magát, például a fenyőfélék, amely, arra vár, hogy érdeklődő és szakértő kollégák megírják a szócikket. Hasonló céllal indítottam a ForestPress oldalán egy Lexikon rovatot, amely elsősorban a nem szakmabéli olvasóknak nyújthat segítséget a szakmai zsargon képezte kommunikációs szakadék áthidalásához. Aki kedvet érez, írjon, örömmel fogadom a fogalom-magyarázásokat. Rokon terület az iskolai tankönyvek tartalma, de erről majd más alkalommal.

Kedves Kollégák, szabad a pálya, írjunk, adjunk ötleteket PR-osoknak, újságíróknak, szerkesztőknek! Tematizáljuk a sajtót! Mert, ha más teszi helyettünk, abból nem sok jó süil ki.

Zétényi Zoltán

Tartalom

Beszélgetés Markó Lászlónéval.....70

Rédei Károly:

A nevelővágások hatása az akácállományok hozam- és értékváltozására 71

Bán István: Tabutéma a rablógazdálkodás! 73

Rakk Tamás: Rablógazdálkodás a gímszarvassal? 74

Kerekasztal a Vadászlapnál.....76

Reményfy László: A nagy agancskeresés 77

Somfalvi Ervin: Szép, új világ?! 77

Tasnády Péter József:

Klímaváltozás és erdőgazdálkodás III. 78

Lakatos Ferenc, Szabó I., Farid M., Lee S. S.:

Erdők és erdőgazdálkodás Malajziában 80

Andrési Pál: 2006 – a tövisszűrő gébics éve 82

Sipos Sándor: Klubnapok a Kiskunságban.....83

Bartha Dénes:

A magyar kőris botanikai jellemzése 84

Hajdu Frigyes: RUNNER – új védekezési technológia a gyapjaspille ellen 88

Lengyel László:

Új lehetőség a gyapjaspille elleni védekezésben 89

Magánerdőben 91

Pedroni Emma Anna: Az 1848-as címer szép vonala 93

Beliczay István:

A földvár elhelyezkedése hadászati szempontból 94

Egyesületi hírek 96

A Dráva Völgye erdei iskolája 3/BIII

ERDÉSZETI LAPOK • Az Országos Erdészeti Egyesület folyóirata CXLI. évfolyam 3. szám (március)

FŐSZERKESZTŐ: PÁPAI GÁBOR • A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE: DR. SZIKRA DEZSŐ

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI: Andrési Pál, Apatóczy István, dr. Bartha Dénes, Detrich Miklós, Greguss László Géza, dr. Járási Lőrinc, Mihályfalvy István, dr. Sárvári János, Temesvári Erik, Zétényi Zoltán.

SZERKESZTŐSÉG: 1027 Budapest, Fő u. 68. Telefon/fax: 201 77 37 • Mobil: 06 30 97 15 255 • e-mail: erdlap@mtesz.hu

KIADÓ: Országos Erdészeti Egyesület, 1027 Budapest, Fő u. 68. • FELELŐS KIADÓ: CSERÉP JÁNOS elnök

Nyomdai munkák: INNOVA-PRINT, Budapest • Felelős vezető: ifj. Komornik Ferenc

A kézirat lezárva: 2006. március 1.

ISSN 1215-0398

Terjeszti az Országos Erdészeti Egyesület. Felvilágosítást a lappal kapcsolatban az Egyesület ad. Megjelenik havonta.

A beküldött kéziratokat, fényképeket nyilvántartásba vesszük. A cikkek, írások nem feltétlenül azonosok a szerkesztő véleményével, azok tartalmáért mindenkor a szerző felel. Honoráriumot megegyezéssel csak felkért írásokért, illetve grafikai munkákért fizetünk.

A címlapon: Tavaszodik. Fotó: Pápai Gábor

Vándorgyűlés 2006

Beszélgetés Markó Lászlóné elnökasszonnyal

Veszprém megye területének több mint 30%-át erdő borítja. A kárpótlási és vagyonnevesítési folyamat során ennek a területnek mintegy harmada került magánkézbe. Ebből az erdőterületből közel 3600 hektáron gazdálkodó 1000–1100 erdőtulajdonos képviselőt látja el a Magánerdő-tulajdonosok és Erdőgazdálkodók Veszprém megyei Egyesülete, a MEVME, melynek elnöke 2000 óta Markó Lászlóné. A vegyész mérnök képesítésű erdőtulajdonos Nagy Miklós erdőmérnöktől vette át az egyesület elnöki teendőit.

– Szokatlan ebben a felelős beosztásban a gyengébb nem képviselője.

– Egri születésű lévén, az erdőszerepet a Bükk és a Mátra rengetegeiben bakancsos turistaként édesapám oltotta belém. Ő tanított arra, hogy az erdőben nemcsak menni kell, hanem mindent megfigyelni, hallgatni az erdő sejtelmes neszeit és gyönyörködni az évszakok változásában. Mióta Veszprémbe élek férjemmel, a Bükk helyett a Bakonyban túrázunk, régebben barlangásztunk is. Ebben az időszakban ragadott meg közelebről a gombák világa. 1965 óta vagyok tagja az OEE-nek, amikor még működött a Mikológiai Szakosztály.

– És hogyan lett erdőtulajdonos?

– Azok közé tartozom, akiknek szüleitől a háború után nagyon sok mindent elvettek, és az irántuk érzett szeretetem és tiszteletem késztetett arra, hogy földtulajdon vásárlással elégtételt szerezzenek nekik. Minden árverési helyszínt végigjártunk a környéken és igyekeztünk településektől távoli, tiszta, szép, természetes erdőhöz jutni. Igazi erdőhöz. Így sikerült mintegy 12 hektár erdővel kárpótolni magunkat.

– Többnyire haszonszerzés céljából vásárolnak erdőt.

– Való igaz, az egyik cél a haszonszerzés, a másik a tulajdonlás érzése. Az erdővel foglalatosságot körében azonban köztudott, hogy az erdőből hosszú távon csak tisztaságra számíthatunk. Személy szerint engem örömmel tölt el a tulajdonlás érzése, az, hogy a saját erdőmben gombászhatok, gazdálkodhatok. Soha nem akartam vezető lenni, de amikor elvállaltam a MEVME elnökséget, nagyon sok izgalmas feladatot kellett megoldani, mert az erdő-

tulajdonosok jó része nem tudta, hogy mit jelent az erdőgazdálkodás. Így a hozzá nem értőknek előadásokat szerveztünk, szakemberek segítségével közösen beszélgettünk meg a tennivalókat, különösen most, az EU-s elvárásokat és lehetőségeket illetően.

A 76/2004(V.4.) FVM rendelet 1. sz. melléklete II/5. pontja jelentős díjtétellel sújtotta az üzemtervezést az addig érvényben volt díjon felül. A MEVME 2004-ben javasolta, hogy ez a díjtétel a 100 hektárnál kisebb tulajdonra ne terhelje. Emellett javasoltuk, hogy az 50 hektárnál (kivételesen 100 hektárnál) kisebb területen gazdálkodók esetében „egyszerűsített üzemterv”-et vezessenek be. Ez a munkamegtakarítás révén lehetővé tenné a tervezési díjtétel csökkentését. Javaslatunkat az OEE és a MEGOSZ támogató visszajelzéssel nyugtázza.

– Kik az egyesület tagjai?

– Az egyesület tagja lehet az a természetes vagy jogi személy, akinek Veszprém megye közigazgatási határain belül erdőtulajdona van, vagy más tulajdonában lévő erdőterületen itt erdőgazdálkodási tevékenységet végez, továbbá az, aki más művelési ágba tartozó termőföldjén erdőt akar telepíteni. Lényegében az egyesületünk célja a magántulajdonba került értékes erdőállományok megóvása, az erdőbirtok törkeértékének védelme és gyarapítása, az erdőbirtokosok tulajdonosi érdekeinek védelme, és megyénkben a nagy múltra visszatekintő szakszerű erdőgazdálkodás fenntartása.

– Mint magánerdő-tulajdonos, mit nebezmenyez leginkább?

– A járulékbefizetési rendszert tartom neuralgikusnak, hiszen az állam csak annyit ad „támogatásként”, amely-

nyit elvesz, és ráadásul még különböző jogcímenek adót is fizetünk.

– És jut ideje a nagy szenvedélyre, a gombászásra?

– Ha már erről kérdezett, feltétlenül meg kell említenem Szemere Bertalan családfájához tartozó Szemere Lászlót (1884–1974), aki meghatározó egyénisége volt a gombásztársadalomnak. Gombaakvarelljeinek árából vett a közeli Hárskúton egy szerény falusi házat. Nagy álma volt, hogy a híres bakonyi szavasgomba-lelőhelyeket feltárja, és mesterséges úton növelje. Kellemes, derűs öreg bácsi volt, akivel igen jó kapcsolatban voltunk, és halála után, tiszteletére, a Veszprém megyei mikológuscsoport felvette Szemere László nevét. Sajnos azok a megjelölt fák, melyek tövében szarvasgombát talált, a fahasználat áldozatául estek. Tudom, ez nem tartozik szorosan beszélgetésünk témájához, de ennyivel is szerettem volna adózni emlékének.

– Mivel járul hozzá az egyesület a vándorgyűlés sikeréhez?

– Igen nagy megtiszteltetésnek érezzük a felkérést, hogy mutassuk be egyesületünk tevékenységét. Szakmai bemutatókon a Pro Silva elvek szerinti erdőgazdálkodással ismerkedhetünk. Közjóléti tevékenységünk köréből bemutatunk egy erdei tábor, ahol 20 fő részére tudunk szállást, 50 fő részére fedett foglalkoztatót biztosítani. Főleg a környékbeli iskolás gyerekeknek, tanároknak ideális bemutató hely. A villany bevezetése is folyamatban van, de megvalósulásáig is tiszta és kulturált elhelyezést kínálunk. És hogy legyen ez a reklám helye, várjuk a csoportok jelentkezését, távolabbról is, amire volt már példa, mert az elmúlt évben a pécsiak ismerkedtek a Bakonnyal.

De a vándorgyűlésen program lesz a Herendi Porcelángyár megtekintése is. A MEVME egymástól függetlenül gazdálkodó erdőbirtokosokból álló csapat, a tagok összefogása elsősorban az erdő szakszerű fenntartásának érdekeit szolgálja. Pályázatot nyújtottunk be a Nemzeti Civil Alaphoz, és az ott nyert összegből tudjuk tagjainkat elküldeni különféle hazai rendezvényekre, előadásokra, ahol bővíthetjük szakmai ismereteiket. Ilyen rendezvény többek között a vándorgyűlés is, melyre most nem vendégként, hanem vendéglátó minőségben sok szeretettel várjuk a programunkra jelentkezőket.

– Köszönöm a beszélgetést

Pápai Gábor

A nevelővágások hatása az akácállományok hozam- és értékváltozására

Bevezetés

A nevelővágások erdőművelési (szelekciós) és gazdasági (értéknövelő) jelentősége szakmai körökben közismert. Szakszerűen elvégzett nevelővágásokkal a visszamaradó faállomány értéke és állékonysága jelentős mértékben növelhető, ugyanakkor az erdőművelés sokat vitatott kérdése, hogy nevelővágásokkal a faállományok összes vagy korszaki összes fatermése (vagy annak növedéke) növelhető-e.

A nevelővágásoknak a fatermésre gyakorolt hatását az erdészeti kutatás már több mint 100 éve vizsgálja. A XX. század második felétől kezdődően külföldön és hazánkban is számos erdőnevelési (gyérítési) kísérletet állítottak be (1, 2, 4, 5). A kísérletek egy része azonban – különböző okok miatt – értékelhetetlenné vált, illetve megsemmisült. Az értékelhető kísérletek viszont lehetőséget adnak bizonyos általánosító következtetések levonására, amelyek az erdészeti gyakorlatot is érintik és a jövőbeni kutatásoknak is részben irányt szabnak.

A következőkben bemutatásra kerülő akác erdőnevelési kísérleti sor 14 évet átfogó – mely időintervallum az akácok átlagos vágásérettségi korá-

nak közel felét jelenti – felvételi adatai megerősítettek néhány alapvető állítást a nevelővágásoknak a faállományok fakészletére (korszaki összes fatermésére) és minőségére gyakorolt hatásával kapcsolatban.

A vizsgálati hely bemutatása

A háromparcellás (egy kontroll, két kezelt) erdőnevelési kísérletet egy 22 éves akácokban létesítettük a Pusztavacs 201 E erdőrésztben. Az erdőrészt termőhelytípus-változata: erdőssztyepp klíma, többletvízhatástól független, humuszos homok, középmély termőréteg, homok. A faállomány fatermési osztálya: III. (Rédei, 1984). Törzsenkénti faállomány-felvételeket 22, 27, 32 és 36 éves korban végeztünk, így 14 éves időintervallumot tudunk értékelni. A kísérleti jellegű növedékfokozó gyérítéseket az első faállomány-felvételt követően, 22 éves korban végezte el az illetékes erdész. A gyérítések a következők voltak: I. parcella: 770 db/ha (kontroll), a II. parcellában a főállomány törzsszáma 550 db/ha (akácok erdőnevelési modellje, 1984 alapján), a III. parcellában pedig 400 db/ha (megközelítőleg a kontroll faállományrész törzsszámának 50 %-a).

A legfontosabb faállomány-szerkezeti és fatermési tényezők meghatározásánál a famagassági-görbés, illetve a $V=G*HF$ alapösszefüggésre épülő számítási eljárást alkalmaztuk.

A fák magasság szerinti osztályozására négy (kimagasló, uralkodó, közbeszorult, alászorult, fa), míg az erdőnevelési faosztályozás során ugyancsak négy osztályt (javafa, segítő fa, kivágandó fa, kiszáradt fa) használtunk. A törzsmínőség meghatározása során a következő osztályozást alkalmaztuk: egyenes, egészséges törzs (1), enyhén síkgörbe, egészséges vagy kisebb mértékben károsodott törzs (2), sík- és/vagy térgörbe, maradandóan károsodott törzs (3), száradófélben lévő vagy már elszáradt törzs (4). A törzsmínőség-értékek törzsszámmal súlyozott számtani átlagából határoztuk meg az ún. *faállomány-minőségi jelzőszámot*, amely lehetőséget adott a nevelővágások nyomán bekövetkezett minőségi változások objektív mérésére.

A nevelővágásoknak a fatermés alakulására gyakorolt hatásának elemzésére részben új, a hazai szakirodalomban kevésbé alkalmazott táblázatos leveletési módszert alkalmaztunk.

Táblázat. Akác erdőnevelési kísérleti sor fatermési és faállomány-minőségi adatai 22 és 36 éves kor között (Pusztavacs 201 E) FTO: III. (Rédei, 1984)

Tényezők	Parcella száma		
	I. (kontroll)	II.	III.
1. Induló fakészlet a nevelővágás elvégzése előtt (m³/ha) – a kontroll %-ában	182,1 100,0	244,3 134,2	219,4 120,5
2. A nevelővágások során kiemelt fatérfogat (m ³ /ha)	0,0	64,0	77,6
3. A főállomány (kontrollnál az egészállomány) törzsszáma – a kontroll %-ában	770,0 100,0	550,0 71,4	400,0 51,9
4. Fa- (élőfa-)készlet az első nevelővágás elvégzése után (m ³ /ha)	177,9	180,3	141,8
5. 14 évvel az első nevelővágás elvégzése után (m ³ /ha) – élőfakészlet – a kontroll %-ában – száradék (m ³ /ha) – fakészlet (élőfakészlet+száradék) (m ³ /ha) – a kontroll %-ában	276,4 100,0 11,1 287,5 100,0	260,2 94,1 12,3 272,5 94,8	226,9 82,1 6,3 233,2 81,1
6. Élőfakészlet-változás 14 évvel az első nevelővágás elvégzése után (m ³ /ha) – a kontroll %-ában	98,5 100,0	79,9 81,1	85,1 86,4
7. Korszaki összes fatermés (m³/ha) – a kontroll %-ában	287,5 100,0	336,5 117,0	310,8 108,1
8. Korszaki összes fatermés átlagnövedéke (m³/ha/év) – a kontroll %-ában	7,5 100,0	6,6 88,0	6,5 86,7
9. Faállomány-minőségi jelzőszám – 14 évvel a nevelővágás elvégzése után – a kontroll arányában	2,17 1,00	1,96 0,90	1,68 0,77

Következtetések

A növedéfkokozó gyéritéseknek az adott faállományrészek korszaki összes fatermésére, valamint a faállományminőségre gyakorolt hatásával összefüggő számításokat a táblázatban foglaltuk össze.

A bemutatott akác erdőnevelési sor alapján a növedéfkokozó gyéritéseknek a *korszaki összes fatermésre gyakorolt növelő hatása a vizsgált kor-intervallumban nem mutatható ki*. A különböző erélyű nevelővágások abszolút értékben nem növelték a korszak végi összes fatermés mennyiségét a kontrollhoz viszonyítva. A nevelővágások előtti fakészlet-arányok (a kontroll %-ában) ugyanis a vágással érintett faállomány-részek esetében mindenkor alatta maradtak a korszak végi összes fatermés kontrollhoz viszonyított %-os értékeinek. A kísérleti adatok alapján a korszaki élőfakészlet mennyiségi változására sem voltak növelő hatással a nevelővágások.

A korszaki összes fatermés átlagnövedék-értékek alakulása ugyancsak

egyértelműen jelzi, hogy az elvégzett nevelővágásoknak nem volt korszaki összes fatermést növelő hatása. Nem valószínűsíthető továbbá, hogy bármilyen ütemezésű és erélyű nevelővágással a korszaki összes fatermés jelentősebb mértékben (5 %-ot meghaladóan) növelhető lenne.

Gyéritési korú akácokban gondos, egyedi válogatáson alapuló nevelővágásokkal a faállományok minősége jelentősebb mértékben fokozható. A bemutatott kísérletben az erre utaló *faállományminőségi jelzőszám 10-23 %-kal baladta meg a kontroll faállomány-rész vonatkozó értékét*. A nevelővágások hatása döntően tehát a faállományok értéknövekedésében nyilvánult meg.

A nevelővágásoknak a faállományok fatermésére gyakorolt hatásának vizsgálata hosszú időtartamú komplex kutatási feladat, amelynek ökológiai, fatermési és ökonómiai vonatkozású részterületei ma még önmagukban is csak részben feltártak. Ezért az ilyen irányú kutatásokat feltétlenül folytatni kell.

Summary

The studies concerning the effect of thinning operations on the yield and value of black locust (*Robinia pseudoacacia* L.) stands shown that the increment thinnings carried out in a long term thinning trial did not affect the periodic total yield of the stands, however, their quality indicator could be increased by 10 to 23 %.

Irodalom

(1) Assmann, E. 1970. The Principles of Forest Yield Study. Pergamon Press, New York

(2) Lemoine, B. 1963. Silviculture, production et rentabilité. Nancy. 285.

(3) Rédei K. 1984. Akácok fatermése. ERTI Kutatási jelentés, Kecskemét

(4) Solymos, R. 2000. Erdőfelújítás és –nevelés a természetközeli erdőgazdálkodásban. Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó, Bp. 113.

(5) Wiedemann, E. 1943. Der Vergleich des Massenleistung der Mischbestandes mit der Reinbestand. Allgemeine Forst – und Jagd-Zeitung, 119: 123-132.

Észrevétel Dr. Bán István cikkéhez

Dr. Bán István régi jó barátom – „Az erdei vadkár és a gímszarvas Magyarországon” címmel – az Erdészeti Lapok novemberi számában cikket jelentetett meg. A cikk megállapításaihoz csupán egyetlen észrevételt teszek, mivel az, az erdő és vad örökzöld témájában alapvető félreértésre adhat okot.

A vitatott megállapítás:

„A bükk és tölgy esetén is a makk tömkelemenetelét elsősorban a kiszáradás és a fedetlen makk megfagyása okozta. A magoncok pusztulását mindkét esetben legnagyobb mértékben a közvetlen és közvetett vízhiány okozta (aszálykár, gyomborítottság). A vadkár mindösszesen 1 % alatti érték. A mintaterületeken jelenlevő szarvas, vaddisznó, őz és nyúl károkozása tebát a törvény által elviselhetőnek fogalmazott 5 % alatti korlát alatt van. A makkvesztesség pedig, amit az erdészeti batóság szöveges mérlegbeszámolója a vadnak tulajdonítanak, vizsgálódásaim és megfigyeléseim szerint legkevésbé a vadnak, sokkal nagyobb mértékben a környezeti tényezőknél tulajdoníthatók.”

A természet az utódlás vonatkozásában általában óriási rátartással dolgozik, egy jól sikerült természetes felújít-

tásban a csemeteszám akár százazres nagyságrendet is elérhet. Ennek ellenére, a megtermett makkmennyiségnek valóban csak kis százalékából lesz erdő, de a többi sem vész kárba, mivel ezt a fogalmat a természet nem ismeri. A „főlös makkmennyiség” valahol beépül a táplálékláncba. A makk sorsát illetően Bán kolléga diagnózisa helyes lehet, de az abból levont következtetés – a vadkár bagatellizálása – véleményem szerint téves. *Mert nem az a lényeg, hogy a vad a makknak csak csekély százalékát fogyasztja el, hanem az, hogy az adott területen élő vad mennyisége az erdő felújuló képességét blokkolja-e?* Bán kolléga megfigyelései nem adnak magyarázatot arra a jelen-

ségre, mely az ország számos pontján felállított 10x10 méteres mintaterületen észlelhető, ugyanis egyetlen tényező kizárásával döbbenetes különbség alakul ki. Amíg kerítésen belül buja vegetáció tenyészik, addig kerítésen kívül szinte „sivatag” van. A kerítés pedig a felújulásra ható tényezők közül csupán a vadat zárja ki. Végül kíváncsi lennék arra, hogy a vad által elfogyasztott makk mennyiségét Bán kolléga hogyan mérte? (A mellékelt fotót Csóka György kolléga bocsátotta rendelkezésemre.)

Bartha Pál

ny. vezető főtanácsos

Részlet a Funtineli boszorkány c. Wass Albert műből

(1. kötet, 169. old.)

Csak a fák színes ruhája kopott egyre! Először a juhar hullatta le nagy, ujjas leveleit, melyek fényes-barnák voltak, s olyan súlyosak, hogy koppantak, mikor földet értek. Aztán megkopaszodtak az égerek. Kis, szürkévű güzsörödött leveleiket elkapta a patak, s vitte zúgva, susztorogva tovább..

Tabutéma a rablógazdálkodás!

A rablógazdálkodás szakmánk rettegett kifejezése.

Az Erdészet Lapok 2005 februári és márciusi számában „Intő jelek” címen batorkodtam kifejtetni azon körülményeket, amelyek szerint Magyarország erdeiben összességében túlhasználat van.

Az eredeti „Rablógazdálkodás?” címet a főszerkesztő bölcs javaslatára változtattuk meg, mert valóban az intő jelek és a túlhasználat mégiscsak lágyabb megfogalmazása a rablógazdálkodásnak.

Reméltem, hogy a megfogalmazott tényeket, ha cáfolni nem is tudja, de észrevételezni fogja a kérdésben igencsak érintett ÁPV Rt., KVM (Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium), FVM (Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium), ÁESz (Állami Erdészeti Szolgálat), ERTI (Erdészeti Tudományos Intézet), az Országos Erdészeti Egyesület, a Parlament illetékes szakbizottságai, valamint az egyetemünk.

Eltelt egy év és senki nem reagált. Régebben a kérdés igen nagy hullámokat vetett szakmai körökben. A '80-as évek elején elhangzott a parlamentben a 10 millió m³ fakitermelés lehetősége. Akkor az ÁESz fejlesztési osztályán elvégzett számításaink cáfolták azt az elképzelést. Országos hozamszabályozásról az időben nem volt szabad beszélni, hanem országos véghasználati optimalizálás címen engedélyezte a minisztériumi erdészeti főhatóságunk részünkre a munkát. Az akkori viszonyok között a jóváhagyás szerintem bátor cselekedet volt. Az osztályunk és a társosztályok témával kapcsolatos eredményei általam azóta sem ismert módon a Népi Ellenőrző Bizottsághoz kerültek, melynek alapján egy átfogó vizsgálatot végeztek. Érdemi eredmény nem született, viszont a társosztályról egy nagyon jó munkatársunknak távozni kellett. A vezetésem alatt álló fejlesztési, majd számítástechnikai és fejlesztési, aztán ismét fejlesztési osztály tovább folytatta a főhatóság engedélyével ezeket a vizsgálatokat. Igen széles körű szakmai egyeztetést végeztem. Az ellen-lobby volt annyira erős, hogy támadásaival keserves időszakokat okozott s több kiváló kollégánkat távozásra késztetett, de annyira nem volt erős, hogy megakadályozza ezt a munkát, sőt sikerült bevezetni az országos hozamszabályozás megnevezést. A rendszerváltás után nem

sokkal a hozamszabályozási munkabizottság eredményéről a lapban megjelent cikkem másnapján a szolgálat főigazgatója fegyelmi vizsgálatot rendelt el ellenem, ami annyira komollyá vált, hogy ügyvédet kellett fogadnom, mert nem volt elég a nyilvánvaló igazam. Persze megnyertem. Az országos hozamszabályozást kezdte a szakma komolyan gondolni, sőt súlyát növelte, hogy előírásként bekerült az erdőtörvénybe, amit aztán felpuhítottak az alacsonyabb rendű jogszabályok, amelyek szerint csak 5 évenként kell elvégezni. Úgy érzem, hogy az országos hozamszabályozás-ellenzők ezután taktikát váltottak. Átszervezésekkel, feladattervi törléssel, a 100 %-os alaphoz képest csökkentett bérezéssel, nemzetközi kapcsolatok elvágásával és ami a legszomorúbb, hogy az erdészeti szakmai aggasztó jelekről készült s a főhatóságnak címzett iktatott akták visszatartásával az országos hozamszabályozást tovább nehezítették, illetve akadályozták.

Ebbe a sorba tökéletesen beleillik, hogy az intő jelekre egy teljes éve senki sem reagált. Amiről nem beszélünk vagy írunk, az nincs: vagy a rablógazdálkodás tabu téma? – esetleg nem érdekel senkit?

Ejszen a homokba is dughatjuk a fejünket és betakarozhatunk a 12 millió m³ növedékből „csak” 7 millió m³ fakitermelés álmagyarázatba, ami ronda hasonlattal olyan, mintha az egy kotlóst és tizenegy csirkét számláló tucatnyi baromfiból csak hetet vágunk le, de abban benne van a kotlós is!

Félrevezethetjük magunkat és az egész erdőt szerető magyar társadalmat is, de ha nem tudunk (vagy nem akarunk) legjobb tudásunk és szakmai lelkiismeretünk szerint gazdálkodni, ágazatunk dicsőség helyett megvetésre és további degradálásra számíthat. Nemcsak új erdőt kell látványosan telepíteni, hanem a meglévőket is óvni kell!

Tán két évtizede is van, hogy a lapban megjelent írásom kapcsán *Petz Ádám* erdész kollégámmal egyetértünk a kerületvezető erdészek munkájának az erdőgazdálkodásban betöltött rendkívüli jelentőségében. Sőt, lapunkban volt egy kerületvezető erdészekkel készült riportsorozat is, ami igazolta az előző állítást. Most félek, hogy nagyrészt a PP (profit és politika) a meghatározó. Szörmentén elhangzának észrevételek lapunk hasábjain is,

mint például a Nemzeti Erdőprogram kapcsán, vagy legutóbb *Klemencsics András* főosztályvezető úrral készült és a lapunkban közölt beszélgetésben, de ez kevés. Első világháború, Trianon, második világháború, vörös diktatúra, 1956-os forradalom, újabb diktatúra, gulyáskommunizmus, 1989. rendszerváltás és másfél évtizedes szabadság történelmi sorozatában vergődő erdőgazdálkodásunkban végre tükörbe kellene néznünk és együtt kellene látnunk a szépet és a rosszat egyaránt. Mindkettő a mi gyermekünk s nevelésük részeként meg kellene győződnünk arról, hogy briliáns erdőtelepítéseink mellett rablógazdálkodunk-e vagy sem, illetve csak részben. Hölgyeim és Uraim, nem jeliszavakat és homályos megfogalmazásokat, hanem félre nem érthető számokat és tényeket kell a jövő érdekében rögzítenünk! Ezért tisztelettel kérem a magyar erdőket szerető embereket az „Intő jelek I-II” cikkben írt állítások értékelésére és a szükséges tevékenységek javaslatára.

Bán István

Ha kipusztulnátok

Örökké zöld, komoly, sudármagas fenyők,
Hozájuk simuló, szelíd, fehér nyírfák,
Szürke köpönyeges, méltóságos bükkök,
Ágas-bogas, görcsös, terebélyes tölgyek.
Országutat őrző, katonás jegenyék,
Elnehezült, széles, gonderhelt platánok,
Bódító fürtöktől roskadó akácok,
Korai virággal mosolygó mandulák,
Almát, körtét, szilvát, ontó ékes ágak,
Karácsonyi gyertyát virágzó gesztenyék,
Mind-mind „akik” ezt a földet borítjátok,
Ti teszitek szebbé ezt a szép világot.
Állva, élve, halva: mindegyiktek drága,
Bennetek rejlik a föld sok orvossága.
Az lenne rettentő, Éden-kerti átok,
Ha miattunk lassan mind kipusztulnátok!

Prohászka Melitta

Varga Evelin

11 évesek

Magyaregregyi Általános Iskola tanulói

**Hirdessen az
Erdészeti Lapokban!**

Rablógazdálkodás a gímszarvassal?

Érdeklődéssel olvastam dr. Bán István barátom az Erdészeti Lapokban „Az erdei vadkár és a gímszarvas Magyarországon” címen és a Magyar Vadászlapban „Szarvas rablógazdálkodás” címen közreadott írásait. Elismeréssel nyugtáztam azt a bátorságot, amellyel összegzésként ki mondta, hogy „a szarvassal rablógazdálkodás folyik országos szinten”.

Gondolom ezt olvasva sokan felszisszentek, magas beosztású hivatalnokok és gazdálkodók, akiknek az az érdekük, hogy a jelenlegi magyar vadgazdálkodásról, szűkítem: a szarvassal való gazdálkodásról a valóságnál sokkal jobb képet kapjon a közvélemény, kapjanak azok a politikusok, akik a fontos beosztások kinevezéseit befolyásolják és a széles világon azok a vadász-körök, akiket még érdekel a magyarországi szarvasvadászat.

Én nem nevezném rablógazdálkodásnak ezt a mai állapotot, hanem csupán egy olyan magától kialakult és működő jelenségnek, amely a meglévő törvények mellett, a sok-sok befolyásoló tényező eredőjeként jött létre, és amely csak akkor kerül nyugvópontra, ha bekövetkezik az egyensúly a szarvas létszám által okozott mező- és erdőgazdasági károk és az említett gazdálkodási ágazatok kárelviselő, káreltűró szintje között.

A sok befolyásoló tényező közül csak néhányat említenék:

– A lényegesen megváltozott tulajdonviszonyok.

– A magán- vagy társas tulajdonon alapuló, mező- és erdőgazdálkodási termelés kényszerűen emelkedő költségeivel létrehozott, egyre magasabb értékű végtermékek.

– Az állami tulajdonú erdők kezelőinek folyamatos nyereségprodukáló kényszere.

– A magánerdők kötelező fenntartásának kényszere.

– A vadásztársaságok anyagi egyensúlyban tartásának kényszere,

– A megélhetési orvvadászat és a lehetetlenségi orvvadászat.

– A rendszerváltás eddigi éve alatt, az élet szinte minden területén kialakult fegyvelmeztlenség, önfegyelmhiány, a gyakran magas szintre hágó és tartósan jelenlévő gátlástalanság, és a ma is jelenlévő erkölcsi lazaság.

Nagy kérdés, hogy ennek a folyamatnak, ennek a jelenségnek mikor lesz vége, mikor következik be fordulat, mit le-

het csinálni e folyamat ellen vagy mellett. Tisztelem Bán barátom aggodását, de azt gondolom, hogy a szabadföldi vadgazdálkodás – amely egyre inkább csak vadászattá alakul – mai tendenciáját nem lehet megfordítani és ezt csak az nem veszi tudomásul vagy komolyan, aki nem akarja vagy nem ért hozzá. Ez egy olyan öntörvényű jelenség, amelynek csak jósolni lehet a végét, kiszámítani nem, ennek akár 15-25 éves kifutása is lehet.

Addig mit lehet tenni?

Indulatból, szakmai sovínizmusból, konzervatívizmusból, jó szándékból, hozzá nem értésből és természetesen hozzáértésből is, bizonyára sokféle választ adni a sok közül, amely több éves, nem „laboratóriumi” méretű kísérleti vadgazdálkodás, a gazdálkodásról folyamatosan gyűjtött, elemezett adatok és szakmai tapasztaltok alapján született.

A rossz minőségű erdő és a még meglévő állami tartalék mezőgazdasági területeken el kell indítani a nagyméretű, 10-12 ezer hektáros, zárt rendszerű vadgazdálkodási (ZRV) egységek kialakítását, amelyekben a valóban intenzív, valóban hozzáértő vadgazdálkodással, a kitűnő adottságokkal bíró magyarországi szarvas-populációt hosszú távon fenn lehet tartani. Meg lehet őrizni azt a hírnevet is, amelyet – elsősorban az isteni adottságok miatt és a rendszerváltás előtti, szinte korlátlan élőhely igénybevételi lehetőség miatt – a magyarországi szarvas a magyarországi vadászatnak, vadgazdálkodásnak szerzett. Ezen az alacsony értékű területeken na-

gyon jelentős értékeket produkáló, az EU által sem korlátozott – inkább támogatott – termelést lehet végezni az alternatív földhasznosítás szellemében.

Ezt alátámasztandó bemutatom itt röviden a zárt rendszerű vadgazdálkodás értéktermelő és minőségjavító, messze mutató lehetőségeit.

A Zárt Rendszerű Vadgazdálkodás keretében folytatott vadgazdálkodás eredményei a 4000 hektáros Mátyás király Vadaskertben 1997-2004 között a kert vezérvadja, a gímszarvas-állománynál

A gímszarvas-állomány nagyságának változása, 1997 februárjában és 2004 februárjában becslült számok alapján az 1. táblázatban látható.

A gímszarvas állomány: 928 %-ra növekedett, közel tízszeresére nőtt.

A gímszarvas-állomány minőségjavulásának bemutatása:

A szarvasbikák korösszetételének változása %-ban, becslés alapján (2. táblázat).

A számok jól mutatják, amit a következetesen végrehajtott selejtezés okozott, azaz a fiatal bikák arányának jelentős csökkenését, ugyanakkor a középkorú és öreg bikák arányának tempós növekedését.

2000-2003 között terítékre hozott szarvasbikák korosztály-összetételének alakulása darabban és %-ban (3. táblázat).

A szarvasállomány minőségének javítását elsődleges szempontként kezelő kilövési elveket jól mutatja a 3. táblázat. Igyekeztünk az első és második agan-

1. táblázat

	fb	k kb	öb	Ö	T	Ü	B	Ö	Mö
'97	52	14	3	69	85	18	65	168	237
'04	355	250	45	650	675	250	625	1550	2200
%	682	1785	1560	942				922	928

2. táblázat

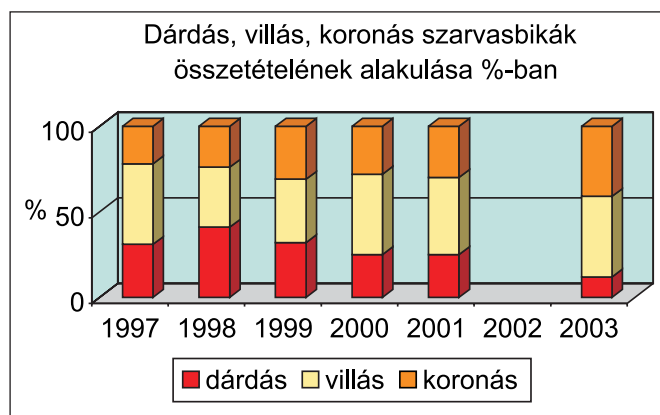
Megnevezés	1997	2004
0-5 év fiatal	83	54
6-9 év középkorú	15	39
10 felett érett	2	7

3. táblázat

Év	0-3 évig		0-5 évig		6-9 évig		10 fölött		Összesen	
	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%
2000	36	35	74	72	20	20	8	8	102	100
2001	45	50	70	79	17	19	2	2	89	100
2002	30	35	51	59	23	27	12	14	86	100
2003	74	49	101	67	38	25	12	8	151	100

csú, rossz minőségű bikák kiemelésével azok felesleges tovább táplálását megszüntetni. A 0-5 éves, azaz fiatal bikák nagyarányú kiemelésével (72-79-59-67 %) az elfiatalodott korosztály-összetételt, valamint a minőséget javítottuk.

1. ábra.

4. táblázat

Felrakás éve	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Dárdás	31	41	32	25	25		12
Villás	47	35	37	47	45		47
Koronás	22	24	31	28	30		41

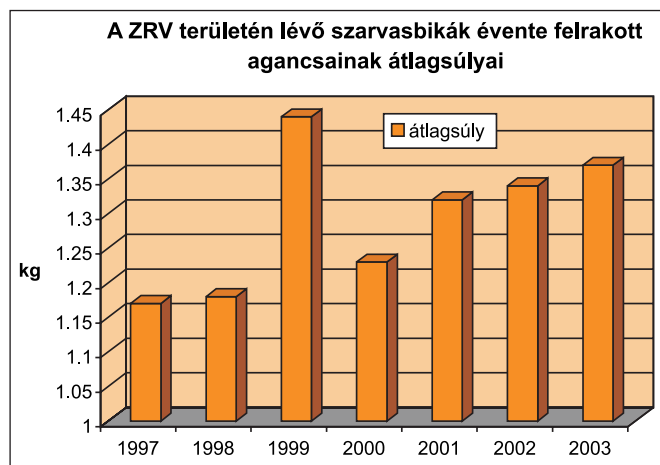
A dárdás, villás, koronás bikák összetételének változása %-ban, az összegyűjtött hullott agancsok alapján az 1. ábra és a 4. táblázat mutatja.

A 2002. évet technikai tévedés miatt itt értékelni nem lehet.

Az átlagsúlyok változása kg-ban az összegyűjtött, hullott agancsok alapján (2. ábra, 5. táblázat).

Az összegyűjtött hullott agancsok alapján a 30 legjobb bika súlyának alakulása (koponyasúlyok nélkül) a 3. ábrán és a 6. táblázatban látható.

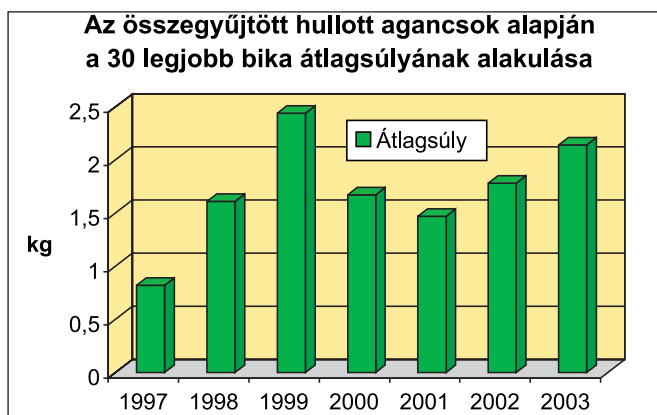
A jelentős létszámnövekedés mellett, a minőség javulását mutató különböző paraméterek egyértelműen tájékoztatnak arról, hogy hamisak azok az információk, amelyek megalapozatlanul azt ismétlik, hogy a jelentős létszámnöve-

2. ábra.

5. táblázat

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Átlagsúly (kg)	1,17	1,18	1,44	1,23	1,32	1,34	1,37
Gyűjtött (db)	224	158	288	335	286	321	421

3. ábra.

6. táblázat

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Átlagsúly (kg)	3,82	4,61	5,44	4,67	4,47	4,78	5,14

kedés kötelezően minőségromlással jár együtt.

A tendenciák tanulmányozásánál ki kell emelni, hogy a területet az utóbbi négy évben nagyon nagy aszály sújtotta. Ennek ellenére, a következetesen és nagy gondnal kiépített víztározó rendszer, az egyre nagyobb tápanyagmennyiséget adó intenzív vadföldgazdálkodás biztosította az igen jelentős minőségjavulást és ezzel együtt az átlagsúlyok javulását is, a bekerítéskor a területen talált állomány minőségéhez viszonyítva.

A vadföldművelés néhány meghatározó száma:

Lucernatelepítés: 183,6 hektáron
 Fűveskeverék-telepítés: 34,1 hektáron
 Kukoricasiló: 35,0 hektáron
 Egynyári növények:
 Zab: 42,6 hektáron,

Cirok, köles: 58,8 hektáron

Figyelmet érdemel az 1999-es kiugróan jó eredmény, amikor az agancsfelrakás időszakában igen nagy mennyiségű csapadék hullott és ekkor már a vadföldgazdálkodás és a szarvasállomány tápanyagellátása az optimális felé közeledett.

A Zárt Rendszerű Vadgazdálkodásban elért 7 éves eredményeink rövid összefoglaló bemutatása, úgy

gondolom, nem igényel magyarázkodást. Látható, hogy a tudatos, nagy területű, zárt rendszerű gazdálkodás nyomán kialakult tendenciák pont ellentétesek, mint amelyeket Bán barátom az utóbbi évtizedek elemzése alapján bemutatott a szabadföldi vadgazdálkodásról.

Az elért és nagyon röviden ismertett eredmények fényesen illusztrálják azt is, hogy micsoda óriási adottságai, megújulási ereje, értéktermelő képessége van a magyarországi szarvasnak, csupán a megfelelő körülményeket kell számára biztosítani.

Vízháztartás szabályozása a talajban

Hazánk vízellátottsága megkívánja a talajra jutó vizek gazdaságos felhasználását. Ennek alapelveit *Németh Tamás* „A talaj vízgazdálkodása és a környezet (MTA-TAKI 2005. Bpest)” című kiadványban a következőképpen határozza meg:

1. A talaj felszínére jutó víz (csapadék, öntözővíz, víz-odafolyás) talajba szivárgásának elősegítése.
2. A beszivárgó víz tározásának elősegítése.
3. A „káros”, ill. „haszontalan” párolgási, felszíni elfolyási, szivárgási veszteségek csökkentése.
4. A káros víztöbblet átgondolt elvezetése (felszíni és felszín alatti drénezés).
5. A hiányzó víz pótlása öntözéssel.

Fentieket az erdőgazdálkodás is befolyásolja tevékenységével, ezért érdemes lenne ennek lehetőségeit részletesen kimunkálni.

Dr. Szodfridt István

Kerekasztal a Vadászlapnál

(Részletek)

„Tíz évvel ezelőtt kőkeményen vitakoztunk a vadászati törvény sarokpontjain, azokon a jogszabályi megfogalmazásokon, amelyek meghatározzák a magyar vadállomány jövőjét, a vadászat lehetőségeit. 1996-ban elkészült az LV. törvény – párhuzamosan az erdő- és a természetvédelmi törvénnyel – sok-sok politikai és szakmai kompromisszum után megszavazta a parlament, de már akkor tudtuk, hogy jócskán akadnak benne jöghézagok, melyeket azóta is „stoppolgatnak” a jogszabályalkotók.

Szerkesztőségünk arra gondolt, talán érdemes lenne szót váltani arról, hogy mennyire váltotta be küldetését a jogi szabályozás, min és mit kellene változtatni, hogy 2007-től – a tízéves üzemtervi ciklus megújításakor – ne legyen káosz.

Cszozgva nem lehet két métert ugrani

Tamba Miklós, a MEGOSZ alelnöke

Tekintsük a legfontosabbnak a vad védelmét és továbbra se vitakozzunk a minimum 3 ezer hektár nagyságú vadászterület mértékén. A területek nagyságának csökkentése mögött a legtöbb esetben kimondottan önző és egyéni érdekek állnak. Viszont mindenképpen foglalkoznunk kell a földtulajdonosok jogos igényével, hogy a saját földjükön akarnak vadászni. A törvény adott egy vagyonértékű jogot: a vadászati jogot. Mégis úgy érzem, hogy ezt – és most nem magamról beszélek – nem tudom gyakorolni, mert akit „cszozgásra” kényszerítenek, nem tud helyből két métert ugrani. Hiába van egy földtulajdonosi közönségnek természetes határral kialakított 3 ezer hektárja, ha erre rárajzolnak, bekebelezi egy nagyobb vadgazdálkodási egység. Mi vidéken másképp látjuk a vadászat-vadgazdálkodás gyakorlásának jelentőségét, fontosnak tartjuk, mert elősegíti egy-egy település, a vidék fejlesztését, mert az óvodától a nyugdíjas klubig, az önkormányzattól a külföldi kapcsolatokig részévé válik a régió életének, munkahelyet és munkalehetőségeket teremt, elősegíti a turizmus fejlődését és nem utolsósorban a nem vadász földtulajdonosoknak bevételi forrást is jelent. Ha kialakul és megerősödik egy-egy vadászterület közössége, ez a falu számára is előnyökkel jár, mert vannak rendezvényeink, eseményeink, melyek többről szólnak, mint a vadászat.

Ne a jegyző döntson!

Luzsi József, a MEGOSZ elnöke

Szerintünk a törvényt mindenképpen módosítani kellene még 2007 előtt, hogy a jegyzők kikerüljenek a törvényből és a vadászterület földtulajdonosi közösségének gyűlése ugyanúgy működjön, mint minden más, egyesületi közgyűlés. A köztisztviselői esküt tett jegyzők hivatalból képviselik a földtulajdonosi gyűlésen a meg nem jelent tulajdonosokat és a 30 hektárnál kisebb földtulajdonosokat, ami nem jó megoldás, mert kényszerhelyzet. Tisztában vagyunk azzal, hogy a működőképesség miatt kerültek be a jegyzők a törvénybe, de e fölött mára már eljárt az idő. Úgy gondoljuk, hogy a földtulajdonost, akármilyen kicsi vagy nagy a birtoka, érdekeli a tulajdonának a sorsa, mert végső soron egyedül felelős a földtulajdonáért és szavaz a földtulajdonosok gyűlésén. Ha nem érdekli, magára vessen, hogy milyen határozatot fogad el az aktív közösség, ettől lesz életszerű a vadászati jog hasznosítása, amit ugye valamilyen formában, de mindenképpen hasznosítani kell.

A vadászati jog önállóan nem forgalomképes, a földtulajdonhoz kötött, annak elválaszthatatlan része, tehát külön nem adható el. De azt azért nem ártana tudatosítani, a földtulajdonosnak joga és lehetősége, hogy maga helyett meghatalmazott képviselőt válasszon, aki szavaz helyette a földtulajdonosok gyűlésén, és aki egyáltalán nem biztos, hogy a jegyző. Nincs ellene kifogásunk, hogy a törvényes képviselőt bárki megvásárolja, fizessen érte, hogy a földtulajdonos nevében szavazhasson a gyűlésen. Azon a gyűlésen, amely valószínűleg az első összehívásnál nem lesz határozatképes, de a megismételt összehíváskor a megjelent földtulajdonosok számától és arányától függetlenül tíz évre érvényes határozatot hozhat. Az az álláspontunk, hogy a tulajdonos törődjön a tulajdonával, s ne a jegyző.

A pénz és a hatalom fog dönteni

Dr. Balázs István vadászati szakértő

A törvényt és a hozzá kapcsolódó végrehajtási rendeletet és ezt már többször elmondtam, leírtam – módosítani kellene. Ez nem rajtunk, hanem a törvényalkotókon múlik. Nekünk az a feladatunk, hogy minden oldalról körüljárva, a véleményeket és érdekeket ütköztetve kidolgozzunk egy olyan javaslatot, amelyet mind szakmai, mind politikai szempontból a Parla-

ment – függetlenül az erőviszonyok alakulásától – el tud majd fogadni. Le tudunk ilyen javaslatot tenni? Foglalkozunk érdemben ezekkel a kérdésekkel? Nem tudom letagadni a hivatalnoki hozzáállásomat, amelyből egyértelműen az következik, hogy az első számú ügyfél számomra a földtulajdonos, vagyis a legtöbb földtulajdonost képviselő jegyző... és csak utána következik mindenki más. Viszont ebből az is kiderül, hogy a vad védelme, a vadászat és a vadgazdálkodás, úgy is fogalmazhatnánk, a magyar vadászat és a vadászok jövője nem a szakemberek, nem is a politikusok, hanem a jegyzők kezében van. Már csak ezért is foglalkozni kellene a törvény módosításával, hogy ne olyanok döntsének egy-egy vadászterület kialakulásában, akik – tisztelet a kivételnek – nem értenek hozzá, akik kényszerből, alaposan befolyásolva döntenek így vagy úgy. Farizeuskodás lenne szemet hunyni afölött, hogy 2007-ben a pénz és a hatalom fogja eldönteni a jó vadászterületek sorsát, ezeknek már most is többnyire megvannak a tehetősebb réteget képviselő gazdái. De mi lesz a sorsa az üres, a gyenge adottságú, az újrarajzolásnál zárványterületekké váló részeknek, ahol a földtulajdonos sem akar a saját jogán vadászni, haszonbérlet sem fog a területért tülekedni? Tudom, hozzácsapják majd ide vagy oda, és kényszerrel hasznosítják. A törvény megfogalmazza az „előhaszonbérleti” jogot, azaz aki eddig bérlet volt, megkapja az első ajánlatot, amit vagy tud vállalni vagy nem – és aztán szabad a gazda. Ha már módosítjuk/módosítják a törvényt, talán a garanciákat is be kellene valamilyen jogszabályba építeni, hogy egy-két év alatt ne rabolhassa le senki büntetlenül a területet, a rosszul döntő földtulajdonos és nem utolsósorban a vadállomány kárára.

A vadászatra jogosultak már megmozdultak, hiszen a tét nem semmi, megtartják vagy elvesztik a területüket. Egyre másra alakulnak földtulajdonosi közösségek, új területhatárokat rajzolnak a térképekre... mint a dominó, úgy fog összedőlni a jelenlegi rendszer, és egyre jobban fogy az idő, hogy a káoszt megelőzzük. Van már technikánk az elkerülésére? Már csak alig 300 munkanapunk van és az Országgyűlés maximum harmincszor ülésezik 2007 márciusáig. Ezért teljes mértékben egyetértek azokkal, akik egy átmeneti törvénycikkely elfogadását javasolják, amely felhatalmazná a földművelésügyi és vidékfejlesztési minisztert a jöghézagok, a súlyos ellentmondások rendelettel történő megszüntetésére, a részletes törvénymódosítás kidolgozására.”

Szép, új világ?!

Nemrégiben meglátogattam Afrikában élő lányomat, s mivel sikerült kifognunk egy négynapos esőt, a kényszerpihenő alatt volt időm végigböngészni az interneten a térség vadászati honlapjait. Sok más mellett találtam egy számomra megdöbbentőt (azért sem árurom el a forrást, pedig biztosra veszem, hogy többen keresnek itt-honról is...), ahol ketrechen tartott oroszlanokat mutattak be fotóval – és elejtési árral. A rendszer úgy működik, hogy az „igényes” kuncsaft kiválasztja például a (mondjuk Leó névre hallgató) fekete sörényű, 6 éves hímet és átutalja a fénykép alatt megjelölt 15 000 eurót. Ha a pénz megérkezett, a gondos vendéglátók óvatosan kieresztik a párszáz hektáros „vadászkerthbe” a kiválasztott példányt, tán még a sörényét is megfésülik, hogy tetsszen a kedves vevőnek, akinek természetesen garantálják, hogy három napon belül terítékre tudja majd hozni az előre kifizetett vadat („konzerv-vadászat”).

Ha a „hős elejtő” nem elégedett az oroszlanlövés „élményével”, jelentős árkedvezményrel másikat is vásárolhat a meghirdetett készletből... és ki van zárva mindenféle rizikó, hogy a vendég nem azt kapja, amit az interneten látott. Szép, új világ? Nos, akinek ez kell, csinálja, mert nem a levegőből kapott az a népi bölcsesség, hogy amíg lószar van, veréb is van... Kényelmes vadászoknak Amerikában már olyan farmokat rendeznek be, ahol szinte a világ minden vadja megtalálható és elejthető, ne kelljen a pénzhajhászásban minden percét beosztó üzletembernek más világrészekre való utaztatással tölteni a drága időt. Persze, ez a konstrukció nem „szociális alapon” működik, még véletlenül sem a vékonyabb pénzü amerikai vadászoknak van kitalálva, az árak ugyanis többszöröse, mint az állat eredeti élőhelyén. Hazai gyakorlatunkban is megfigyelhetők már hasonló tendenciák.

Dűsgazdag, de anonimitásukat megőrizni akaró egyéneknek (tudatosan nem írok vadászt, nehogy valamelyiküket megsértsem...) hormoninjekciókkal „tuningolt agancsú” őzbakok „készülnek”, gondosan őrzött zártkertekben speciális összetételű takarmánnyal „segítik elő” a leendő trófea fizetősúlyának növelését. Minden valamirevaló vadgazda disznóskertet épít, ahol mindig van vevő a napi százas terítékre is. Természetesen ekkora szaporulat még a kertekben sem létezik (sőt...), így aztán szinte egész évben élesítve vannak

a szabad területi befogók, s a valaha disznóban gazdag élőhelyeken ma már helyenként nyomát is alig látni. A piac lehetőségeit felismerve, sűrűsödnek a „háztáji” vaddisznó-szaporítók, mert amíg a házi sertést tenyésztő gazdák a nyomott felvásárlási árak miatt sorra csődbe mennek, a „tenyésztett” vaddisznó korlátlanul eladható a kerteknek – különként ezer forintos áron.

Mindennek ellenére állandó a panasz, hogy a vadászat ráfizetéses, az ágazat gazdaságilag csődbe van. Folyamatosan növekednek a költségek – s ezeket ritkán haladják meg a bevételek. Gazdálkodási kényszer! – mondják –, de minden áron? Biztos, hogy ez az a modell, ami a magyar vadgazdálkodás egyetlen járható útja? Nem vagyok róla meggyőződve.

A nagy agancskeresés

Húha! – hördült fel a sz.-i kocsmá törzsközönsége, amikor egy február végi alkonyatkor erdész barátommal nagy fáradtan beléptünk a barátságosan meleg, füstös helyiségbe. Ám az álmélködés korántsem a személyünknek szólt. A sok szempár a vállamra akasztott szarvasagancsra szegeződött. Hullott félagancs volt csak, de ez még fokozta a közönség érdeklődését. Hol találták? – hangzott az egyáltalán nem váratlan kérdés. Bizony messze, a Csomoszvár alatt, a dagonyán is túl, a fiatalos szélbe! A párját keresni már nem is tudtunk bemenni a sűrűbe, de ha majd ráérünk, akár az egész napot is rászánjuk. A törzsközönség néhány tagja jelentőségeltjesen összenézett. Mi pedig egy pofa forraltbor felhörpintése után indultunk is tovább...

Az erdőjáró emberek kedvenc foglalatossága a tél végén, tavasz elején a hullott agancsok keresése. Ekkora forgalom az erdőn legfeljebb bő gombatermés idején fordul elő.

Nagy keletje volt akkor (is) a hullott agancsoknak. A szocialista nagyüzemek karbantartó (TMK) műhelyeiben sorozatban készültek az agancsnyelű vadásztorok a magas elvtársak részére, és egy derék agancsért a gyűjtőnek is jutott belőlük. Ez aztán néha túlzásokra is ragadtatta őket. Naphosszat képesek voltak űzni a bikarudlit, sűrűségnek, kerítésnek nekijahajva, hogy éppen ott ejtsék le a fejdíszüket. Ez bizony már túlzás! Valamit tenni kell!

Engem elszomorít az egész világ – benne a vadászat – elüzletiesedése, ugyanis, ha minden már csupán a pénzben múlik, hol marad a vadászat igazi sava-borsa, a barátság? Rohadtul rühellem, amikor vadászni megyek valahová és nem engem látnak szívesen, hanem a pénzemet. Tudom, folyamatosan csökkennek a lehetőségek, s ha még oly sok vadászbarátja van is (hála Istennek) az embernek, a barátok lehetőségei is egyre szűkülnek. Pedig milyen jó érzés, amikor sikerül egy jó barátot „megvadásztatni”, különösen, ha még eredménnyel is zárul a vadászat. Persze, a barátság sincs ingyen, sőt sokszor többbe kerül, mintha mezei bérvadászként megvesszük máshol ugyanannak a vadnak az elejtési lehetőségét – mégis kicsoda különbség van a kettő között.

(Vadászlap)

Somfalvi Ervin

A öreg bikák általában egyszerre ejtik le agancsuk mindkét szárát. Bár ennek ellenkezőjét is volt alkalmam megtagasztalni. Jókora agancsot találtam egy lábas-erdőben; már messziről láttam a fehér ágvégeket. Nosza, hol a párja? Kilométeres körzetben tűvé tettem, egész napot rászánva a keresésére, hiába. Ilyen messzire elvitte volna a párját? Vagy valaki már megtalálta? De akkor miért nem kereste meg ő a párját? Máiig furdalja az oldalamat!

Egyszóval, sok időt rászántam egy-egy félagancs párjának a megkeresésére. De annyit azért biztosan nem, mint amennyit a három mátrai település lakói rászántak a Csomosvári Nagy Agancséra. Most már bevallhatom – talán sejtí is a kedves olvasó –, az az agancs nem is azévi volt, de nem is mátrai, hanem a hevesi dombvidékről származott, ahol nagyobb agancsok teremnek. A leválási terület gondosan kozmetikázva volt.

Sok év eltelt azóta! Talán már nem haragszanak a derék erdőjárók, amiért ezt a jelenetet még két falu kocsmájában is megismételtük, a nyomokból ítélve nem is hiába. Mint később megtekintettük, a környéken egy talpalatnyi föld nem maradt felderítetlenül. Csínytevésünk, hogy ekkora erdei túrára készítettük őket, remélem, elévült. Már a kocsmába is betérhetnék, amit egy darab ideig tanácsosnak láttam elkerülni.

Reményfy László

Klímaváltozás és erdőgazdálkodás III.

Pro Silva Hungaria és a VAHAVA program kapcsolata
Javasolom a PRO SILVA HUNGARIA szakembereinek, hogy csatlakozzanak a VAHAVA programhoz, hiszen a klímaváltozás kihívásaira legjobban ezzel a gazdálkodási móddal lehet válaszolni. Mivel jelenleg az ország erdeinek csak töredékén folyik a PRO SILVA elveken alapuló erdőgazdálkodás, a módszer maga sem általánosan ismert, ezt a lehetőséget nem szabad kihasználatlanul hagyni. A programba integrálódással a jelenleg folyó kutatás kibővítése, újabb témák, országos hálózat kiépítése válna lehetségessé. A PRO SILVA elvek széles körű megismertetésére, terjesztésére lenne mód ezáltal.

VAHAVA adatbázis létrehozása
A VAHAVA programban résztvevő kutatóknak nyilvános közös digitális adatbázist kellene létrehozni, melyben nemcsak a folyó kutatási témák eredményeihez lehetne hozzáférni, hanem az ide kapcsolódó korábbi anyagokhoz is – mint például az Erdő és Klíma konferenciák anyagai, Agro 21 füzetek stb.

Fontos lenne az is, hogy az állami szolgálatok adatbázisait díjmentesen lehessen használni mint például az Országos Meteorológiai Szolgálat adatait, és az ÁESZ /Állami Erdészeti Szolgálat/ adattári / Erdőállomány Adattár/adattár vagy a Vadgazdálkodási Adattár adatait stb.

A vízhiány miatti stresszhatás csökkentése

Berki kutatásaiból tudjuk, hogy a talaj szárazodása a vízhiányon túl azért is végzetes az erdei fák számára, mert a talajból felvehető szervesnitrogéntartalom, mely az összes nitrogéntartalom 1-5 %-a normális esetben, leesik 0,5 % alá, ami a fák pusztulásához vezet. A nitrogéntartalom csökkenését a talaj szárazodása váltja ki, mivel a vízhiány károsítja a mikorrhizát és így a nitrogénellátás zavarát okozza. Nitrogénpótlással – nitrogénműtrágya adagolással – a pusztuló fák, a vizsgált esetben a kocsánytalan tölgyek 60 %-a meggyógyult (*Berki*, 1994.). Tehát egyes aszályos időszakokban az állomány megtartását nitrogén-adagolással is elősegíthetjük a kritikus helyeken.

Az ültetési stressz csökkentése, a jobb eredeés elősegítése mikorrhizával

Barna Tamás kutatásaiból ismerjük, hogy lehetőség van az ültetett csemeték gyökerének több erdei mikorrhiza gombafajokból készített szuszpenzióval történő bevonására. Az így kezelt csemeték fejlődése, megeredése lényegesen jobb, mint a kezeletleneké. A mikorrhiza a tápanyagcserén túl a vízfelvétele is jelentősen segíti, mintegy százszor nagyobb felületről, mint amivel a kezeletlen gyökér kapcsolatba tudna lépni. A kezelés kiterjeszhető vetett magokra, makkokra is, illetve a magágy is kezelhető vele vetés előtt (*Barna*, 2005).

Az elegyesség növelése

Mivel a szárazságtűrő fajok kevésbé érzékenyek az időszakos nitrogénhiányra, így érdemes lenne a felújítás „lékeibe” szárazságtűrőbb őshonos fajokot bevinni. Különösen a gyengébb talajú, sülévényesebb foltokon jöhet szóba a cser és – főleg meszes homokokon – a molyhos tölgy néhány példánya.

A kocsányostölgy-állományok felújításakor szóba jöhet a kocsányos tölgy hazai alfajai közül a korán fakadó kocsányos tölgy (*Quercus robur* ssp. *robur*), melynek mélyre hatoló a gyökere.

Az erdőszéleken 2003 tavaszán a Kup 45 A erdőrészletben, a kiszáradt kocsányos tölgy helyén keletkezett vágásterületre a kocsányostölgy-makk mellé kocsánytalan tölgy-makkot is vetett. A két faj „versenyének” eredménye később fog majd megmutatkozni. Bár a kocsánytalan tölgyet páraigényesebbnek ismerjük a kocsányos tölgnél, mindenképpen érdemes lenne elgymagolni őket.

Fontos hatás a hőmérséklet-emelkedés okozta migráció, és annak sebessége. Az északi féltekén az erdő számára 2-3 °C hőmérséklet-emelkedés 4-6 szélességi fok elmozdulást jelent észak felé, ami hatalmas, 4-6 km/év migrációs sebességet feltételez. A legutóbbi jégkorszak után Észak-Amerikában a szürke luc észak felé mintegy 200 km/évezred sebességgel mozgott, ami lényegesen kevesebb, mint amennyi az erdő „spontán vándorlásától” a jövőben várható. (*Mátyás Csaba*, 1997)

A hazai fajok pontos vándorlási sebességét is célszerű lenne minél hamarabb megtudnunk. Jelenleg sejtjük,

hogy a fajok vándorlási sebessége egy nagyságrenddel elmarad a klíma-forogatókönyv változási ütemétől.

Ha a melegedés miatt a déliesebb klíma „feljön” – és már látszik, hogy a változás gyorsaságát a természetes növénytakaró nem tudja követni –, akkor logikus, hogy nekünk kell a változás elé menni. A hazánkban szörványosan, esetleg változatokban jelenlévő rokon fajokat a nagyobb erdőtümbökben, lehetőleg minél több termőhelyen, kis csoportokban kipróbálni. A számba jöhető fajok az alábbiak:

Hamvas tölgy (Quercus pedunculifolia): Pontusi flóraelem, dombvidéki faj, de hazánk keleti részén a kocsányos tölgyvel alkotott átmeneti formái ismertek. Melegságtűrőbb és szárazságtűrőbb a kocsányos tölgnél.

Erdélyi kocsánytalan tölgy (Quercus polycarpa): Szárazságtűrő, kontinentális hatásokat jobban elviselő, erdősztyepp zónában is élő pontusimediterrán flóraelem

Olasz tölgy (Quercus virgiliana): Szárazságtűrő faj, mezofil jellegű, mészszegény talajokon nő. Domb- és hegyvidékeinken fordul elő, zárt állományok kísérő faja.

Magyar tölgy (Quercus farnetto): Gyors növekedésű, jó talajjárművelő, elviseli a hosszabb száraz periódusokat és a nagyobb záródást, talajpára iránt közömbös. Kelet-mediterrán flóraelem, magtermő állományai vannak hazánkban. Inkább dombvidéki faj, 350 m fölé nem megy.

Ezek, a környező országokban állományalkotó tölgyfajok a Dunántúli-középhegységben kisebb-nagyobb területeken néha csak szörványosan, de előfordulnak. Beleilleszkedtek a Kárpát-medencében lévő flórajárások növény-társulásaiba. Ha nem is tekinthetők egytől egyig őshonosnak, mindenképpen jobban illeszthetők a helyi életközösségekbe, mint például egy észak-amerikai tölgyfaj.

Mivel a tölgyfajok jellemzője, hogy rengeteg átmeneti alakot képeznek, ezért könnyebben alakulhatnak ki a helyi klímának és termőhelyi viszonyoknak megfelelőbb változatok, formák. Tehát ezeknek a fajoknak a helyi állományokba való bevitele genetikai előnyökkel is járna. Minél hamarabb kezdjük meg ezeknek a fajoknak a bevonását a tölgyállományok felújításába

szórt elegyként, tág hálózatban, annál hamarabb jutunk értékes tapasztalatokhoz ezen fajok (helyi) klímaturéséről és termőhely-igényéről, fejlődéséről.

Ezeket a fajokat az erdőtelepítésekben is lehetne alkalmazni elegyként a hazai állományalkotó tölgyfajták mellé, vagy akár főfafajként is, főleg az alföldi erdősztyepp klímájú területeken, ahol a szárazodás megállíthatja a csak hazai őshonos fafajokra alapozott erdőtelepítést.

A talajvízszint-csökkenés hatásainak enyhítése

Ha a klíma a szárazodás során erdősztyepp-jellegűvé válik a jövőben, a talajvíz fogja jelenteni az erdő egyetlen létalapját, hiszen az évi csapadék egy-magában már nem elegendő a fás vegetáció számára. A talajvíz legelőször a magasabb fekvésekből fog eltűnni. Itt várható, hogy a tölgyet a cser fogja felváltani, a kocsányos tölgy visszaszorul a völgyekbe, hajlatokba, a volt patakmedrek mentére, ahol az égeresek helyét foglalja el a korábban felszínig nedves, vízállásos részeken. Azokon a termőhelyeken, ahol jelenleg a többletvíz biztosítja/biztosította az erdő fejlődését, a talajvízszint mélyre süllyedésével az erdőt alkotó növényzet átalakul. Szélsőséges esetben erdőt pionír, esetleg nem őshonos szárazságtűrő fafajokkal kell fenntartani. Hiszen az erdő léte az egyik fő fegyverünk a klímaváltozás hatásainak mérséklésére.

Sík vidéki területeken, ahol a talajvíz süllyedése emberi beavatkozás eredménye, meg kell vizsgálni, hogy van-e mód az erdő számára kedvezőbb talajvízszint helyreállítására. Meg kell akadályozni, hogy a meliorációs árok elvezessék a vizet akkor, amikor a legnagyobb szükség lenne rá. Ha a meliorációs árok építése során átvágták a vízzáró réteget, a helyzet nem oldható meg egy-két műtárggyal, a vízzáró réteg helyreállítása már költségesebb beavatkozást igényel.

Az alföldi területeken a korábbi folyószabályozások káros hatásait ennél jóval nagyobb léptékű munkával lehetne helyreállítani. Az egyre sokasodó árvízi problémák miatt erre előbb utóbb úgy is sort kell keríteni.

Országos feladatok, támogatási rendszer

Az erdőfenntartás és az erdőfelújítás jelenlegi bonyolult finanszírozási rendszerre a folyamatos erdőborítás mellett erdőgazdálkodás általánossá válásával a múlté lesz. A társadalomnak az ökológi-

ailag gazdag, stabil erdőállományok létét és fenntartását kell majd honorálnia.

A természetszerű erdőállományok átmentésén túl fontos feladat a természetvédelem alatt álló erdők és természetesen az egyéb védett élőhelyek, fajok, társulások megőrzése és fenntartása. Itt a természetvédelmi hatósággal összefogva kell országosan a klímaméréseket és az ökológiai felméréseket elkészíteni, majd ezek alapján részletes cselekvési terveket kidolgozni.

A helyi válságtervek létrehozását, koordinálását, engedélyezését, a mérőhálózat adatainak összegyűjtését, kezelését az Állami Erdészeti Szolgálatnak kellene irányítania, összefognia.

A szárazodás a mezőgazdaságot is sújtani fogja, így a korábbi – sokszor indokolatlan – meliorációk miatti vízelvezetéseket át kell gondolni és ha lehet, a káros hatásokat korrigálni kell. Ez ismét több tárca országos összefogását igényli, de Kárpát-medencei szintű összefogással – melyre az EU várható további bővítése nagyobb esélyt ad – jobb eredményeket érhetnénk el, mivel a globális eredetű hatásokat nehéz és csaknem lehetetlen csak helyileg orvosolni.

Az európai uniós csatlakozást követően várhatóan még jobban felendülő erdőtelepítési programot is át kel-

lene gondolni. Országos szinten úgy kell kidolgozni a támogatási rendszert, hogy a legstabilabb ökoszisztémájú, fajgazdag, az adott termőhely lehetőségeinek megfelelő, ha lehet, őshonos fafajú állományokat hozzanak létre a telepítők, mert jelenleg nem ökológiai, hanem gazdasági szempontok dominálnak. A gyors eredmény, a rövid vágásforduló és a viszonylag rövid megtérülési idő miatt jelenleg az akác viszi a prímet, a jó vízellátottságú területeken pedig a nemes nyár.

A monokultúrák szénmegkötő képessége rosszabb, mint a természetes vagy természetközeli fajgazdag erdőké, ezért az üvegházhatás csökkentése szempontjából kevésbé hasznosak, ezt a támogatásuknál is figyelembe kell venni. Lássuk be, hogy a rövid vágásfordulójú monokultúra létrehozása elsősorban üzleti vállalkozás – és mint ilyen magánügy –, ezért ne, vagy csak jóval csekélyebb mértékben támogassuk, mint a fajgazdag, őshonos fafajokból álló erdőtelepítéseket, melyek a szén-dioxid-megkötés és a biodiverzitás szempontjából fontosak, ezért létrehozásuk közös érdek. Mivel ugyanakkor lassan nőnek, és később hoznak értékesíthető faanyagot, tehát hosszú ideig nem rentábilisak, ezért is jobban támogatandók.

Tasnády Péter József

Megalakult...

... a Magyar Mérnöki Kamara Erdészeti, Faipari, Papíripari és Mezőgazdasági Tagozata.

A Magyar Mérnöki Kamara sikeresen zárta le a mérnöki jogosultsággal kapcsolatos tárgyalásokat a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztériummal, ezen tárgyalások sikere tette lehetővé már működött tagozat újbóli megalakulását.

2005. szeptember 21-én a Budapest és Pest megyei Mérnöki Kamara székházában tartott tagozati közgyűlésen a résztvevők megvitatták a Kamara és Tagozat jelenlegi és jövőbeli tevékenységét és meghatározták a következő feladatait:

– az MMK elnökének támogatásával a tagozati elnökség kezdeményezze a tervezői és szakértői engedélyek átfedésmentes szabályozását, a kettősség megszüntetését, a szakterülethez tartozó szakmák önálló elismerését, és a megfelelő besorolást;

– a szakterületi munka elismerésének növelését azzal, hogy a feladatok fontosságának függvényeként tervezői és/vagy szakértői jogosultság gyakorlását a Mérnöki Kamarai tagsághoz kösse,

(hasonlóan az építész, ügyvéd, orvos stb. szakmákhoz);

– építsen ki megfelelő kapcsolatokat a szakminisztérium és szakmai érdekképviseletet illetékeseivel annak érdekében, hogy a feladatok, hatáskörök és a felelősség egyértelműen meghatározásra és elhatárolásra kerüljön;

– tegyen javaslatokat a tagozat új, rövid, de a teljes spektrumot lefedő tagozati megnevezésre;

– a tagozat megismertetése és elismertetése érdekében vegye igénybe a megfelelő szaklapokat és egyéb tömegtájékoztató eszközöket.

A Tagozat közgyűlése megválasztotta tisztségviselőit:

elnök: *Szlovicsák Gábor*, T/F.: 260-1614, e-mail: szlovii@freemail.hu

elnökhelyettes: *Tarjáni Antal*
elnökségi tagok: *Kurusa László, dr. Csupor Mihály*

minősítő bizottság elnöke: *dr. Kosztka Miklós*

Dr. Kovács Gábor s.k.
MMK elnöke

Erdők és erdőgazdálkodás Malajziában

A cím elolvasásakor bizonyára többekben felvetődik a gondolat: Mit is keres Malajzia az Erdészeti Lapok hasábjain? Annyira különbözik erdeinek összetétele, erdőgazdálkodása, faipara, hogy nemigen lehet párhuzamokat vonni. Véleményünk szerint éppen a jelentős különbségek miatt lehet tanulságos egy rövid áttekintés a hazai erdőgazdálkodók számára is.

Egy tudományos és technikai együttműködési program keretében lehetőségünk nyílt az ottani viszonyok alapos megismerésére. Természetesen – kölcsönös programról lévén szó – a maláj kollégák is betekintést nyerhettek a hazai erdők és erdőgazdálkodás részleteibe.

Malajzia – az ország

Malajzia államformája szövetségi alkotmányos monarchia. 13 szövetségi államból áll, melyből 9-ben szultán, 4-ben kormányzó a legfőbb vezető. A szultánok közül választják 5 évre Malajzia királyát (!). A valós politikai hatalmat azonban a választott parlament, illetve a kormány gyakorolja. Korábban Szingapúr is az államszövetséghez tartozott, de 1965-ben kivált. Lakossága közel 19 millió, amely három fő népcsoportból áll össze: malájok (53%), kínaiak (25%) és indiaiak (15%). A fennmaradó 1% a világ minden részéről ide települt egyéb nációkból áll össze.

Területe több, mint háromszorosa hazánkénak (329 750 km²), melynek 40%-a

esik a Maláj félsziget területére (Nyugat-Malajzia: Perlis, Kedah, Penang, Perak, Selangor, Negeri Sembilan, Melaka, Kelantan, Terengganu, Pahang és Johor államok), 60%-a pedig Borneó szigetére (Kelet-Malajzia: Sabah és Sarawak). Klímája trópusi, a napi hőmérséklet-ingadozás nagyobb, mint az éves (!). Elkülönítenek ugyan szárazabb és nedvesebb évszakot, de az eső gyakorlatilag bármikor elerjedhet. Az évi csapadékmennyiség meghaladja a 2500 mm-t.

Erdősültség alakulása az utóbbi 100 évben

Az itteni esőerdőkben már több ezer éve élnek emberek. Gazdálkodás is folyik már több száz éve, de ennek ellenére a XX. sz. elejéig az ország jelentős részét még trópusi esőerdő borította. A korábban kis kiterjedésű területekre korlátozódó, az erdő felégetésével kezdődő földhasznosítást az 1930-as évektől váltotta fel a nagy területű erdőirtás. Jelentős volt az erdőterület csökkenése a II. világháború alatt, amikor nem volt semmilyen szabályozás, illetve ellenőrzés, hogy ki mit termel ki és szállít el az erdőkből. Ezt követően a népesség növekedésével rohamosan nőtt az igény a mezőgazdasági területek iránt. Az 1940-60 közötti időszakban főként a művelhető területek nyerése volt a cél. 1960-ban készítették el az első területfejlesztési tervet, amely már megnehezítette (de meg nem szüntette) az erdőterületek további csökkentését. Jelenleg az ország területének közel 60%-át borítja erdő. További 16%-on olajpálma, gumifa, ka-kaó- és kókuszpálma-ültetvények találhatók (2003-as adat).

Erdőtípusok

Az erdőtüpusok hazai rendszer szerinti besorolása lehetetlen. A több száz lombos faj mindenhol rendkívül változatos elegyes erdőket alkot – leszámítva az ültetvényeket. A főbb csoportok: dipterocarp erdők (88%), láperdők (8%), a tengerparti szegélyen mangrove erdők (3%) és az ültetvényszerű erdők (1% !!). A dipterocarp erdőkön belül elkülönítenek sík vidéki, valamint domb- és hegyvidéki erdőket.

Az előforduló több mint 200 faját gyakorlatilag két nagy csoportra osztják: dipterocarp és nem dipterocarp fafajokra. Erősen leegyszerűsített rendszerezés ez, ennek ellenére igen nehéz dolguk van a maláj egyetemeken botanikát, erdészeti tudományokat tanuló hallgatóknak. Kevés ember tudja pontosan meghatározni a szeme elé kerülő fákat, leszámítva a főbb gazdasági hasznat adó fafajokat (pl. meranti, teak, chengal). Még a legutóbbi években is előfordult, hogy addig le nem írt, fás szárú növényt találtak a maláj erdőkben (a légyszárúakról ne is beszéljünk...).

Az erdőket nemcsak fafajösszetétel, hanem „rendeltetés” szerint is osztályozzák. Az idézőjel nem véletlen, mert az egyes kategóriák között sokkal könnyebb az átjárhatóság, mint hazánkban. Ezek alapján a következő kategóriákról beszélhetünk a) nemzeti park és egyéb védett (pl. vad- és madárvédelmi) területek (11%); b) hosszú távon erdőként fenntartandó terület (74%, melynek 22%-a védelmi rendeltetésű, míg a fennmaradó 78% fatermelési célú); és c) a hosszú távú fejlődés során átalakítható területek (15%). Azaz a jelenlegi erdők 15%-át ki fogják termelni, és területét más célra kívánják hasznosítani. Szerencsére, ezzel ellentétes tendencia is megfigyelhető: az utóbbi 15 évben, mind a hosszú távon megőrzendő erdők (1,65 millió ha), mind a védett területek (0,9 millió ha) nagysága növekedett.

Az erdők egészségi állapota, károsítók és kórokozók

Az erdőkben ízeltlábúak, és gombafajok garmadája fordul elő. De károsítókról, vagy kórokozókról igazából csak az ültetvényszerű erdők esetében beszélhetünk. Itt elsősorban lombfogyasztó rovarok, azon belül főként lepkehernyók fordulnak elő. Különböző mértékű lombvesztést okoznak ugyan, de a fa pusztulása a legritkább esetben kö-

1) Nyugat-Magyarországi Egyetem, Erdő- és Faanyagvédelmi Intézet

2) Forest Research Institute of Malaysia, Department of Forest Pathology

vetkezménye ennek. Érdekes módon az egyik legnagyobb problémát – legalábbis a helyi szakemberek elmondása szerint – az *Eurycoma longifolia* nevű fán előforduló lepke (*Atteva sciodoxa*) hernyója okozza. A fácskákat 4-6 éves korukig nevelik, majd gyökfőjükből és gyökereikből gyógyszert készítenek, amit afrodisziakumként is használnak.

Malajzia erdei erősen feltáratlanok rovarok, valamint mikro- és makroszkopikus gombák területén. Az Erdészeti Kutatóintézet erdővédelmi osztályának munkatársai folyamatosan adják közre új eredményeiket, hogy minél pontosabb képet kaphassanak az egyes fajok előfordulásáról, jelentőségéről. Ha azonban egy rovarcsoport specialistája néhány hetes tanulmányutat tesz a térségben, biztos lehet benne, hogy új, még felfedezetlen fajt is talál.

Szervezeti felépítés – hivatalok

Az első „Ideiglenes erdészeti irányelvet” még az angol gyarmatosítók dolgozták ki (1952), melyet aztán a függetlenség elnyerése után (1957) módosítottak ugyan, de lényegében változatla-

nul hagyták. Az első – most már nem ideiglenes – Erdészeti Irányelveket 1978-ban tették közzé, melyhez nagyban hozzájárult az 1971-ben létrehozott Nemzeti Erdőtanács. Legfőbb feladata az erdei erőforrások tervezése, fejlesztése és hasznosítási irányelveinek kidolgozása volt. Az első (mi értelmezésünkben vett) Erdőtörvényt 1984-ben fogadták el, amely egységes kereteket biztosít valamennyi tagállam részére az erdészeti politika és döntéshozatal kidolgozására.

Az erdészeti hivatalt 1883-ban alapították, később (1901) minisztériumi szintre emelték. Jelenleg a „Természeti erőforrások és a környezet” nevű minisztérium felügyelete alá tartozik mind az erdészet, mind a természetvédelem.

Erdészeti kutatás: 1985-ben alapították meg a Maláj Erdészeti Kutatóintézetet (Forest Research Institute of Malaysia – FRIM), amely azóta is az erdészeti kutatás legfőbb bázisa. Központjában (Kuala Lumpur) és 6 kísérleti állomásán, összesen 750 munkatárs dolgozik a legkülönbözőbb szakterületeken,

kitűnően felszerelt laboratóriumokban. Erdészeti oktatás több egyetemen is folyik, általában agrártudományi egyetemek önálló szakaként.

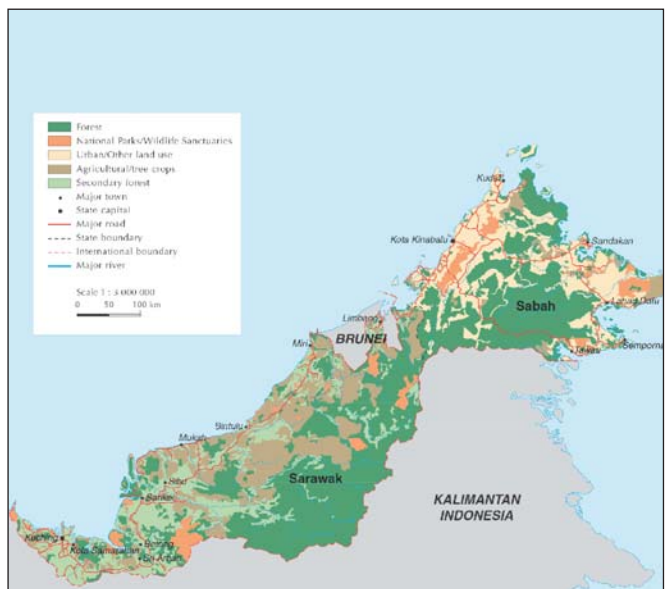
Gazdálkodás, fahasználati módok, fakitermelési adatok

A gazdálkodás (nem csak az erdészeti szektorban!) 5 éves tervek szerint történik. A legutóbbi, nyolcadik malajziai terv a 2001-2005 közötti időszakra szól. Ebben az időszakban az erdészeti szektor a következő támogatásokat kapta: Erdészeti Kutatóintézet (FRIM): 2 Mrd Ft, erdőgazdálkodás: 7,2 Mrd Ft.

Fahasználati módok: Az erdőterületek végleges letermelésétől (irtásától) eltekintve különböző használati módok alakultak ki a fakitermelések során. Kezdetben (1920-as évek) csak az alászorult faegyedeket termelték ki. Később az ún. „felújulást elősegítő” módszert alkalmazták: egy ötéves felújítási időszakot határoztak meg, az időszak alatt több fakitermelési eseménnyel. A II. világháború után ezt váltotta le az ún. „egységes maláj rendszer”, ami gyakorlatilag azt jelen-

Védett területek és az erdőterületek elhelyezkedése Kelet-Malajziában (Maláj-félsziget). Forrás: Forestry Department of Peninsular Malaysia, 2002.

Védett területek és az erdőterületek elhelyezkedése Nyugat-Malajziában (Borneo).

tette, hogy 45 cm mellmagassági átmérő fölött minden fát kitermeltek. A visszamaradó erdőrészben a gazdasági jelentőséggel nem bíró fás növényeket 5 cm-es átmérőig kivágták, majd a terület magára hagyták, hogy természetes úton felújuljon. 2-5 év múlva a terület felújulása alapján döntötték el a további erdőművelési tevékenységek szükségességét. Ez a módszer kedvezett néhány fajnak (mint például a jelentős merantiának is) és végeredményben egy többé-kevésbé egykorú, az eredeti őserdőnél kevésbé elegyes faállomány jött létre.

A sík vidéki területeken bevált módszer azonban nem bizonyult sikeresnek a hegy- és dombvidéki erdőkben (lejtés, kitermelési nehézségek, természetes újulat hiánya).

1978-ban vezették be az SMS (selective management system) rendszert. A módszer legfőbb célja a tartamosság fenntartása a gazdasági mutatók figyelembevételével. A korábbi rendszerekkel szemben legfőbb előnyének a következőket tartják: az erdészeti

erőforrások tartamos hasznosítása, az újraerdősítés költségeinek minimalizálása, a környezeti stabilitás fenntartása, a fakitermelés zavaró hatásának minimalizálása, valamint a erdei erőforrások optimális hasznosítása. A legfontosabb jellemzője, hogy a kitermelést megelőző faállomány-felvételek alapján döntenek el, hogy az adott területen mely fajok/faegyedeket termelnek ki és melyeket nem. A kitermelendő területet kisebb egységekre (többé-kevésbé megfelelő a mi erdőrészlet-besorolásunknak) osztják, ahol különböző módon és különböző mértékben hajják végre a fakitermelést. Ezzel a módszerrel 25-30 évenként térnek vissza egy adott területre és 30-40 m³ faanyagot termelnek ki (az átlagos évi bruttó folyónövedék 1

m³/ha). A főbb irányelvek: dipterocarp fajokból 50 (esetenként 60) cm-nél kisebb átmérőjű fákat nem lehet kivágni (nem dipterocarp fajok esetében ez 5 cm-rel kisebb érték); a visszamaradó faállományban legalább 32 (!) db 30-45 cm átmérőjű fának kell maradni hektáronként; és a dipterocarp – nem dipterocarp fajok aránya nem változhat. Az egyik legfontosabb változás, hogy a korábbi gyakorlattal ellentétben nem irtják ki (pl. a kéreg teljes gyűrűben történő eltávolításával) a jelenleg fakereskedelmi szempontból értéktelen fajfajokat.

Ma már sík vidéki területeken is ezt alkalmazzák és a legújabb kutatási eredmények alapján a visszatérések idejét 40-50 évre, a visszamaradó fák számát pedig 45 fa/ha-ra kívánják emelni.

Az éves fakitermelés mennyisége az 1990-es 41,3 millió m³-ről 2002-re 17,9 millió m³-re csökkent, de a mennyiség folyamatosan változik. A kitermelt faanyag jelentős részét exportálják, csak igen kis mértékű a hazai fogyasztás, illetve feldolgozás.

* * *

Jelen publikáció a magyar és maláj kormányközi tudományos és technológiai együttműködés keretében, a Kutatási és Technológiai Innovációs Alap, valamint a Ministry of Science, Technology and the Environment támogatásával jött létre. A pályázat száma: MAL 3/01.

2006 – a tövisszűrő gébics éve

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület ebben az évben a tövisszűrő gébicsre kívánja felhívni a figyelmet. Hazánkban a gébicsfélék négy fajtát figyelhetjük meg, melyek közül a tövisszűrő gébics a leggyakoribb. Pacsirta nagyságú, de annál erőteljesebb termetű madarunk. A hím háta téglavörös, feje és farkcsíkja kékesszürke színű. Fejét széles fekete szemsáv díszíti. Testalja rózsaszínnel árnyalt fehér. Hosszú farka fekete színű. A tojó tollzatára a fakó rozsdabarna szín jellemző. Szennyesfehér melltollzatát hullámos barna keresztsáv díszíti. A hajdani emberek is jól ismerhették, ezt igazolja a számtalan népies neve is, amelyeket Herman Ottó közölt. Ezek közül néhány: vasfejű gábor, vasgaborján, törökveréb.

Eurázsiai elterjedésű faj. Hazánkban a gyakoribb fajok közé tartozik. A szakemberek 200-400 000 párra becsülik az állományát. A zárt erdőket kerüli. Rend-

szereken költ sík és dombvidékeink nyílt, fákkal és bokrokkal tarkított területein. Jellemző élőhelyei az elcserjésedett domboldalak, a folyóárterek szegélyei, utak, vasutak menti fasorok, bokrosok.

A fiókák két hét alatt kelnek ki, majd a fiatalok 14-16 nap után hagyják el a

Tövisszűrő gébics hím

fészket. Az első napokban a tojó a fészkekben marad, és csak a hím jár táplálék után. Később már mindkét szülő etet. A szülők bátran védelmezik fészkelési-táplálkozási területüket, onnan minden kisebb termetű madarat elűznek. Gyakran a náluk nagyobb termetű madarakra is rátamadnak. Bátorságukra jellemző, hogy fiókanevelés idején a hím akár még az emberre is rávág.

A gébicsre jellemző, hogy zsákmányuk egy részét a cserjék töviseire szűrják, ezáltal egy jellegzetes táplálékraktárt képeznek, amiről gyakran megfélekednek. A feltűzött zsákmányállatok többnyire nem a fészkek közelében, hanem attól távolabb találhatóak. A kutatók megfigyelték, hogy a tövisre tűzéssel megkönnyítik a nagyobb termetű zsákmány feldarabolását is. Az őszi vonulása már augusztusban megkezdődik.

Andrési Pál

Fotó: Dr. Molnár Gyula

Klubnapok a Kiskunságban

Ismét beszámolhatok róla, hogy az 1998 óta havonta megtartott klubnapok 2005-ben is változatlan érdeklődés mellett folytatódtak, általában 25–40 fő résztvevővel.

A KEFAG Rt. központi tárgyalójában év elején *Sódar Pál* vezérigazgató úr, helyi csoportunk elnöke ismertette a társaság 2004. évi munkáját, gondjait, 2005. évi terveit. Megemlítette, hogy jelenleg a faárak eléggé nyomottak, ennek ellenére erdész szemmel mégis vizsgás dolog jó minőségű, ipari célra is alkalmas minőségű faanyagot égetni az erőművekben, ilyesmi még nálunk gazdagabb országokban sem fordulhat elő. Át kell értékelni az erdészeti tevékenységünket a társadalmi igények, elvárások szem előtt tartásával, ehhez szakmánknak nagyobb hangsúllyal kell megjelenni a társadalomban. A tagság véleménye a beszélgetések során: önzetlen, bátor, karizmatikus vezetőkre van szükség az erdészeti irányításában (talán más helyeken is).

Májusban a Hetényegyháza – nyíri erdészháznál és Vackor-vár erdei iskolánál *Madácsi Sándor* erdészvezető tájékoztatót a 15 000 ha-os Észak-kiskunsági Erdészet munkájáról terveiről, majd *Szulyovszky László* kopjafájánál emlékeztünk az 1948–49-es gyűjtemény lelkes létrehozójára. A koszorúzás után *Pölbe József* kollégánk elénekelte a Honfoglalás c. film betétdalát, amely elhunyt barátunk kedves dala volt. Ezután *Bognár Gábor* csoporttitkár ismertette a 60 jelenlévővel a „Párbeszéd a vidékért” c. OEE felhívást, és aláírásunkat kérte, hogy ezzel mi is demonstráljuk az országos vezetőknek: a 2007–2013 közötti európai uniós fejlesztésekből a mezőgazdaság mellett az erdészet is kapjon lehetőséget. A jól sikerült klubnap vacsorával zárult. Vendégünk volt *Dánfy László*, a megyei MTESZ ügyvezető igazgatója is.

Novemberben kihelyezett klubnap, tanulmányút volt Budapesten. Itt a Mezőgazdasági Múzeum erdészeti kiállítását *dr. Oroszi Sándor*, az egyesület budakeszi úti könyvtárát *dr. Sárvári János*, a budakeszi arborétumot pedig *Apatóczy István* kollégánk mutatta be.

Egy-egy kihelyezett klubnapot tartottunk nyáron *Bíró Tibor* tagtársunk lajosmizsei tanyáján, valamint *Kecskeméti István* magánerdő-gazdálkodó, tiszteletbeli erdész tagtársunk kerekgyházi telephelyén. Utóbbin *Begyá Lajos* beszámolt a soproni aranydiploma-átadási ünnepségről.

Négy klubnapunkat a kötetlen beszélgetésen felül tagtársaink színesítették vetített képes előadásaikkal.

Dr. Tóth József: „Első számú közellenés, a gyapjaslepke”. Tökéletes védekezés nincs, az erdőben nem is célszerű, csak a lakóhelyek, üdülőterületek környékén indokolt.

Dr. Göbölös Antal: „Kecskemét város zöldövezete”. Az előadó beszélt még a kecskeméti szabadidő központ

jelenlegi állapotáról, fejlesztési, hasznosítási elképzelésekről, esetleges bővítéséről.

Koczka Zoltán: A Belorussziában, Minszk környékén rendezett európai erdész sífutóversenyről tartott élménybeszámolót.

Spiogl János: az ÁESZ Kecskeméti Igazgatóságának igazgatója Bács-Kiskun megye erdőgazdálkodásáról tartott tájékoztatót. Megállapította, hogy a megyében még most is mintegy 18 ezer hektár erdő gazdálkodási viszonyai rendezetlenek.

Decembéri évadzáró összejövetelünkön *Bognár Gábor* csoporttitkár diavetítéssel felelevenítette az év folyamán lebonyolított rendezvényeket, találkozókat. Tájékoztatót az egész éves munkáról, következő évi tervekről. Megemlékeztünk az elmúlt évben elhunyt kollégákról: *Kékedi Károly* erdésztechnikus, Kelebia; *Horváth Ferenc* erdész, Kelebia; *Bacsa Árpád*, az ÁESZ erdőtervezési irodájának vezetője, Szeged; *Vén Zoltán* erdésztechnikus, kertész üzem-mérnök, Kecel.

Megemlítem még, hogy részt vettünk *Riedl Gyula* bátyánk, szeretett firmánk búcsúztatásán-temetésén, Budapesten, továbbá a császártöltési – kalocsai – hajósi KEFAG Rt. által szervezett nyugdíjas találkozón (100 személy), és a Borbála-napi solti hagyományos erdész-bányász-kohász találkozón (kecskeméti, Fejér megyei bányászokkal, kohászokkal együtt).

Köszönet a KEFAG Rt.-nek, a szervezőknek, vendéglátóknak az önzetlen támogatásért, mellyel a rendezvények sikerét elősegítették. Kép és szöveg: **Sipos Sándor**

A magyar kôris botanikai jellemzése

Bevezetés

Sorozatunk első részében vázlatosan bemutatottuk a magyar („barnarügű”, „lapályi”, „szlavón”, „pannon”) kôris (*Fraxinus angustifolia* subsp. *danubialis*, syn: *F. a.* subsp. *pannonica*) megismerésének viszonylagos történetét. Ebben a cikkben a magyar kôris botanikai jellemzőiről szólnunk, összehasonlítva azokat a magas kôrisével. Már itt utalunk arra, hogy általában egyetlen bélyeg vizsgálata nem elégséges a két faj egyértelmű szétválasztására, mindig több bélyeget célszerű egyszerre elemezni.

Alaktana

Mivel a magas kôris és a magyar kôris morfológiai bélyegei nagyjából hasonlóak vagy megegyeznek, ezért a differenciális jellemzőket részletesen és a két taxont összehasonlítva mutatjuk be. Ezek a hasonló vagy egyező bélyegek játszhattak közre abban, hogy a két taxont hosszú ideig nem különítették el, s csak az utóbbi közel fél évszázadban ismerték fel a magyar kôris elkülönülését.

A magyar kôris termete, habitusa hasonló a magas kôriséhez. Korabeli leírásokból tudjuk, hogy a híres szlavóniai tölgyesekben a magyar kôris, miként a mezei szil is, magasság és átmérő tekintetében vetekedett a szlavón tölgygel. A „fehérfa”, ahogy faanyaga alapján a magyar kôrist Szlavóniában hívták, a 40 m-es magasságot és az 1,5-2 m-es mellmagassági átmérőt is elérhette. *Kozaracz József* m. kir. főerdész az Erdészeti Lapok 1894. évi kötetében „Egy kôrisfa erdőről” címmel beszámol egy olyan ál-

A keskenylevelű kôris elterjedési területe (világoszöld) és a magyar kôris elterjedési területe (sötétzöld)

lományról, „mely az ember hozzájárulása és beavatkozása nélkül, teljesen a természet erejéből jött létre”. Ez az erdő a Száva árterületén feküdt, s áradás idején évről évre 3-5 hónapon keresztül víz alatt volt. Ennek ellenére az egyedek 12 %-ának mellmagassági átmérőjénél 70-120 cm közötti értéket mértek. Szintén az Erdészeti Lapok számol be 1925-ben egy „óriási méretű közönséges kôris rönkőről”, amelyet Boszniában termeltek ki, s a vasúti feladásánál hossza 11 méter, középmérete 160 centiméter, térfogata 18 köbméter volt. „Habos, virá-

gos” faanyagából 186 800 négyzetméternyi furnért készítettek. Ma hazánk legtermetesebbnek tartott magyar kôrise a Dráva-síkon Besence község határában, a Fekete-vízhez közel a falu várdombi legelőjén található, melynek magassága 32 m, törzskerülete 654 cm.

Különbség fedezhető fel a magas és a magyar kôris kéregalakulásában is. Előbbi kérge sokáig (35-40 éves korig) sima marad, zöldesszürke színű, s néha feketés harántgyűrűket lehet megfigyelni, majd hosszant repedezett vastag, szürke héjkéreg alakul ki nála. Utóbbi kérge hamarabb (25-30 éves korában) kezd repedezni, s a barnásszürke héjkéreg nemcsak hosszanti, hanem keresztirányban is sűrűn repedezik.

A vessző színében is fedezhetünk fel különbséget, a magas kôrisé zöldesszürke, fénytelen, rajta megnyúlt paraszemölcsöket és széles levélripacsot láthatunk. A magyar kôrisnél viszont a vessző sötét- vagy olajzöld, fénylő, a paraszemölcsök pedig kerekdedek és a levélripacs keskeny. Határozott különbség mutatkozik a rüg-(levél-)állásban is. A kôrisekre jellemző keresztben átellenes állás mellett megfigyelhető az ún. hármas álörvös állás is, mikor egy nóduson 3 rüg, ill. 3 levél jelenik meg. Ez a magas kôrisnél rendkívül ritka, a magyar kôrisnél ellenben kimond-

Balra a magyar kôris, jobbra a magas kôris levélkéje

Balra a magyar kôris, jobbra a magas kôris rügje és vesszeje

Magyar kőris szabad állásban

Magános magyar kőris őszi pompában

dottan gyakori jelenség, az egyedek több mint a felénél jelentkeznek. (Ez a hármás álörvös állás egy faegyeden belül az alsóbb ágakon gyakoribb, így a fényt jobban tudja hasznosítani a nagyobb levélfelület miatt. Megjegyzendő, hogy más Oleaceae családba tartozó nemzetségeknél is előfordulhat ez a hármás álörvös állás, így megfigyelték az orgona, fagyal és olajfagyal nemzetség fajainál is.) A legpregnánssabb különbség a rügy színében mutatkozik meg, erre figyeltek fel a leghamarabb, s innen származik a „feketerügyű” és a „barnarügyű” kőris elnevezés, ill.

korábbi megkülönböztetésük is. A magas kőris fekete rügypikkelyei alapján határozottan elkülöníthető a magyar kőris sötét kávébarna rügypikkelyeitől. De a csúcsrügyek nagysága és alakja is jó megkülönböztető bélyeg, a magas kőris nagy, gúla alakú csúcsrügye kétszer (-háromszor) akkora, mint a magyar kőris kúpos csúcsrügye.

A leveleket vizsgálva sok, de alapos odafigyelést igénylő differenciális bélyeget találunk. Itt hívjuk fel a figyelmet arra a tényre, hogy a kőrisek fiatalabb egyedeinek levelei lényegesen különböznek a középkorú és az idősebb

egyedek leveleitől. A most következő jellemzés ez utóbbiakra vonatkozik. A magas kőris levelei nagyobbak, 20-30 cm hosszúak és 9-13 levélkéből összetettek, míg a magyar kőrisnél 15-25 cm hosszú és 7-11 levélkéből álló leveleket találunk. A levélké a magas kőrisnél nagyobbak és szélesebbek, mint a magyar kőrisnél, előbbinél a váll lekerekített, a csúcs kihegyesedő, utóbbinál ék alakú, ill. hegyes vagy hosszan kihegyezett. Szabad szemmel is jól lehet látni a levélké széle fűrészzettségének különbségeit. A magas kőrisnél a levélke válla is fűrész, míg a magyar kőrisnél ép, előbbi fajnál a fogak sűrűn állók, előreirányulók vagy begömbülők, a bemetszések szűkek, számuk jóval több az oldalerekénél. A magyar kőrisnél a levélke széle gyéren fogazott, a fogak nyúlánkak, szálas és elálló csúcsúak, bemetszéseik öblösen kikerekítettek, számuk ± megegyezik az oldalerek számával. A levélkéket megfordítva a magas kőris esetében a főér mentén többnyire finoman pelyhes szőrzetet találunk, a magyar kőrisnél viszont kopasz a fonák. Látványos a különbség a lombzat őszi színeződésében is. A magas kőris lombja nem színesedik, zölden lehull, míg a magyar kőrisnél sárga vagy ibolyásvörös lombszínben gyönyörködhetünk.

Virágzáskor is érdemes göröcső alá venni kőriseinket, mert a virágzat típu-

1. táblázat – A magas kőris és a magyar kőris főbb elkülönítő bélyegei

Jellemző	Magas kőris (MK)	Magyar kőris (MAK)
Vessző	zöldesszürke, fénytelen, paraszemölcssei megnyúltak, levélripacsa széles	sötétzöld v. olajzöld, fénylő, paraszemölcssei kerekdedek, levélripacsa keskeny
Rügyállás	keresztben átellenes, a hármás álörvös rügyállás nagyon ritka	keresztben átellenes, a hármás álörvös rügyállás nagyon gyakori
Csúcsrügy	nagy, gúla alakú	kisebb, kúpos
Rügypikkely	fekete	sötét kávébarna
Levél	20-30 cm hosszú	15-25 cm hosszú
Levélké száma	9-13/11 db	7-11/9 db
alakja	lándzsás	lándzsás v. keskeny lándzsás
hossza	6-10 cm	5-8 cm
szélessége	1,5-3,5 cm	1-2,5 cm
váll	lekerekített, fűrész	ék alakú, nem fűrész
széle	± egyenlőtlenül fűrész, a fogak sűrűn állók, előreirányulók, bemetszéseik egyenesek, számuk jóval több az oldalerekénél	gyéren fogazott, a fogak nyúlánkak, szálas és elálló csúcsúak, bemetszéseik öblösen kikerekítettek, számuk ± megegyezik az oldalerekével
csúcsa	kihegyesedő	hegyes v. hosszan kihegyezett
fonák	a főér mentén többnyire finoman pelyhes	kopasz
Őszi lombszín	zöld	sárga v. ibolyásvörös
Virágzat	elálló buga	kissé bókóló, nyúlánk fürt
Termés hossza	30-45 mm	30-52 mm
alakja	a szárny többnyire a közepén a legszélesebb	a szárny többnyire a felső harmadában a legszélesebb
színe	okkersárga v. szürkésbarna	világosbarna

sa egyértelmű, s a határozókönyvekben a legfontosabbnak tartott bélyeg. A magas kőrísnél elálló bugavirágzatot találunk, azaz az alsó oldalágak tovább ágaznak, a magyar kőrísnél kissé bókoló, nyúlánk fűrtvirágzat jelenik meg, azaz az alsóbb oldalágak sem ágaznak el a virágzatban. (Megjegyzendő, hogy a hármás álörvös állás esetenként a magyar kőrís virágzatában is megfigyelhető.) Ezeket a bélyegeket természetes állapotban is lehet és érdemes vizsgálni!

Kevésbé egyértelmű különbségek vannak magánál a termésnél, bár ennek pontos ismeretére a magkereskedelemben és a csemetetermesztésben nagy szükség lenne. A magyar kőrís valamivel nagyobb lependékei általában felső harmadukban a legszélesebbek, világosbarnák, a magas kőrísnél a lependék szárnya többnyire közepén a legszélesebb, a termés okkersárga vagy szürkésbarna.

Elterjedése

Az alapfaj, a keskenylevelű kőrís (*F. angustifolia*) tipikus szubmediterrán flóraelem, areája Dél-Európát és Kis-Ázsiát foglalja magában. Alfaja, a magyar kőrís viszont elszakadt az alapfaj elterjedési területétől, önálló, északibb areát mondhat magáénak. A Pannon-medencén kívül benyomul a Bécsi- és a Morva-medencébe, s megtalálható még a Kárpát-medencén túl a Dunát kísérve Olténiában, Munténiában és Dobruzsában is. Morfológiai különbségein kívül tehát az önálló elterjedési terület is alátámasztja alfaji szinten történő elkülönítését. Tipikus planicien elem, a

déli szarmazásával kapcsolatba hozható hosszú vegetációs időszakot és nagy hőösszeget csak a sík vidékeken kapja meg, már a dombvidékekre sem hatol fel.

Előfordulása

Magyarországi előfordulását illetően a statisztikai adatok nem megbízhatóak, mivel az erdészeti üzemtervekben még most is számos esetben magas kőrisként szerepeltetik. A statisztika csak 6750 ha magyar kőrist tüntet fel, míg a magas kőrís területe 24 670 ha. A valóságtól való legszembevetőbb eltérést a Nagyalföld adataiban találjuk, magas kőrisként 6810 ha, magyar kőrisként 5280 ha szerepel. Ezek a számadatok is arra utalnak, hogy erdészszakmánk a két kőrís megkülönböztetésében még nem elég konzekvens.

Sík vidékeinken általánosan előfordulónak mondhatjuk, kivételt csak a Szigetköz jelent, ahol – furcsa módon – a magas kőrís helyettesíti a magyar kőrist, utóbbi csak szórványosan jelenik itt meg. Egyéb alföldi területünkön előforduló magas kőrís viszont nagy valószínűséggel bevitt és ültetett eredetű.

Az erdőtársulások közül állományalkotóként jelenik meg a tölgy-kőrís-szilártéri (keményfás) ligeterdőkben, de behatol a fűz-nyár áltéri (puhafás) ligeterdők magasabb térszíneire is, mivel a kocsányos tölgnél jobban elviseli az elöntést. Jellemző kísérő elem az alföldi égerlápokban, ahol a termőhely száradásával (pl. a Duna-Tisza közén) átveheti a mézgas éger szerepét, és állományokat képezhet („kőrislápok”). Elegy-faként fellép még a gyertyános-kocsá-

nyos tölgyesekben, továbbá a zárt homoki tölgyesek mélyebb fekvésű részén és a sziki tölgyesekben is.

Változatossága

A magyar kőrist alfaji rangon hasítják ki a keskenylevelű kőrís (*F. angustifolia*) alakköréből. Rajta kívül megkülönböztetik a subsp. *angustifolia* és a subsp. *oxycarpa* (hegyesfogú kőrís) alfajokat, melyek együttes jellemzői, hogy kis termetű fák, termésük pedig rövid, 2,5-3,5 cm hosszú. Az előző alfaj levélkéi kopaszok, utóbbié a fonák erein molyhosak. A subsp. *angustifolia* a Földközi-tenger medencéjének nyugati részét, a subsp. *oxycarpa* a keleti részét lakja, elterjedésüket éles vonallal azonban nem lehet kettéválasztani.

A magyar kőrís a leveleket és a termést illetően nagy formagazdagságot mutat. *Kárpáti Zoltán* dendrológusunk a levélké száma, alakja, a termés alakja, csavarodottsága, csúcsa alapján 15 formát különböztetett meg, melyek gyakorlati jelentőséggel különösebben nem bírnak.

Kevésbé kutatott, bár erdőművelési szempontból nem elhanyagolható a magas kőrís és a magyar kőrís hibridizálódása. A két faj könnyen kereszteződik, s helyenként gyakoriak a hibridpopulációk. Ilyet lehet megfigyelni a Kisalföld középső sávjában a szigetközi magas kőrís előfordulás és a délről fölnyomuló magyar kőrís előfordulása miatt. De a dombvidékekre leereszkedő magas kőrís egyedek is könnyen kereszteződhetnek a közeli sík vidékek magyar kőrís egyedeivel, például Dél-Dunántúlon figyelhetjük meg ezt az esetet.

Új létesítménnyel gazdagodott az ásoththalmi tanintézmény

Az egyik legnagyobb magyar erdész, Bedő Albert nevét viselő, 122 éves erdészeti oktatási támaszpont ismét épült, szépült. 2005. november 25-én nagyszá-

mú érdeklődő és meghívott jelenlétében az ország első erdésze, *Klemencsics András*, az FVM Erdészeti Főosztály vezetője és *dr. Frank József*, a Csongrád megyei

Közgyűlés elnöke adta át rendeltetésszerű használatra *Andrésiné dr. Ambrus Ildikó* igazgatónőnek, valamint az irányítása alá tartozó pedagógusoknak és a tanítványoknak azt a ragyogó új épületet, amely a keresztségben az Erdészeti Oktatóközpont nevet kaphatta volna.

Amint azt *Klemencsics András* avatóbeszédében is ki-

emelte, az iskola az utóbbi években számos létesítménnyel gazdagodott: 1999-ben új kollégiumot, 2003-ban gépszínt, idén pedig az Erdészeti Oktatóközpont adták át. Valamennyi épület az oktatónvelőmunka színvonalának emelését eredményezte, s az új tanterem-együttes további lehetőségeket nyújt ehhez.

Az épület tetőterének építése tovább folyik, ahol kollégiumi lakrész és közösségi helyiségek kapnak majd helyet.

Zétényi Zoltán

**Jogsegély
szolgálat
Dr. Derzsi Tibor
Telefon: (30) 908 2812**

Területi képviselők: **Fejér, Komárom-Esztergom, Veszprém, Győr-Moson-Sopron, Vas és Zala megye** Dr. Hajdu Frigyes Tel.: 30/950-7396 • **Somogy, Tolna, Baranya és Bács-Kiskun megye** Takács Attila Tel.: 30/351-3363, **Pest és Nógrád megye** Szabó István Tel.: 30/996-6371 • **Békés és Csongrád megye** Bujdosó Mihály Tel.: 30/326-3131 • **Heves, Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar és Jász-Nagykun-Szolnok megye** Balogh Lajos Tel.: 30/950-7392

Természetes **erdővédelem**

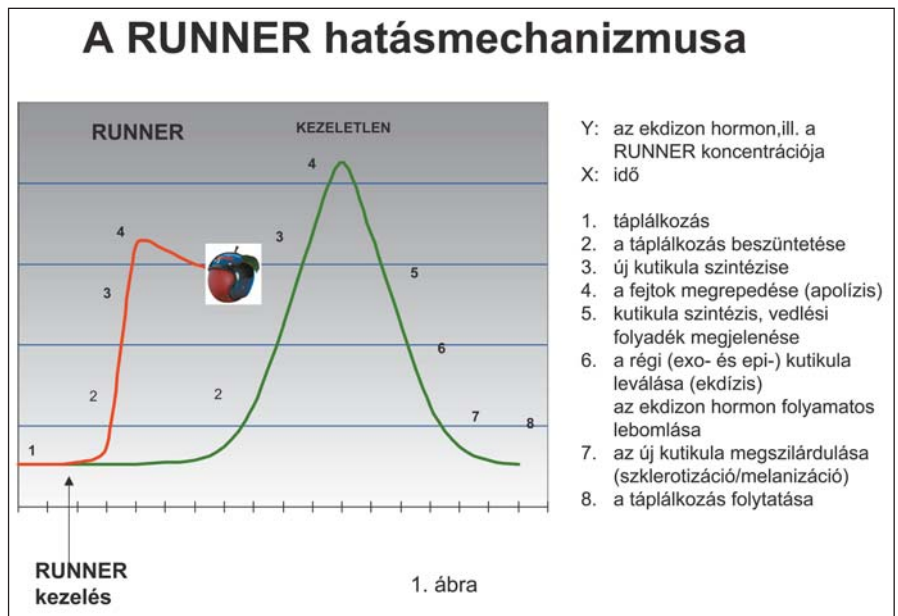
RUNNER – új védekezési technológia a gyapjaspille ellen

A környezetbarát, nem idegrendszer-célirányos rovarölő szerek között megkülönböztetünk kitinszintézis-gátló, juvenil hormon analóg, valamint ekdizon-analóg, vagy MAC (Moulting Accelerating Compound = vedlést gyorsító vegyület) szereket, mely utóbbiak körébe tartozik a metoxifenoamid hatóanyagú RUNNER is.

A juvenil hormon és kitinszintézis gátlók alkalmazásakor a lárvák a biológiai világ eljövendő vedlési folyamat, új kitenin, új kutikula képződéséig, akár 5-7 napig még folyamatosan táplálkoznak – károsítanak –, ami különösen a gyapjaslepke esetében a tarrágás veszélyét hordozza magában. Az ekdizteroidokat alkalmazva, a permetezést követő néhány órán belül leáll a lárvák táplálkozása – a károsítás –, és beindul a vedlési folyamat.

Természetes körülmények között a vedlés folyamata a következő fázisokból áll (1. ábra):

1. A két vedlés közötti időszakban folyamatos a táplálkozás.
2. Amikor a genetikai szabályozás szerint elérkezik a vedlés időpontja, az első fázis a lárva előtori mirigye által többnyire koleszterinből termelt ekdizon hormon koncentrációjának növekedése, és ennek következtében a táplálkozás azonnali beszüntetése.
3. Ezt követően elkezdődik az új kutikula szintézise.
4. A fejtök felrepedésével egyidejűleg a régi kutikula elválik az epidermisztől (apolízis).
5. A vedlési folyadék megjelenése, folyamatos kutikula szintézis.
6. A régi (epi- és exo-) kutikula leválása (ekdízis).

Y: az ekdizon hormon, ill. a RUNNER koncentrációja
X: idő

1. táplálkozás
2. a táplálkozás beszüntetése
3. új kutikula szintézise
4. a fejtök megrepedése (apolízis)
5. kutikula szintézis, vedlési folyadék megjelenése
6. a régi (exo- és epi-) kutikula leválása (ekdízis)
7. az ekdizon hormon folyamatos lebomlása
8. az új kutikula megszilárdulása (szklerotizáció/melanizáció)
8. a táplálkozás folytatása

lás (ekdízis), az ekdizon hormon folyamatos lebomlása.

7. Az új kutikula megszilárdulása (szklerotizáció/melanizáció).

8. A táplálkozás folytatása.

A vedlés folyamata tehát az ekdizon hormon koncentrációjának drasztikus növekedésével (és a táplálkozás leállításával) indul. A Runner ezt a vedlést irányító ekdizon hormont miméli. Az ekdizon-analóg vegyület a lárva ekdizon receptor fehérjéjéhez kötődik, elindítja a vedlési anyag termelését és egyidejűleg a táplálkozás azonnali beszüntetését. A fejtök felrepedését követően a Runner által beindított folyamatban nem képződik vedlési folyadék, ez tené lehetővé a régi lárvabőrrel való „ki-

csúszást”, a régi lárvabőr rászárad az újra. Az új kutikula, melynek szerves részét képezi a a hernyó rágószerve is, nem szilárdul meg (szklerotizáció!), és a lárva kiszárad és éhen pusztul.

A **Runner** (metoxifenoamid) táplálkozás útján jut be a kártevő szervezetébe, másodlagosan kontakt hatása is van, a tojásrakást gátolja. Messzemenően szelektív a beporzást végző rovarokra (méhekre), a ragadozó atkákra, a hasznos parazitákra és egyéb hasznos élő szervezetekre. A Runner hatása gyors: 1-2 nap, tartamhatása hosszú: 14-21 nap.

Engedély: erdészeti (gyapjaslepke, Lepidoptera), közterület (Lepidoptera), szőlő, alma (Lepidoptera kártevők – lepkék, molyok).

Támogatás nélkül az állami erdők

Sajnálatosnak nevezte Glattfelder Béla (Fidesz) európai parlamenti képviselő, hogy az európai erdészeti jövőjével foglalkozó jelentésről az Európai Parlamentben lefolytatott szavazás során nem kapott többséget az a módosító indítvány, amely lehetővé tette volna, hogy az állami erdők is hozzájuthassanak uniós támogatáshoz. Hazánkban az erdők 60 százaléka köztulajdonban van, ezért alapvető magyar érdek lenne, hogy ezek is részesülhessenek a közösségi támogatási forrásokból.

(MTI)

A lapot Magyarország legnagyobb médiafigyelője, az

» **OBSERVER** «

OBSERVER BUDAPEST
MÉDIAFIGYELŐ KFT.
1084 Budapest, Auróra u. 11.
Tel.: 303-4738
rendszeresen szemlézi

Új lehetőség a gyapjaspille elleni védekezésben

Az erdészeti rovarkárttevők jelentősége az utóbbi években felerősödött a magyar erdőgazdálkodásban. A 2-4 évig tartó száraz periódusok negatívan hatottak az erdei ökoszisztéma egyensúlyi folyamataira. Egyes fajok rendszeresen károsítanak (cserebogár V.- VI.- VII. törzs.), míg mások robbanásszerű felszaporodásukkal – gradációjukkal – okoznak komoly problémákat. A gradációra hajlamos fajok közül kiemelkedő a *Lymantria dispar* L. (gyapjaspille) kártétele. Ha megvizsgáljuk az előző 3-4 évtizedet, azt tapasztaljuk, hogy a fertőzött és károsított területek az utóbbi években ugrásszerűen megnövekedtek (1. táblázat).

Az adatokat összevetve megállapíthatjuk, hogy a gradáció mértéke az utóbbi években rendkívüli mértékben felerősödött. Az 1994-es csúcstól messze menően túlszámalyják a 2004-5. évi fertőzések. Megyénkénti összehasonlításokban kiemelkednek Veszprém és Borsod-Abaúj-Zemplén mutatói az országos adatokhoz viszonyítva (33,9, illetve 17,8%). Természetesen a gradáció előbb-utóbb összeomlik, csak az nem mindegy meddig húzódik el és az értett állományokban milyen következményei lehetnek. Védekezések elmaradása esetén az alábbi negatív tendenciákkal kell számolnunk:

- folyónövedék-kiesés mértéke 30-40% (2-3m³/ha),
- kiszáradás veszélye idős és folyamatban lévő állományoknál,
- természetes felújítás hátráltatása (makkterméskiesés),
- erős pajzstetű- és gombakárosítás tölgyesekben,
- közvélemény negatív humánpolitikai megítélése.

Mindezek figyelembevételével és a fokozódó társadalmi elvárások hatására az elmúlt 2 évben több tízezer ha-on történtek védekezések.

Munkánk során az ERTI Erdővédelmi Osztálya által kidolgozott környezetkímélő technológiát alkalmaztuk az alábbiak szerint:

- *felhasznált növényvédő szerek: Dimilin 25WP 0.50 kg/ha, Nomolt 15SC 0.50 l/ha,*
- *kijuttatás időpontja: L₁-L₃ lárvastádium május 10-20 között,*
- *kijuttatás módja: K-26 helikopter 50 l/ha vízmennyiség.*

Új lehetőségként palettabővítés cél-

jából 2004. évben kezdtük a Balatonfüredi Erdészet területén a *Runner 2F* és a *Steward 30DF*-fel a nagyüzemi kísérleteket az alábbiak szerint:

- kísérlet célja: rovarölő szerek skálájának bővítése,
- kísérleti terület nagysága: 10+10 ha,
- kísérleti szerek dózisa: *Runner 2F* 0,50 l/ha, *Steward 30DF* 0,20kg/ha,
- alkalmazott technológia: ugyanaz, mint a kitinszintézis-gátló szereknél,
- kiértékelések időpontjai: június 10., illetve július 5.

A kiértékelések után egyértelművé vált, hogy a kísérletbe vont szerek közül a *Runner 2F* biztató eredményeket

mutatott. Ennek alapján célul tűztük ki, hogy az erdészeti kulturákban a *Runner 2F engedélyeztetésre kerüljön*. Tovább folytattuk a munkát 2005-ben és elértük, hogy *ugyanazon év májusában a szer engedélyeztetésre került* erdészeti kulturákban lombfogyasztó hernyók elleni védekezéseknél. Az újabb környezetkímélő technológia létjogosultságát alátámasztotta a hatásmechanizmusok és anyagköltségek összehasonlítása is, amelyet a 3. táblázatban foglaltunk össze.

Lényeges különbség, hogy a hernyók a kezelést követően 1-2 napon belül elpusztulnak, mivel a *Runner 2F* a kijutta-

1. táblázat. Gyapjaspille-fertőzöttség és károsítás az elmúlt években /ERTI és AESZ adatai alapján/

Év	Fertőzöttség mértéke				Védekezés
	Gyenge	Közepes	Erős	Összesen	
	ha				
2003	18 160	5697	7386	31 243	50
2004	97 633	45 778	38 770	182 181	6964
2005	157 619	59 004	63 945	280 568	42 230
Kiemelt károsítások az elmúlt évtizedekben /összesen-ha/					
1965					27 500
1966					31 200
1993					10 220
1994					34 500
2004					108 305
2005					216 542

2. táblázat. Kísérletek kiértékelése a lombmegmaradás függvényében 2004. évben

Növ. véd. neve	Dózisa kg v. l/ha	Terület ha	Időpontok				
			Kezelés	Kiértékelések			
				hó-nap	%	hó-nap	%
Steward 30DE	0,20	10,0	05-15	06-10	80	07-05	10
Runner 2F	0,50	10,0	05-15	06-10	90	07-05	90

3. táblázat. Hatásmechanizmusok és anyagköltségek összehasonlítása

Növényvédő szer neve	L ₁ -L ₃ lárvák pusztulása (nap)	Hatástartam (nap)	Anyagköltségek 2004-ben (Ft/ha)
Steward 30DF	azonnal	–	8400
Nomolt 15SC	6-12	30-50	7200
Runner 2F	1-2	15-20	7100

4. táblázat. Kiértékelések összesített adatai a lombmegmaradás függvényében 2005. évben

Növényvédő szer neve	Értékelt terület, ha	Kiértékelések időpontjai					
		hó	nap	%	hó	nap	%
Dimilin 25WP	81,0	06	14	78	07	07	78
Nomolt 15SC	86,5	06	10	80	07	06	80
Runner 2F	104,2	06	12	99	07	06	94
Összesen:	271,7	–	–	86	–	–	84

tást követően azonnal beindítja a vedlést függetlenül attól, hogy a lárvastádium fejlődése hol tart. A kitinszintézis-gátló szereknél a hernyók a kezelést követően még 6-12 napig táplálkoznak és ezalatt jelentős lombmenyiséget elfogyasztanak. 2004-ben azt tapasztaltuk, hogy a hernyók pusztulása 10 nap elteltével következett be (borús-hűvös idő volt).

2005-évből a *Runner 2F-fel* a Balatonfüredi Erdészetenél lekezelte cca. 1400 ha-t! A már eddig ismert és hasz-

nált kitinszintézis-gátló szerekekkel összehasonlítottuk az elért eredményeket és a 4. táblázatban foglaltuk össze.

A táblázat értékeléséből az a határozott következtetés vonható le, hogy a *legjobb eredményt* a *Runner 2F* adta. Kiténik a lombmegmaradás %-os adataiból, hogy a kitinszintézis-gátló szerek esetében még tovább táplálkoztak a hernyók a következő vedlésig, amely összességében 10-20%-kal gyengébb eredményt mutatott. Amennyiben a következő években

szükség lesz a *Lymantria dispar* elleni védekezésre, jó szívvel tudjuk ajánlani a *Runner 2F* rovarölő szert! Annak eldöntését, hogy az erdőgazdálkodók melyik szert válasszák, alapvetően a ha-onkénti anyagköltség határozza meg, amely az összköltség 70-80%-át teszi ki. Amennyiben versenyképes áron tudjuk forgalmazni, úgy a lombfogyasztó hernyók elleni védekezéseknél a jövőben létjogosultsága lesz az erdészet kultúrákban.

Dr. Lengyel László

35 év után új lendület a gyöngyösi parkettagyárban

Átadásra kerül a svédpadló projekt!

Az 1971-ben alapított Gyöngyösi Parkettagyár a gyenge-közepes minőségű mátrai tölgyfaj feldolgozására létesült. A kezdetben, társulati tulajdonban működő gyár az 1990-es évek elején az EGERERDŐ Rt. kizárólagos tulajdonává vált. A gyár fő termékei – csaphornyos, lamella és mozaik parketta – Magyarországon kívül, Svédországtól Portugáliáig Nyugat-Európa majd minden országában megtalálhatóak.

A mindvégig jól és nyereségesen működő üzemből a komoly problémák 2001-től kezdődtek. A külső (faipari recesszió, laminált padlóburkolók stb.) és a belső (elavult technológia, magas élőmunka-arány stb.) negatív tényezők együttes hatására a jövedelmezőség csökkent, a gyár a működőképesség határára sodródott.

A vagyonszerzéses privatizáció, vagy a gyár bezárása egyaránt reális alterna-

tívaként jelent meg. Anyagi erőforrások híján a technológiai korszerűsítés, a termék-szerkezet átalakítása, a piaci folyamatokhoz való alkalmazkodás képességének növelése csak vágyálomnak tűnt.

Az állami tulajdonos ÁPV Rt. ekkor nyújtott segítséget az EGERERDŐ Rt.-nek, tőkeemelés formájában.

A 2005. évben végrehajtott 200 millió Ft-os beruházással sikerült a „vágy-

álom”-nak tűnő elképzeléseket megvalósítani.

A technológiai fejlesztés eredményeként két új termékkel – svédpadló és színréteg blokk – tudjuk bővíteni kínálatunkat. A szárítókapacitás bővítése lehetőséget ad a fűrészarú kereskedelem növelésére, mely a térség faipari kisvállalkozásainak alapanyag-ellátását is hivatott szolgálni. A fedett tárolókapacitás növelése az anyagromlást csökkenti, és a készletgazdálkodást javítja.

A történetek jól példázzák azt a tényt, hogy az állam nem feltétlenül rossz tulajdonos.

A gyöngyösi Mátra Parkettagyár termékei a tömör fából készült parketták, a „lábaihoz simuló természet” érzetével még remélhetően sokáig szolgálják vevőink igényeit, lakókörnyezetük kellemes hangulatát.

Fotó: **Egererdő**

Előzetes a 2006. évi programjainkból:

Szakmai tanulmányút

INTERFORST kiállításra és a Bajor Nemzeti Parkba –

München, 2006. július 11–15. (5 nap/4éjszaka)

ERDÉLY természeti értékei, történelmi emlékei,

körutazás 2006. június 16-21., szeptember 18-24.

Távolabbi tájak – minimum 15 fő együttes jelentkezése esetén:

BAJKÁL tó • MONGÓLIA • IZLAND • NORVÉGIA

DÉL-AFRIKA – részletes programok a honlapunkon: www.erfatours.hu

Bármilyen szakmai vagy egyéni utazásuk megszervezésében szívesen állunk rendelkezésükre.

Csoportos kiutazási igényekre programajánlatot készítünk.

Várjuk jelentkezésüket!

További felvilágosítás:

ERFA-TOURS, Budapest, II. Fő u. 68. I. 136.

T./fax: 201-2453, e-mail: erfatour@qwertynet.hu, www.erfatours.hu

Védelemre várva

1996-ban egy magán erdőgazdálkodói közösség 70 ha erdőt vásárolt. Az adásvétel időpontjában az erdőterületet semmiféle ingatlan nyilvántartási bejegyzés nem terhelte. Az ingatlan a vásárlás pillanatában erdő művelési ágú volt, azon 10 éves nemes nyár erdő állt., melynek elsődleges rendeltetése gazdasági fatermesztési erdő volt.

A vevők mindezek tudatában vásárolták meg, figyelembe vették annak jövedelemtermelő képességét, s kiszámították, hogy a nyaras 20-25 éves korára válik vágáséretté. Az erdő forgalmi értékét akkor rendkívüli módon befolyásolta, hogy a tulajdoni lapján nem volt feltüntetve semmilyen hasznosítási vagy tulajdonosi korlátozás sem. Ami a tulajdonszerzést nagyban motiválta.

Az erdőgazdálkodási egység ekkor már több száz hektár különböző korú erdővel rendelkezett, és tudatosan tervezték tevékenységüket oly módon, hogy folyamatos legyen megfelelő mennyiségű és minőségű fakitermelésre alkalmas erdőterületük. A tartamossághoz erre a 70 ha erdőterületre – éppen a kora és fajtája miatt - még szükségük volt.

2002. őszén a körzeti földhivatal „védelemre tervezett jogi jelleg” felvezetését eszközölte az erdőterület tulajdonlapjára. Indoklásában közölte, hogy a területileg illetékes nemzeti park 1997. 01.01-től életbe lépett kimutatása alapján jegyezte be a korlátozást. A nemzeti park a tulajdonosokat erről a szándékáról semmilyen módon nem értesítette.

2002. őszén a bejegyzés ellen a tulajdonosok fellebbezéssel éltek a megyei földhivatalnál, amely a körzeti földhivaltalt új eljárás lefolytatására kötelezte.

Az úgy egyik – korántsem egyetlen - fonákja hogy az említett határozat ellen a jelenleg hatóságként eljáró megyei környezetvédelmi természetvédelmi és vízügyi felügyelet jogelődje - a

helyi vízügyi igazgatóság is fellebbezést jelentett be. Akkor még...

Az új eljárás eredményeképpen végül a megyei földhivatal 2002. év végén a körzeti földhivatal korábbi határozatát helyben hagyva a fellebbezést elutasította és a védelemre tervezett jogi jelleg felvezette.

2003. januárjában a tulajdonosok az illetékes megyei bírósághoz fordultak panaszukkal, amely egy év múlva ítéletben keresetüket elutasította. Így fordulhatott elő az az eset, hogy a tulajdonosok megkeresése nélkül, ezt a 70 ha erdőterületet a közérdekre hivatkozva természetvédelem alá helyezték, a „védelemre tervezett jogi jelleg” formula indoklásával. Aminek csak az a szépséghibája, hogy ezt az elnevezést valószínűleg a természetvédelmi hatóság vezette be, mert a jog csak a védett, a fokozottan védett, vagy az ideiglenesen védett terület fogalmát ismeri el. Így aztán eddig még senki sem tudott választ adni arra, mi is ennek az új jogintézménynek a jogilag releváns tartalma, illetve mik a tartalmi elemei. Egyébként a Természetvédelmi Törvény 27 § (1.) bek. jelzi, hogy ilyen védelemre tervezett terület jelentős károsodásának veszélye esetén egy alkalommal ideiglenesen védetté nyilvánítható a terület, amely azonban vagy a végleges védetté nyilvánítást vonja maga után, vagy 3 hónap után automatikusan megszűnik a jogszabály szerint, a valóságban – így esetükben is – ez egy kicsit másképpen van.

Mivel 2004. őszén megjelent a 276/2004.(X.8.) Korm. rendelet, lett a Természetvédelmi Törvénynek végrehajtási utasítása. Ez a rendelet nemcsak egy 8 éves joghézagot pótol, hanem az érintett erdőgazdálkodóknak jogalapot szolgáltat, hogy a törvényes határidők betartásával visszamenőlegesen kérhesék az erdőben időközben felmerült kárait megtérítését.

Kártérítési kérelmüket az évenként elrendelt korlátozásokkal összhangban adták be. A továbbiakban – pro és kontra – ebből néhányat:

1. „Az erdőterületen március 15. és szeptember 01. között (azaz a vegetációs időben) munka nem folyhat felázott talajviszonyok között nehezgép nem közlekedhet.”

Ez a két kötelezettség máris lehetetlenné teszi a gazdálkodást. Tudvalevő, hogy az éves csapadékmennyiség több mint 60 %-a hull le ekkor. Ezért a hullámtéren – ahol ez az erdő is található – az őszi és tavaszi árhullám meggátolja a fakitermelést, amit nehezgép nélkül meg sem lehet oldani. A szakmán belül közismert ezeknek a gépeknek az ára. Úgy tűnik, ez teljesen fölösleges beruházás volt, mert épp akkor nem lehet használni azokat, amikor szükség lenne rájuk. A korlátozások miatt egyébként az elmúlt években el sem lehetett végezni az engedélyezett fahasználati munkákat, ami jelentős árbevételi kiesést eredményezett.

2. „Gyérítés során az őshonos fajfajokat az odúlakó madarak és emlősök számára kiemelt fontosságú odvas fákat és aljnövényzetet kímélni kell.”

Egy homogén szerkezetű – 100%-ban nemesnyár – erdőben, melynek elsődleges rendeltetése fatermelés, teljesen indokolatlan ez az előírás, hiszen sem odvas fa, sem őshonos fa, sem védett aljnövényzet nincs.

3. „A tuskózást csak fűrészes technológiával lehet elvégezni.”

A 2000-ben vásárolt erdőgépet így a fakitermelésben és útjavításban sem lehet használni a nehezgépes korlátozás miatt, tuskózásra pedig a fentiek végett. Így tehát technológiát kell váltani, ami a Tv. szerint már kártérítési tényező (Lásd: Tv. 72 § (19.) bek. termelésszerkezet jelentős megváltoztatása.) A természetvédelmi hatóság szerint természetesen mindez nem minősül technológiai változtatásnak, mondván eddig is és ez után is erdőgazdálkodás folyik a területen.

Ha az nem minősül termelésszerke-

zet változtatásnak, amikor egy területen más gépparkkal más fafajjal és más cél érdekében végzik az erdőgazdálkodást, akkor mi minősül annak?!

A 3,0 ha maximált egybefüggően letermelt korlátozásokból és az őshonos fafajjal történő fafaj cserés felújításból az ezekkel kapcsolatos tulajdonosi károkról, többletköltségekről most csak azért nem nyilvánítunk véleményt, mert ezt már többen elemezték e lap hasábjain.

A forgalmi értékcsökkenés iránti megjegyzésükre pedig azt a választ kapták, hogy a védetté nyilvánítás után az erdőterület eszmei értéke jelentősen megnőtt. Egy nyereségorientált gazdasági társaság ettől viszont még anyagilag ellehetetlenülhet. Mert tudvalevőleg eszmei érték miatt nem lett nyereséges vagy hitelképes még egyetlen vállalkozás sem. Csak nem ez az oka, hogy a Nemzeti Földalapkezelő semmilyen konstrukció keretében nem vásárol olyan földterületet, amely korlátozással érintett?!

E néhány kiragadott példa után, nézzük hogyan folytatódott a tulajdonosok és a hatóságok küzdelme. 2005-ben az elsőfokú, azaz a helyi környezetvédelmi természetvédelmi és vízügyi felügyelőség és az Országos Környezetvédelmi Természetvédelmi és Vízügyi Főfelügyelőség – mint másodfokú hatóság – is elutasította az erdőgazdálkodók kártérítési igényét. Megjegyeznénk, nem tudunk az országban olyan igényről, melyet a hivatok pozitívan bíráltak volna el.

Ezután a tulajdonosok a megyei bírósághoz fordultak panaszukkal. A bíróság – az egy évtizedes kálvária során először – a tulajdonosok számára ked-

vező döntést hozott. A közigazgatási határozat felülvizsgálata iránt indított perben következő az ítélet:

„Az elsőrendű alperest - jelen esetben a helyi Környezetvédelmi Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőséget - új eljárás lefolytatására kötelezi.” Mivel az indoklás szerint természetvédelmi hatóságok – a bíróság megállapítása szerint – nem jártak el körültekintően. A tulajdonosok megítélése szerint tehát az előbb említett hatóságok által meghozott határozatok sértették a törvényességet.

Az ügy jelenlegi állása szerint 2006. elején a bíróság döntésének értelmében a felügyelőség az új határozat meghozatala végett újabb levéllel kereste meg az erdőgazdálkodókat, melyben kéri a kártalanítás iránti jogosultságuk igazolását, valamint a korlátozások és kár okozati összefüggéseit alátámasztó bizonyítékokat. Vagyis a károkat számlákkal és bizonylatokkal kéri alátámasztani. Az érintett gazdálkodók tehát most ismét nehéz helyzetben vannak: hogyan igazolják kárukat számlákkal, hisz ilyen szolgáltatás vagy termék nem létezik, hogy kár. (Milyen kár!?)

Nem tudni, hogy a bíróság ezen döntésével összefüggésben állhat-e az, hogy a természetvédelmi hatóságok – tíz év után először – erre a „kiemelten védett” nemes nyár erdőterületre nem írtak elő semmilyen korlátozást? Vajon most miért nem?

Most minden valószínűség szerint újabb procedúrák következnek. Oдавissza. Várható tehát egy újabb elutasító határozat. Amit újra megfellebbeznek a tulajdonosok, majd ismét bíróság-

hoz fordulnak. És ez folytatódhat az idők vegezetéig.

Persze az adófizetők pénzén sok mindent meg lehet tenni. Többek között azt is, hogy a közpénzből fizetett hatóságok lehetetlenítik el az adófizetőt. Közben egyre nagyobb létszámú hatóságra van szükség, mert a hatóság munkáját a hatóság szaporítja.

A gazdálkodó pedig ahelyett, hogy a munkáját végezné, hatóságokhoz jár, bizonyítékokat gyűjt és a bíróságon ül. Valóságos környezetvédelmi és jogi szakértővé válik. Bár azért valószínűleg nem erre gondolnak törvényalkotóink vidéki munkahelyteremtés címén...

Már csak egy kérdés maradt hátra – mert eddig ugyebár minden nagyon világos – valaki mondja meg, az erdőgazdát ki védi??

Új MEGOSZ iroda Kaposváron

Nagy örömmel nyitottuk meg hivatalosan is legújabb, immár negyedik irodánkat Kaposváron az AESZ helyi igazgatóságának szomszédságában. A megnyitóról, valamint a MEGOSZ irodák címéről, elérhetőségéről, működési rendjéről a következő lapszámok valamelyikében adunk részletes tájékoztatást.

Sátoraljaújhely fölött északra 20 km-re Céke (Ceikov) nevű község mellett több erdőrészletből álló 80 éves 20 hektáros tölgyerdő eladó. Magyar állampolgár, de magyar cég is megvásárolhatja. A 06-47-322-412 telefonszámon Isépy Dezsőnél lehet érdeklődni.

Dr. Ádámfi Tamás úrnak
vezető főtanácsos
Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium
Erdészeti Főosztály
1055 Budapest, Kossuth tér 11.

Kedves Tamás!

Az Országos Erdészeti Egyesület történetét áttekintve látható csak igazán, hogy az egyes tagok milyen sokféleképpen tudtak az Egyesület felemelkedéséhez hozzájárulni, annak munkáját támogatni. Ilyen különleges és értékteremtő a Te munkád is, amellyel az egyesületi könyvtár gyarapodását segített elő.

Az, hogy a különböző könyvárveréseken, antikváriumokban megjelenő erdészeti szakirodalmi ritkaságokat folyamatosan jelzed nekünk, és közreműködsz azok megszerzésében; számunkra rendkívül értékes támogatást jelent. Így lehetőségünk van az archív könyvállomány „fehér foltjait” fokozatosan felszámolni, amire eddig csak az ajándékozás és hagyatékok útján hozzánk kerülő könyvek nyújtottak esetenként lehetőséget.

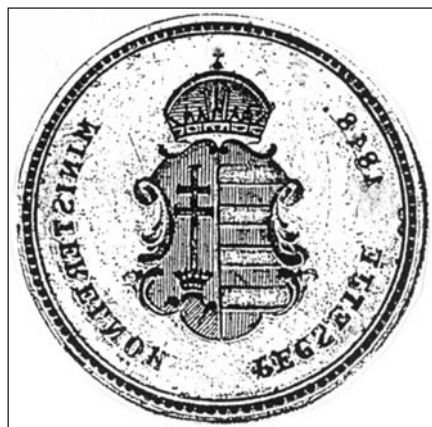
Még egyszer köszönjük kedves segítségedet, és azt kérjük, hogy ez irányú buzgalmad ne csökkenjen a jövőben sem.

Tisztelettel és erdészüdvözlettel:

Ormos Balázs
főtitkár

Dr. Sárvári János
könyvtárvezető

Az 1848-as címer szép vonala

Az első felelős magyar kormány miniszterelnöki pecsétje 1848. gr. Batthyány Lajos miniszterelnök

A Műegyetem első magyar feliratú pecsétje 1862-ben

Az Orsz. M. Ipartestület által kiadott dísz-érem. Hátoldal: IPAROS JELESSÉGÉRT MARCHENKE VILMOS képfaragónak, Budapest, 1882. anyaga: vert ezüst, J.G. jelzettel (Orsz. Műszaki Múzeum őrzésében)

A Landerer Nyomda vésnöke csodaszép címet metszett az első felelős kormány miniszteri pecsétjére (typáriumra), a közszeretnek örvendő *Batthyány Lajos* számára. Ez a szép rajzolatú címer a honvédség tetszését is elnyerte, olyannyira, hogy csákódísznek választották, és így a sok másolattal rendkívül népszerűvé vált. A különbség természetesen annyi volt, hogy míg a miniszterelnöki pecsét címere fölött a magyar korona rajza ékeskedett, addig a csákódísz címerét kard és babérkoszorú rajzolat díszítette. Ez az egyszerű babérkoszorú forma lett a 48-as katonai kitüntetés III. osztályú díszé is piros szalagon. Gr. LEININGEN-WESTERBURG KÁROLY vértanú (1819. – Arad 1849. október 6.) honvédtábornok is ezt a kitüntetést kapta. Az aradi vértanú árván maradt gyermekeinek felnevelését HUNFALVY JÁ-

NOS mérnök-tanár* és az Ipartanoda (1862-től Műegyetem) tanárai vállalták és segítettek. Gr. Leiningen a II. osztályú katonai érdemérmét is megkapta, melyen szintén babérkoszorú, kiegészítve kettős kereszt motívummal. (Mindkét kitüntetést az Országos Hadtörténeti Múzeum őrzi.)

A Landerer nyomda a már közismert szép vonalú címet választotta a Kossuth-bankó 5 forintos pénzjegy díszítésére. Amikor pedig 1862-ben végre az első magyar nyelvű MŰEGYETEM pecsétje készült, a megrendelő tanár, *Conlegner Károly* a „Kossuth-bankók atyja” nem is választott más címerformát, mint, amely a bankón, a miniszterelnöki pecséten és a honvédek csákódíszén is vált ismertté és melyet a Habsburg-Monarchia nem értékelt örömmel (lásd Erdészeti Lapok, 2004. márciusi száma).

A szóban forgó címer az Első Magyar Kiállítást követő későbbi kiállítások szereplőjévé vált az okleveleken, díszérmék ékesítéseként. Például a fafaragók nagy mestere, MARCHENKE VILMOS, a „képfaragó” a budapesti kiállításon IPAROS JELESSÉGÉRT körfeliratú díszérmét kapta. Majd az Ezredéves Kiállítás időszakában különösen kedvezett a szép címerrajz népszerűsítésének az új címerrendelet ellenére.

Pedroni Emma Anna
művészettörténész

1848-as csákódísz, kard és babérkoszorú zárodísz

* Hunfalvy János (1820-1888) kereskedelmi, földrajz, történelem és statisztika tanár 1870-ben vált meg a Műegyetemtől, mert meghívást kapott a Tudományegyetemtől tanári állás betöltésére.

Kossuth-bankó 5 forintos címerrajza. Címerpajzs íves vonala a későbbi műveken

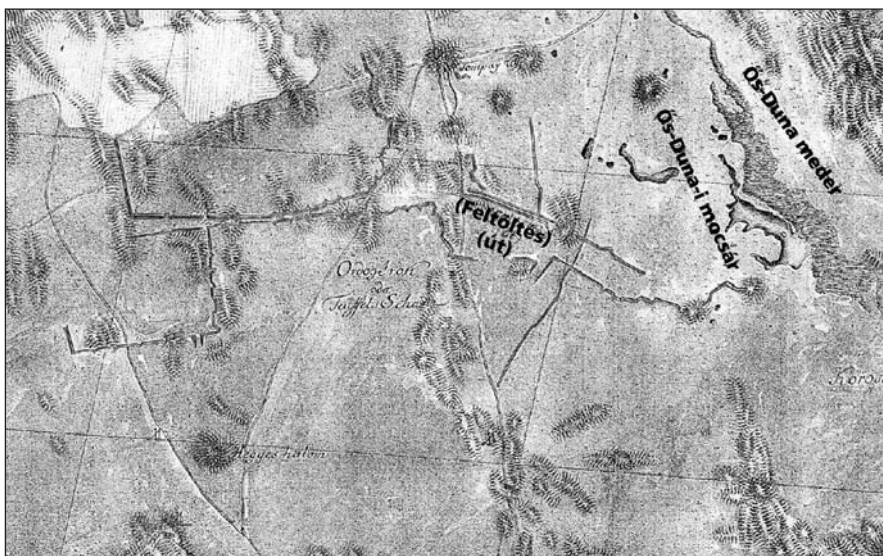
GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN EMLÉKTÁRGYAL.
(Rajzolta Cserna Karoly.)

A földvár elhelyezkedése hadászati szempontból

A vár a Duna-Tisza közén középpont került el, Bajától és Szegedtől is kb. 50-50 km-re. Mindkét település és térsége már a honfoglalást megelőző időben fontos hídfőállás, folyóátkelőhely volt. A Duna nyugatról, a Tiszta keletről szolgálta a földből épített erősség védelmét. A lóháton közlekedő hírvivő ekkora utat váltott lóval, egyszeri vagy kétszeri váltással, kettő óra időtartam alatt tett meg. Az esetleges ellenséges hadnak ekkora távolság megtételéhez kettő napra volt szüksége. Ha a hadnépnek a folyón történő átkelését is figyelembe vesszük, úgy ez még egy napot vett igénybe. Délről a védelmet az Al-Duna és a Fruska-góra nyújtott. A délről történő támadás jelzéséhez a távolság arányának megfelelően több időre volt szükség. Az északi irányú támadást a vár lakóinak, a kor hadviselésének megfelelően kellett megelőzniük.

Ismert tény, hogy a török sereg haladása átlagosan napi 14 km-es sebességgel történt.

Az akkori hadviselést figyelembe véve a földvár helyének megválasztása nagyon előnyös volt. Az építmény tagozódásának kialakítása nagy szakértelmet tükröz. Az adott helyen megépült erődítmény élelemmel történő ellátását a kornak megfelelő termelési mód – a nomád pásztorkodás – tette lehetővé. Jelen helyzetben a várról, várfalról szólni pontatlan, mert nem tudjuk, hogy a térképen jelzett, bástyákkal megerősített falnak vélt építmény anyagában hogyan tevődött össze, kivitelezésében milyen volt. Minden bizonnyal fával megerősített, földből épített, a terepszintből kiemelkedő, a lovas látóhatára fölé emelkedő, 3–4 m magas védmű lehetett. Erre következtethetünk a már hasonló helyen feltárt régészeti leletekből, építményekből. Mivel a tér szintjéből kiemelkedő védműhöz az anyagot, a földet zömében a helyszínen termelték ki, ezért annak helyén árok keletkezett, ami a fallal együtt a védelmet szolgálta. Az elnevezés is „Ördög Árok”. Az erősség védművei az Ós-Duna medrébe, a mocsárba belenyúló szakaszaiban megváltoztak. A feltöltések a közlekedést szolgálták. Feltehetően ezeket a mocsárban lévő utakat, töltéseket csak a várvédők ismerték. A kiépített mocsárvilág a gyeptű szerepét töltötte be.

Az építkezéshez, a fönntartáshoz nagyon sok faanyagra volt szükség. A várfalak gyilokjáróinak belső bélelése, a kapuk, a belső építmények – még akkor is, ha azok csak sátrak voltak –, a hadnép és családjaiknak ellátása sok fát igényelt. A nagyobb távolságból történő szállításhoz nem volt meg a megfelelő feltétel. Az igényt csak a helyben lévő erdőből tudták kielégíteni. Erdősítéshez történő talajfeltárásból ismert, hogy a térséget zömében tölgykőrisszál ligeterdő borította. A közelben fekvő Tölös területi elnevezés is ezt jelzi. A honfoglaló magyarság szókincsében a tölös tölgyest jelentett. A tompai lakosú 81 éves *Teleki Imre* elbeszéléséből ismert, hogy Kisszállás, Tompa, Mélykút települések közötti területet korábban mind Tölösnek nevezték. A tölgyes a faanyagon túlmenően – az állattalomány őszi, téli takarmányozásához adta a makkot. A sertéseket makkon hizlalták. Az erdei gyümölcs a várakók ételmezését szolgálta, szárítással, aszalással télire tartósították.

Az ikervár tagozódása

A térképen jelzett erősség két jól elkülöníthető részből állt, a felső- és alsóvárból.

A felsővár kb. 130 m tengerszint feletti magasságon fekszik. A térképen a déli és a keleti fal jól, teljes hosszban, az északi falnak kb. a fele, míg a nyugati falnak csak egy töredéke látható. A hiányzó falszakaszok feltehetően a térképezés idejére már elpusztultak. Az is le-

hetséges, hogy korábban sem épültek meg. Az építést végző, kényszerből tovamonuló népcsoportnak nem volt rá ideje. Feltehető az is, hogy éppen a fővezér halála miatt nem történt meg a földvár nyugati falainak kiépítése. Az 1700-as évek második felében készült térképen látható építmény jó állapotban lévőnek mondható a rajz alapján. Ha az avarkorból származik a létesítmény, abban az esetben is kb. 1000 éves. Amennyiben az idő pusztításával szemben akkora időszakot túlélt emberi kéz alkotása, úgy azt nagy gonddal, odafigyeléssel építhették meg.

A felsővár minden bizonnyal a hadnép tartózkodási helye volt. A déli fal hossza kb. 1230 méter. Ezen a várfalon látható négy bástya és egy kapu. A bástyák közötti távolság 196 méter. Ekkora térközt a honfoglalás előtti időben használatos lőfegyverrel, íjjal két oldalról le tudták fedni. A keleti falszakasz 870 méter hosszú. A védmű déli végénél egy nagyméretű sarokbástya látható. Északi irányba haladva 84 méter után a fal síkjából keleti irányba 28 m-re kiemelkedik egy 84 m hosszú falszakasz. Tovább haladva 84 m után található a három bástya egymástól 112 m-re. A keleti fal az alsóvárba vezető folyosó falával zár, kb. derékszögben a térkép szerint. A felsővár területe 107 ha lehetett, ha a hiányzó falszakaszokat figyelmen kívül hagyjuk.

A térképen jól látható északi falszakasz 630 m hosszú. A keleti és az északi falszakasz találkozásánál van egy át-

járó, amelyen keresztül az alsóvárba vezető folyosóba lehetett jutni. Az északi várfalon középpont látható egy bástya, amely a vár belseje felé emelkedik ki a fal síkjából. Ezzel a fallal közel párhuzamosan, ettől északra látható a térképen egy hasonló nagyságú falszakasz, amelynek síkjából a bástya északi irányba emelkedik ki.

A folyosó kezdeti szakasza, amely az alsóvárba vezet, az előbb említett két fal. A nyugati végénél 160 m, a keleti várfal hossz tengelyének irányánál 80 m széles. Ezt tekinthetjük egy belső várnak is. Az összekötő folyosó hossza 2128 m, területe 16,0 ha, tizenöt bástyával védve. Ahol a folyosó legszűkebb volt, ott is elérte a 20 métert. A felső- és alsóvár között a bástyákkal megerősített folyosón keresztül tudták tartani a védők a kapcsolatot a harci események ideje alatt is.

Az alsóvár területe nem határozható meg, mivel beleolvad a mocsárvilágba, ezért több száz hektárra tehető. A védművek építésével igazodtak a meglévő tereptárgyakhoz, dombokhoz. A mocsárba futó építmények: falak, árkok, feltöltések hossza a térkép segítségével fölmérhető, ami több mint 11 000 m. Keletről az alsóvár nem volt védve emberi építménnyel. Itt a védelmet a mocsárvilág nagy kiterjedése adta. A régi és a még ma is élő területi elnevezések bizonyítják a mocsárvilág korábbi nagy kiterjedését. Ilyen nevek: Tompató, Tőzeges (több helyen is), Kőröstó, Sóstó, Kőrösér, Antallapos, Pipicjárás=Bibicjárás, Halastó, Sasheverés, Sasállás, Gólyafészkes, Kelebiai Halas tavak, Darvas (ahol valamikor a daru költött). Ma a talajvíz több méter mélyen található, a terület erdővel borított.

Az alsóvár belenyúlt az Ős-Duna medrébe. A jóságállománynak korlátlan mértékben adott ivóvizet és bőséges tápanyagot.

A Kunfehértó, a Kelebiai halastavak, a határ túloldalán lévő Ludastó mind egy Ős-Duna mederben fekszenek. A közben lévő mederszakaszokat a szél homokkal feltöltötte. A Csholnoky-féle homokvonulatokkal kapcsolatos elmélet is ezt támasztja alá. Az 1000–1500 évvel korábban az Alföldet átlósan átszelő Ős-Duna áradás idején és a csapadékos időszakban vízzel feltöltődött. Hatalmas területek váltak ezáltal mocsárrá és járhatatlanná. Ehhez a mocsárvilághoz csatlakozik az alsóvár.

Ma már nehéz elképzelni, hogy a közelben lévő Bácsalmást érintő Kígyóscsatornán a törökök hajóval árut szállí-

tottak, amit írásban is rögzített feljegyzések bizonyítanak.

A vár védhetősége

A támadás hírére az állatállomány bizonyos részét a felsővárba terelték.

A lovakat a harci cselekményekhez használták, egyéb állatokkal pedig táplálkoztak.

A felsővár déli és keleti falának hossza 2100 m.

Az összekötő folyosó északi irányt elzáró szakasza 2000 m hosszúnak tekinthető. Az alsóvár töredezett falmaradványa, árokrendszere délkelet irányba fut, közel 3000 m hosszú. A felsővár, az összekötő folyosó és az alsóvár falai egymáshoz csatlakozva közel zsákoltszerű félkörív alakú, hossza összesen meghaladja a 7000 métert.

Ha a támadóknak nem volt megfelelő helyismeretük és a terep is fedett volt, akkor egy déli irányú támadás esetén ekkora teret az ellenség nem tudott átlátni. A védősereg a felsővárból a meglehetősen széles kapun át kitorve az ellenség háta mögé tudott kerülni. Az északi irányban a bástyákkal erősített összekötő folyosó zárta a támadók menekülésének útvonalt, s közben jelentős „tűzerővel”, nyílzáporral kerültek szembe. Így menekülésre kelet-délkelet irányba volt lehetőség, ami a mocsárvilágba vezetett. Itt a terepviszonyok miatt a hadrend felbomlott, a támadó sereg szétszóródott.

A várvédők, az üldöző harcosok a mocsárban kiépített töltéseken és az összekötő folyosón keresztül visszatudtak jutni a felsővárba, az újabb csapatokkal támadó ellenség észrevétele nélkül. A várba történő visszajutáshoz a védőknek nem kellett keresztülvágniuk magukat az ellenségen. Így megvolt a feltétele az újabb kitörésnek.

Ha a várvédőket olyan jelentős túlerő támadás érte, hogy a felsővárat fel kellett adniuk, úgy az összekötő folyosón keresztül az alsóvárba, a mocsárvilágba tudtak menekülni, ahol szigetszerűen homokbuckák helyezkedtek el. A felsővár kiürítésének védelmét szolgáltatta az északi falszakaszon lévő délnek, a vár belseje felé néző bástya is, ami belső várként is szolgálhatott. Az északi és a keleti fal találkozásánál lévő rés kapuként szolgált a meneküléshez.

A vár északi irányból közel hasonlóan volt védhető, mint délről. A felsővár északi falainak csak egy része látható a térképen.

Mivel a felsővárnak a nyugati fala teljesen hiányzik a rendelkezésünkre álló térképről, így a vár ezen irányból történő

védhetőségéről csak az esetleges régészeti feltárás után lehetne szólni.

Keleti irányból a vár védelme az akkori mocsárvilág miatt biztonságos volt.

A múltba vesző legenda

Az ikervár hazánk egyik ilyen jellegű jelentős építménye volt. A térképen ábrázolt, emberi kéz alkotta műszaki létesítmény a maga korában nagy építménynek számított. Az összes, a térképen feltüntetett földből épített létesítmény hossza meghaladja a 18 000 métert. A védőművel körbezárt terület nagyságát tekinthetjük 200 ha felettinek.

Feltehetően több népcsoport is lakta az építményt. Ezzel kapcsolatban jelenleg csak feltételes módon lehet bármit is mondani.

Feltételezhető, hogy jelentősebb népcsoport is lakta hosszabb ideig a térséget. Az sem kizárt, hogy a korábbi feljegyzések alapján ismert fejedelem, hadvezér fejezte be a vár falai között földi pályafutását. A népvándorlás korának szokása szerint történhetett a vezér végső nyughelyére szállítása. A terepe az akkori szokásos sírba helyezéshez kedvező volt. A temkezéshez járó földmunka felszíni nyomának gyors, azonnali eltüntetéséhez legalkalmasabb volt a víz. A mocsárvilágban a vízzel történő elöntés lehetősége adott volt a vár közelében. A szemtanúk elnémításához is alkalmas volt a terep. A kegyetlen tevékenységgel megbízottak elhelyezhetők voltak az összekötő folyosón kívül. Az alsóvár falának, észak és délkelet irányába történő kiszélesedése eltakarta a temetési menetet, az elhantolás színhelyét. A munka végeztével történő visszavonulás az alsóvárból, az összekötő folyosón történt a felsővárba. Amikor a menet a legszűkebb szakaszba ért – bár még itt is kb. 20 m-nél szélesebb volt a folyosó –, akkor érhetette őket a végzetes nyílzápor a falakon kívülről. Az „Ördögárok” területi elnevezése lehet, hogy nem véletlen. A közelben lévő elhagyott rohadai temető térsége is tartalmazhat régészeti értéket.

Az innen néhány kilométerre lévő Kelebia község határában számos régészeti anyag került feltárára.

Már többször felröppent a hír, hogy megtalálták Attila szálláshelyét itt a Duna-Tisza közén. Később bebizonyosodott, hogy tévedtek. Tény, hogy még most is keresik. A hasonló feltételezések alapján az ikervár is lehetett szálláshelye Attilának 453-ban, élete befejező szakaszában.

Beliczay István
ny. erdőmérnök

Évzáró szakosztályülés

OEE Közönségkapcsolatok szakosztály, 2005. december 14.

Beszámoló az 2005. évben végzett munkáról és a szakmai eseményekről.

Szakosztályülések

2005. március 10. Akkor a gazdatüntetések miatt elmaradt *Dékány András* előadása, de sor került *Dobrányi Tamás* előadására a Hír TV arculatépítéséről, majd az Erdészeti Főosztály új vezetői, *Klemencsics András* és *Szepesi András* mutatkoztak be.

2005. június 23-án megvitattuk a *Nyitni kék* című dolgozatot, majd *dr. Magyar Erzsébet* pszichiáter tartott előadást és bemutatót az erdő szimbolikájáról és pszichiátriai alkalmazásáról. Délután ismét *Klemencsics András* és *Szepesi András* volt a vendégünk, akik az erdészet nemzetközi eseményeiről adtak tájékoztatást.

Harmadik összejövetelünket a WOODTECH idejére, szeptemberre *Sopronba* terveztük, ahol csak néhányan vettünk részt, ráadásul még „szét is apróztuk” magunkat.

Akik ott voltak, tapasztalták, milyen egy erdészeti ünnepi nagyüzem... Volt két szoboravatás, tudományos ülésszak, évnvítő, WOODTECH események, energetikai szakosztály alakuló ülése.

A szakmában:

Az év elején sajtókirándulás *Sopronban az Erdészeti Lapok* vendégeiként Egy évvel ezelőtt, novemberben volt az emlékezetes *tátrai vibarkár*...

Április 18-án nálunk is történt egy katasztrófa, *Mátrakeresztesen*...

Május 12-én reagáltunk rá szervezetten egy ÁESZ-Egererdő Rt.-NP közös sajtótúrával

Időközben kikeltek a *gyapjaslepkék*, a sajtó élénk érdeklődéssel kísérte a védekezést...

Nyár elején és végén két *FAO-rendezvény* volt a HM Budapesti Erdőgazdaság Rt. szervezésében, Bujákon, illetve Királyréten.

A 60 éves Egererdő Rt. ünnepsége

2005-ben történt még

- Erdészeti múzeum avatása Lentiben
- Vándorgyűlés a Szombathelyi Erdészeti Rt.-nél

Zétényi Zoltán szakosztályelnök

- Erdésznők találkozója Ásotthalmon
- Az Egererdő sajtótájékoztatója a kisvasutakról Szilvásváradon
- Tanösvény avatása az Ipolyerdőnél
- A MEGOSZ nagyrendezvénye a Bakonyban
- Erdei iskola avatása Miskolc-Csanyikban az Erdők Hete alkalmából
- A nyugat-dunántúli szűkárókról nemzetközi sajtótájékoztató és terepi bemutató
- Az ásotthalmi szakiskola épület-avatása
- Költségvetési „kalamajka”
- MEGOSZ-tüntetés
- Elkészült az erdészeti felsőoktatásról egy háromrészes DVD anyag az ERDŐ PR Bt munkája...
- Befejezés előtt áll Nagy László 50 perces tévéfilmje a Táttra pusztulásáról

2006-ban várható

Az *AGROINFORM* magazin a Forest-Press-szel közösen erdészeti mellékletet, rovatot indít

Az év elején *ÁESZ sajtótájékoztatóval* egybekötött bemutató Kelet-Magyarországon a falopásokról

Az OEE *tisztújító közgyűlése* május 26-án, majd a *Vándorgyűlés* a Bakonyban

Ősszel a WOODTECH idején *nemzetközi erdőpedagógiai konferencia* Sopronban

Személyi kérdés...

Szakosztályprogram: *Varga Tamás* Sopronba szóló meghívását ismét megújította

Elmaradásaink: informatikai téma, látogatás egy rádiós és/vagy tévés műhelyben, szerkesztőségben

A rendezvényekről – meghirdetés és protokoll

A szervezetek általában a sajtót keresik meg, ha valamilyen közlést el szeretnének juttatni a nagyközönséghez. Ennek a leggyakoribb kerete a sajtótájékoztató.

A formája eltérő lehet, hagyományos „előadás” jellegű, illusztrált és/vagy bemutatóval egybekötött, háttérbeszélgetés, sajtóreggeli stb.

A közlés sikeressége nagymértékben függ a tematikától.

A téma: adott vagy választott

Az adott téma általában valamilyen eseményhez kapcsolódik (évforduló, ünnep, termelési tevékenység, káreset stb.), ehhez kell kitalálni az időpontot, a helyszínt, a szereplőket, a forgatókönyvet.

Bonyolultabb a helyzet, ha a „szerepléshez” kell a témát kitalálni. Fontos, hogy a választott témához is lehessen eseményt kapcsolni, de legalábbis bemutatni valamit (látványt a képpel dolgozó sajtó számára). Egyébként ez az igazi kreatív munka a PR-os számára.

Az időpont

Milyen szempontokat vegyünk figyelembe, ha az eseményt megelőzően csak egy sajtótájékoztatót tartunk:

A havi- és hetilapok igénye az átfutás miatt általában nehezen teljesíthető. Ők nem is nagyon járnak a napi eseményekhez kapcsolódó sajtótájékoztatókra.

Napilapok, rádió, tévé: Ha az eseményen nincs tájékoztató, akkor a lehető legközelebb legyen az eseményhez.

Ha sajtótájékoztató is van az eseményen, akkor egy-két héttel megelőzően célszerű beharangozni. Természetesen, csak akkor, ha nagy jelentőségű, ritka eseményről van szó.

Ilyen országos esemény előtt, hónapokkal, előzetes tájékoztatót érdemes szervezni (pl. OMÉK, Vándorgyűlés).

A bétén belül: lehetőleg ne essen egybe más rendezvényekkel. Ez nagyon nehéz operatív felderítő munka,

és minél kisebb szervezetről van szó, annál nehezebb a dolga a szervezőnek.

A hét eleje és a hét vége nem túl jó (értekezlet, vikend).

Napszak: ne túl korán, ne túl későn.

A meghívó:

Nyomdai vagy fax, e-mail?

A külső megjelenés témafüggő: ritka, egyedi esemény megérdemli a nyomdai kivitelt.

Általában egyszeri behirdetést alkalmaznak, de a hatékonyság sokkal jobb, ha megismételjük az értesítést, illetve, ha két „műfajt” alkalmazunk, és e-mailt és faxot is küldünk. A drótposta könnyen elkallódik, nagy a bizonytalansági tényező (nem nézik meg stb.). A fax kézzel fogható, kisebb az esélye az eltűnésnek.

A külalak:

Logó: fontos és hasznos, felismerhetővé teszi. Ugyanakkor az e-maileknél vigyázni kell arra, hogy a nagyméretű logó letöltése lassú, ami kellően ellene dolgozik a rendezvényünknek.

Tipográfia: akinek van ideje és érzéke, az nyugodtan játsszék a betűtípusokkal a kiemelésekhez. Arra azonban figyelni kell, hogy a tartalom és a forma egysége ne boruljon föl, a komoly eseménynél nem engedhető meg a játékos betűtípus.

Kiemelések: a négy alapinformációt (ki, mit mikor, hol?) feltétlenül érdemes kiemelni betűtípussal és/vagy „fetteléssel”.

Kinek címezzük, kinek küldjük?

Ha van személyes kapcsolat, akkor neki; ha nincs, akkor vezetőnek és szerkesztőnek is, lehetőleg névre szólóan; a szerkesztőségekbe naponta több tucat meghívó érkezik!

Célszerű ismeretlen terepen előre tájékozódni, főlhívni a szerkesztőséget és valakivel megbeszélni a meghívó címzettjét.

Kell-e cím?

Hasznos és jobb egy *frappáns, blickfangos cím*, mint az, hogy Meghívó (nyilván nem elküldő).

A hírszerkesztés alapelveinek megfelelően a *ki, mit, mikor, hol?* kérdésekre kapjon választ az olvasó.

Ezek sorrendjén lehet vitatkozni, de talán a legredundánsabb maga a cím: Meghívó. Véleményem szerint ez nyugodtan elhagyható, helyette a téma leírásából szerkesztett figyelemfelkeltő kiemelés töltheti be jól a cím szerepét. Ezt követhetik jó kiemelésekkel az alapinformációk: ki, mit, mikor, hol?

Mi tartalmazzon a meghívó?

A bőbeszédű, hosszú, locsogó meg-

hívó az ügy halála. Az újságírók hajlamosak rápillantva kidobni az ilyet. Tehát rövid, tömör és jól strukturált legyen, megfelelő kiemelésekkel.

A szöveg: nem kell „zene”, bevezető szöveg, tárgyalás stb. nem olvassák el.

Ha a cím, a szereplők, a téma nem elég informatív, sok az ismeretlen körülmény, csak akkor van szükség egy-két rövid, magyarázó mondatra.

Stílus: Az egymondatos meghívókba jól belebonyolódhatunk.

A szakaszos jobb: Téma: Időpont: Helyszín

Egyeztetés a dátumban: december 14-én (szerdán), 14.00 órakor v. 14.30-kor

Megnevezés: „xy vezérigazgató úr sajtótájékoztatót tart”

A külsők nem részei a hierarchiának, ezért a nekik írt tájékoztatóban nem kell urazni.

A közlekedés: A nem megszokott, nehezen megközelíthető helyszín elérésének leírása fontos (térkép, tömegközlekedés, parkolás).

Megerősítés

A meghívó elküldése után néhány nappal feltétlenül rá kell kérdezni, megkapta-e, számíthatunk-e rá? Ez a kapcsolat gondozásának is jó alkalma.

A helyszín: jól megközelíthető, jó közlekedés.

Különleges helyszín: étterem, hajó, autóbusz, vonat, terepen, színházban, közel a termeléshez (zaj).

Az érkezők fogadása: kellemes, udvarias hostess vagy host, jó kiállású kolléga/nő; hangos köszöntéssel, mosolyogva, hogy otthon érezze magát az érkező, irányítsa, hogy *ne kelljen keresgélnie*.

Jelenléti ív, esetleg névjegy.

A jelenléti ívre ne a beosztást kelljen beírni, hanem a médiumot és a kapcsolat adatait.

A sajtótájékoztató tere, dinamikája

A berendezés, elhelyezkedés: Témafüggő.

Amennyiben hivatalos, közlő jellege van a rendezvénynek, akkor a formális jelleget hangsúlyozhatjuk a térközsabályozással:

– „elnöki” asztal, emelvény, a székek párhuzamos sorokban, szögletes rendben, az előadó állva beszél.

Ha partnerségre törekvő, megnyerésre, segítségre apelláló a rendezvény, akkor a kötöttséget kell hangsúlyozni a térközsabályozással:

– asztal nélkül, a székek félkörben elhelyezve, rendszertelenül, az előadó ülve tájékoztat.

A megnyitás: ha a rendezők egyszerre bevonulva jelennek meg, az pontosságot, hivatalosságot jelent, ha várakozva, ténferegve egyenként szédelegnek oda, az a hallgatóság lebecsülését üzeni.

Koreográfia: a levezető moderátor a hatalom jelképe. Növeli a távolságot, de szervezi a rendezvényt. Ha a főszereplő gyakorlott tájékoztató, jó kommunikátor, akkor érdemes a lebonyolítást átengedni neki. Egyébként a jó moderátor általában segíti a rendezvényt (kérdéseknél).

Hasznos, ha az asztalon vannak *névtáblák, funkciókkal*.

A szereplők:

Fontos a számuk: *csopordinamikailag meghatározhatja a tájékoztató sikerét (és főképpen kudarcát)*. A túlzott szereplési vágy leszerelése a PR-os nagyon kényes és veszélyes feladata.

A kétszereplős a legjobb: feladatmegosztás, ellenpont (az érdeklődés fenntartása; más téma, más-más karakter, férfi-nő, idősebb-fiatalabb).

Fontos, hogy lehetőleg ne legyenek riválisok a szereplők.

Minél több a szereplő, annál jobban elnyúlik, nehéz az érdeklődést fönntartani, szétesik, ellentmondások adódnak, miről ki beszéljen, átfedések, egymás szavába vágnak, vitatkoznak, rivalizálnak stb. A tájékoztató üzenete pedig elsikkad.

A felkészültség egyensúlya: fontos, hogy a szereplők felkészültsége azonos szintű legyen. A részletkérdésekben pedig adják át a szót egymásnak, a célszerű munkamegosztás szerint.

A külső megjelenés ne legyen diszsonáns, ne legyen félreérthető jelentése (az egyik elégánsan, a másik lazán). Az öltözet egyértelmű legyen (egyenruha).

A tájékoztató: rövid, tömör, lényegre törő legyen.

Szemléltetés: csínján kell bánni vele; ismétlés, felolvasás nem jó; illusztratív legyen, jól látható, technikailag tökéletes, mert ellenkező hatást vált ki, ront.

Háttéranyag: elegendő példányban az érkezőkor kell kiosztani.

Adatok, tények rövid, tömör, de ne legyen betűre ugyanaz, mint ami elhangzik.

Lehet CD, lemez.

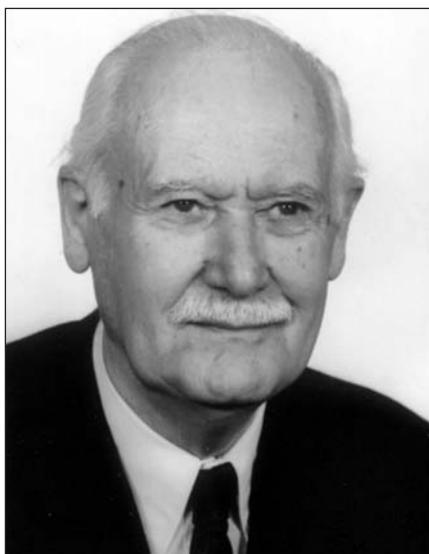
Kérdésekre időt hagyni, jó, ha név és médium szerint szólítjuk a kollégákat. Ezzel mintát adunk a bemutatkozásra.

Befejezés: nem szabad a kérdésre kínosan várni, ha nincs, köszönjük, lehetőség egyéni interjúkra.

Zétényi Zoltán

OEE Közönségkapcsolatok szakosztály

Magyar János
akadémikus
1911–2006

2006. január 17-én elhunyt Magyar János rubin-diplomás erdőmérnök, az MTA rendes tagja, a Nyugat-Magyarországi Egyetem Erdőmérnöki Karának (NYME EMK) ny. egyetemi tanára, az Erdészeti Tudományos Intézet volt igazgatója, Sopron város díszpolgára. Ez év január 26-án Sopronban az Egyetem aulájában felállított ravatalánál búcsúztak Tőle az Egyetem, a Magyar Tudományos Akadémia Agrártudományok Osztálya és Erdészeti Bizottsága, valamint a magyar erdészet, egykor volt pályatársai és tanítványai. A NYME nevében Faragó Sándor rektor, az MTA nevében Solymos Rezső akadémikus, a NYME EMK és egykori Tanszéke nevében Mézáros Károly dékán méltatta Magyar János gazdag életútját és búcsúzott az elhunyttól.

Magyar János 1911. 10. 14-én született. 1935-ben szerezte meg Sopronban az erdőmérnöki oklevelét és kezdte el uradalmi segéderdőmérnökként szakmai pályafutását. 1936–1940 között az Egyetem Erdőrendezéstan Tanszékén és az Erdészeti Kutató Intézetben dolgozott. 1941 – 1952 között az erdészeti gyakorlatban Gödöllőn, az Erdőközpontban és a Földművelési Minisztériumban Budapesten különböző vezetői beosztásokba került. 1952–1954 között volt az Erdészeti Tudományos Intézet (ERTI) igazgatója. Innen került Sopronba az akkori Erdőmérnöki Főiskola Erdőrendezéstan Tanszékének élére. 1957–1960 között az Erdőmérnöki Főiskola igazgatója, majd rektorhelyettese volt. 1982-ben vonult nyugdíjba. Ezt követően nyugdíjasként főleg a tudományos utánpótlás nevelésével foglalkozott.

Halálával a magyar erdészeti gyakorlat, kutatás és felsőoktatás, valamint a Magyar Tudományos Akadémia évszázados fájáról egy olyan arany levél hullott le, amelyet együtt gyászol a hazai tudományos élet az erdészekkel, az erdészeti kutatókkal és oktatókkal. Bár tudjuk a meg nem változtatható igazságot, amely szerint: „Longius aut propius mors sua quemque manet” vagyis: „Előbb utóbb mindenkit elér a halál”, mégis nehéz elfogadni, hogy egy legendás emlékü erdészgeneráció utolsó tagjainak egyike az örök vadászmezőkhöz vezető úton átlépte a földön túli világ kapuját. Ezen az úton

elkísérték az erdő fái, bükkök, gyertyánok, égerék, az égis erő fenyők és az erdészek szeretete, akiket oktatót, akikkel egy életen át dolgozott a magyarországi erdőkért és kutatta az erdők élővilágának titkait.

Akadémikus, kutatói és oktatói elhivatottságának méltatására a legjobb lehetőséget az nyújtja, ha áttekintjük, hogy tevékenységével miként szolgálta az Akadémia, ezen belül az erdészettudomány, az erdészeti kutatás és felsőoktatás feladatainak a megvalósítását.

A Magyar Tudományos Akadémia küldetése az hogy:

- legyen kutatóbely,
- legyen a nemzet tanácsadója,
- legyen a kutatás és a kutatók érdekeinek képviselője.

Úgy vélem, hogy az akadémikus, kutatói és oktatói életutat a felsorolt három szempont alapján talán a legméltóbban tudjuk kifejezni. Magyar János életútjával széles körű lehetőséget teremtett az illetén való búcsúzó megemlékezésnek

A „Kutatóbely”-re vonatkozó akadémiai célok és feladatok teljesítéséhez sokoldalúan járult hozzá, bár nem dolgozott akadémiai kutatóhelyen. Főleg az erdészeti faterméstan kutatásaival ért el újabb eredményeket. Ennek során kidolgozta a fatermési táblák alapkérdéseit, szerkesztésének metodikáját, feltárta hazai állományalkotó fafajaink valóságos termőhelyi szórásmezejét, új termőhelyi osztályozási módszert vezetett be rámutatva a faállományok felsőmagasságának célszerű alkalmazására. Az Erdészeti Tudományos Intézetnek is az igazgatója volt, amely az ország egyetlen fő hivatású erdészeti kutatóhelye. Kutatásait már kezdő erdőmérnökként elkezdte. Az Egyetem Erdőmérnöki Karán kifejtett kutatás szervező, irányító munkájával kedvezően hatott a hazai erdészeti kutatás eredményességére és a kutatási eredmények gyakorlati hasznosítására. Munkásságát az a szüntelen törekvés jellemezte, hogy egyre többet tudjon meg az erdő fájáról, az emberi tevékenységnek az erdőre kifejtett hatásairól. Tudományos tevékenységét a természet ERDŐ-i könyvének a feltárása jellemezte, amelynek kiváló összefoglalását nyújtotta akadémiai székfoglalóival. Levezető tagként elhangzott előadásának címe (1967): „Erdőrendezés-fejlesztési problémáink, különös tekintettel az élőfákészletre, mint munkaeszközre” – volt. Akadémiai rendes tagként székfoglalójának témájával: „Erdőgazdálkodásunk közérdekű továbbfejlesztésének elvi-eszmei feltételei”-nek kifejtését választotta (1985). N. Wienerrel együtt vallotta: „Tudónak lenni hivatás és elhivatottság, nem pedig foglalkozás.”

„A nemzet tanácsadója” című akadémiai célok megvalósításához elsősorban az erdőrendezés, valamint az erdészet fejlesztésére vonatkozó javaslatai és közreműködése útján járult hozzá. Ha szükségesnek tartotta, felemelte szavát az erdőgazdálkodás korszerűsítése érdekében, miközben bátran ostromozta az esetleg felmerülő hibákat. Mindezekre jó lehetőséget nyújtott számára az Akadémia Agrártudományok Osztálya, amelynek munkájában aktívan vett részt, valamint az MTA Erdészeti Bizottsága, amelynek több ciklusa át volt elnöke. Munkásságának nagyrabecsülését is jelentette, hogy az elmúlt és a jelenlegi ciklusban az Erdészeti Bizottság tiszteletbeli elnökévé választotta. Tanácsadó tevékenységének sokat köszön-

het az oktatás és a szakemberek továbbképzése is. Tudományosan megalapozott tanácsaival egyetértését fejezte ki Charles Richet állásfoglalásával, amely szerint: „Az emberiség jövője és jósorsa a tudománytól függ. Jaj az emberi társadalomnak, ha nem értik meg ezt a nyilvánvaló igazságot!”. Joggal idézhetem ez alkalommal Bertrand Russelt is, akivel Magyar János akadémikus is egyetértett. Eszerint: „A tudomány emberének rá kell bírni a világot arra, hogy szívelje meg, amit ő felfedezett.” Ebben a szellemben irányította rövid ideig az Erdészeti Tudományos Intézetet is, amellyel egész élete során tartotta a kapcsolatot és támogatta az Intézet kutatóinak a tudományos fokozatok megszerzésére irányuló törekvéseit. Szoros kapcsolatban állt mindenkor az erdő- és vadgazdasági gyakorlattal. Tanácsai legtöbb esetben a különböző országos és regionális szakmai körökben nyilvánosan hangzottak el. Szakirodalmi munkássága, tudományos cikkei és előadásai az erdőrendezésen keresztül hatottak a hazai erdő- és fagazdaság fejlesztésére. 1936-tól kezdve több, mint 180 publikációja jelent meg.

Hosszan lehetne felsorolni a „Kutatás és a kutatók” érdekeinek a képviselésével kapcsolatos tevékenységének eredményeit. Egyike volt azoknak, akik sokat tettek a tudományos utánpótlás nevelése érdekében. Az erdész kutatók sora rendszeresen kereste fel, akiket mindenkor önzetlenül segített. Emberi közvetlenségét az erdőmérnök-hallgatóktól kezdve a minisztériumi vezetőkig egyaránt értékelték, amely meg nem alkuvíg jó szándékkal és segítőkészséggel párosult. Ezen a téren is jó példával szolgált az utókor számára, egyetértve Einstein megállapításával, amely szerint: „Okosan nevelni csak példaadással lehet, ha más nem segít, elretentő példával.” „Érdekképviselői” tevékenységének a legfontosabb fóruma az MTA Agrártudományok Osztálya, az egykori Tudományos Minősítő Bizottság és az MTA Erdészeti Bizottsága volt

A Magyar Tudományos Akadémia küldetéséhez kapcsolt, az előzőekben röviden összefoglaltak is bőven igazolják, hogy Magyar János akadémikus élete folyamán mindvégig méltó volt és maradt a legmagasabb tudományos elismerésre, az akadémiai tagságra, az egyetemi tanszék vezetésére.

Akadémikus munkásságának záró akkordjaként szeretném Keplernek, a hívó protestáns tudósnak az imáját idézni azért, mert mondani- valója most már Reá is vonatkozhat: „Most íme befejeztem hivatásom munkáját, fölhasználtam az erő mértékét, amelyet nekem adott Istenem, Köszönöm Neked Uram és Teremtőm, hogy teremtéssel megörvendeztetél”. Joggal mondhatja el ezt az imát hivatásának befejeztével Ő is, mert élete során az erdő talaján állva egyre magasabbra jutott alkotásaival. Ezzel is hasonlított az erdő fájához, amely gyökereivel a talajba kapaszkodik, koronájával az ég felé tör és égvyűrűi átölelik szívét, elmeséli életét. Ő is az erdészettudomány egének magassága felé törekedett egy életen át, míg nem elérkezett az utolsó égvyűrűhöz. Életének égvyűrűi azonban az elmondottaknál sokkal többre emlékeztetnek.

A sok között ki kell még emelni realista fel fogását, amelynek révén az adott helyzettel mindig ki tudott békülni és elégedett volt mindaddig, amíg a dolgok elveivel egyeztethetően alakultak. Horatius szavaival elmondhattuk Róla:

„Bene est, cui Deus obtulit parca, quod satis est, manu.” – Boldog az akit Isten úgy áldott meg, hogy elégedett. Ehhez szolgált alapul egyetemi tanári és akadémikus elhivatottsága is.

A soproni, egyetemi búcsúztatás után január 27-én Budapesten a Deák-téri evangélikus templomban tartott szertartáson vettek búcsút azok, akik itt kívánták leróni tiszteletüket a tudós erdész akadémikus iránt, akinek itt is köszönetet mondtak és lélekben tedeumot énekeltek azért, hogy egy roppant nehéz időszakban oly sokat tehetett és tett a magyar erdészetről, erdészettudományért, felsőoktatásért. Berzsenyivel együtt most már Ő is joggal mondhatja el: „Partra szállottam. Levonom vitorlám. A szelek mérgét nemesen kiálltam.”

A baráti, munkatársi nagyrabecsülés és szeretet hozta össze a gyászolókat Magyar János akadémikus ravatala köré. Ez a szeretet egyrészt növelte az emlékező szomorúságot, másrészt megerősítette azt a szándékot, hogy emléket a magyar erdészetről, az erdészettudomány művelőit, a NYME, az ERTI, és nem utolsósorban a Magyar Tudományos Akadémia, az MTA Agrártudományok Osztálya és Erdészeti Bizottsága tisztelettel őrzi.

Solymos Rezső

az MTA rendes tagja, kutatóprofesszor

Schandl Lajos (1938–2006)

Lajos barátom 1938-ban született Visegrádon. Édesanyja háztartásban dolgozott, míg édesapja erdei fuvaros volt. Ez kihatott egész életére, pályafutására, hiszen így szerette meg az erdőt.

A Debreceni Erdészeti Technikum 1953-ban fogadta be sok más osztálytársával együtt. Lajos hamarosan jó tanuló, jó sportoló, jó humorista és jó közösségi ember lett.

A technikum elvégzése után a Börzsönyi Állami Erdőgazdaság Nagymarosi Erdészetihez került, kerületvezetői beosztásban dolgozott. Ebben az időben ismerte meg későbbi, hűséges feleségét. Házasságukból két gyermek született, akik szintén az erdőt szolgálják.

Pár év múlva átkerült a Visegrádi Erdészethez, ahol műszaki vezetőként dolgozott. A Pili-si Parkerő Gazdaság akkori igazgatója, dr. Madas László sok fantáziát látott az ügyes, fiatal műszaki vezetőben és magához vette az Erdőgazdaság központjába, ahol a fahasználati ágazat főelőadójaként hosszú évtizedekig dolgozott. Igazságos, szorgalmas, kreatív munkát végzett, mindig a jobbításon törte a fejét. Legfőbb erénye talán az volt, hogy sohasem felejtette el azt, hogy milyen szegénységből indult, ennek köszönhetően az egyszerű munkásembert mindig megbecsülte.

Munkásságához fűződik az egységcsomagok LKT-s közelítési módszer kidolgozása. A Lepencei Fűrészüzemben kidolgozott újítást szintén említésre érdemes.

Humorérzéke legendás volt. Egyszer megtörtént, hogy miután beharangozta, hogy egy gazdag nyugati gyárosnő fog jönni az Erdőgazdasághoz nagy tételű faanyag vásárlása céljából – Ő maga beöltözött női ruhába. Az éppen nőnapot ünneplő vezérkar nagy várakozással és kíváncsisággal várta a milliárdos hölgyet. Lajos parókat, magassarkú cipőt húzott, kirúzsozták, kifestették, úgyhogy saját apja sem ismerte

meg. Így vonult aztán be a bálterembe. A „szörnyen kinéző” magas hölgy láttán a bálterem elnémult. Lajos odalibeggett a vezérigazgatóhoz és kifogástalan német tudással bemutatkozott. A vezérigazgató egy filigrán, csinos hölgyet várt, akit talán szívesen elgardírozott volna, így viszont a német hölgyet egyből rábízta az egyik munkására. Szenzációs színészi alakítás volt ez!

Őt novellás kötete jelent meg, másik öt kötetét megírta, de annak kiadására már nem volt anyagi ereje.

Kitűnő érzéke volt ahhoz, hogy az élet prózázásait felismerje. Ezek a novellák korrajtot, az igazi szakmai szépséget, az erdő szeretetét illusztrálják.

Nyugdíjba vonulása után különböző társadalmi tevékenységeket folytatott. Hosszú ideig önkormányzati képviselőként tevékenykedett a faluért, a kisvárosért. Talán ez lett a legnagyobb ballépése életében. A politika vihára, a pártok marakodása kikezdte az egészségét. Tudom! – hiszen sokat találkoztunk, beszélgettünk. Ő egy mély érzésű, önmarcangoló típusú ember volt, ezt a „harcot” egészségesen már nem tudta megvívni. Annak ellenére, hogy sohasem volt párttag, nem bírta el a szíve azt a nyomást, amely ránehezedett ebben a „beosztásban”. Mindennek ellenére nagyon büszkén mutatta a PRO URBE díjat. Nagyon jólesett neki, hogy a polgármester, a testület és a jóérzésű emberek elismerték jószándékú tevékenységét.

Hogy milyen sokan szerették? – azt bizonyította a temetésén megjelent gyászoló tömeg. Utolsó útjára sok százan kísértük el. Köszönetet mondok a család és a magam nevében is a pilisi erdészeknek, akik vitték a koporsóját, akik alkalmi énekkart alkotva tették emlékeztessé Lajos barátom temetését.

Isten nyugosztaljon!

Vajda Pál

Virág Ferenc (1937–2006)

2006. január 31-én a Cserhát szívében fekvő nagylóci templom harangja temetésre hívta a környező lakosokat, erdészeket. Az Ipolyerdő Rt. Szécsényi Erdészetiének mindenki által megbecsült és szeretet nyugdíjas erdészét, Virág Ferencet temették.

1937. július 20-án született Rimócon, erdészcsaládba. Édesapja a Cserhát Állami Erdőgazdaság rimóci kerületében dolgozott. Ferenc az általános iskolát Rimócon végezte. Családi indíttatásra és az erdő szeretetével 1952 szeptemberében Sopronban, az Erdészeti Technikumban kezdte meg tanulmányait és szerzett oklevelet.

Központi utasítás alapján visszakerült a Cserhátba, a Cserhát Állami Erdőgazdaság Inászóti Erdészetihez, ahol beosztott, majd a Tábi kerületben lett kerületvezető erdész.

Munkájának elismerése után 1961-ben a Nagylóci kerületbe helyezték át, mely az erdészeti egyik legnehezebb kerülete volt.

Több alkalommal kínáltak fel részére műszaki vezetői beosztást. Ezt nem fogadta el, „tő melletti erdész” kívánt lenni. Az erdő szeretete – amit otthonról hozott – az erdészkerületben tartotta.

Nagyon nagy munkabírással rendelkezett, tisztelte kollégáit, főnökeit.

42 évet töltött el Cserhát erdőiben, ebből 36 évet a Nagylóci kerületben dolgozott. Munkáját

dicsérik a szépen fejlődő tábi, rimóci, nagylóci erdők.

1977. december 16-án nyugdíjba vonult. Nyugdíjasként magánerdő-gazdálkodónál folytatta tovább munkáját.

2005. szeptember 30-án Sopronban az Erdészeti Technikum az 50 éve végzett diákok részére alapított Aranyoklevelét vette át. Tele élte az erdővel együtt örült az osztálytársaival, távlati terveiről beszélt.

Január 27-én villámcsapásként ért bennünket hirtelen halála.

Temetésén kollégái, osztálytársai, barátai kísérték utolsó útjára. Ott voltak a környékbeli emberek is, akik szerették és tisztelték.

Grózer László (1938–2005)

1938-ban született Horvátikmlén erdészcsaládban, így az erdő szeretetét, a vadászszenvedélyt már kora gyermekkorában szívta magába.

1955-ben szerezte meg technikus oklevelét a Soproni Erdészeti Technikumban, majd ugyanebben az évben került a Kisalföldi Erdőgazdaság Mosonmagyaróvári Erdészetihez ahol egész szakmai pályafutását töltötte. 1957-ben neveztek ki kerületvezető erdésznek. Előbb a Mosonmagyaróvár Városkarosi kerületben tevékenykedett, majd 1964-től a Szigetközben a Kisbodaki, később 1990-től 1994-ben történt nyugdíjazásáig a Rajkai erdészkerületet vezette. Munkája során vadászati feladatokat és a környékbeli termelőszövetkezeti erdőkben szakirányító munkát is ellátott.

1968-ban kötött házasságot. Két gyermeke született, akik közül fia vadászként ugyanazon a munkahelyen viszi tovább a családi hagyományokat.

2005. január 27-én hosszan tartó súlyos betegség után hunyt el.

Emlékét örökké megőrizzük szívünkben

Stádel Károly (1942–2005)

Győrben született jónevű polgári családban, egész élete, szakmai pályafutása ide kötötte, igazi lokálpatrióta volt.

1960-ban az erdészeti technikum elvégzését követően a Kisalföldi Erdőgazdaságnál helyezkedett el.

Rövid gyakornoki idő után az Észak-hansági Erdészeti, lébényi kerületébe neveztek ki kerületvezető erdésznek, ahol részt vett a Hanság fásításában, a mezővédő erdősáv-rendszerek kialakításában, kivitelezésében.

1963-ban került át a Győri Erdészethez, ahol a koronói erdészkerület vezetője lett és itt dolgozott nyugállományba helyezéskéig. Kerületvezető munkája mellett ellátta a környező termelőszövetkezetek erdőgazdálkodásának szakmai irányítását, amely a csemete elültetésétől a végvárig a teljes vertikumot magába foglalta. Kerületvezetői és szakirányító tevékenysége folytán megvalósításra került mintegy 1500 ha erdő.

Az Országos Erdészeti Egyesületnek a szakmai munkába lépésétől kezdve tagja volt. Aktív egyesületi tevékenységének is köszönhetően 1974-től a helyi csoport vezetőségének tagja.

1975-től a helyi csoport javaslatára az OEE elnökségének tagja, ahol elismerve tevékenységét 1985-ben az OEE technikai alelnökévé választották, melyet – közmegegyezésre 1990-ig töltött be. Fentiekben túlmenően 1975-től 1990-ig az egyesület lapjának szerkesztőbizottsági tagja is volt.

1999-ben egyesületi és szakmai munkájának elismeréseként az OEE Kaán Károly emlékéremmel tüntette ki.

Nyugállományba vonulása után is folytatta aktív szakmai tevékenységét. A megváltozott viszonyoknak megfelelően a magánerdő-gazdálkodás beindítása, szakmai koordinálása új erdők telepítése lett élete célja. A saját területén kísérletezve vezette be az akác magvetéssel történő telepítését. Az új technológia szigorú betartása mellett – az elmúlt 14 év során – mintegy 1500 ha akácerdőt létesített az egyéb fajok mellett. Eközben a HM által a megyében kezelt, mintegy 1300 ha szakmai irányítását végezte, ahol szintén jelentős erdőfelújítási és erdőtelepítési munkákat kivitelezett. Élete utolsó munkanapján 2005. április 12-én még szervezte a tavaszi erdővédelmi munkákat.

Mindig szívügyének tekintette az erdészek összetartását. Legnépszerűbb volt Győrben az általa 20 éven át megszervezett erdészbál, melyet az erdészek mellett a győri polgárság is magáénak vallott. Emellett a győri sport élszurkolójaként futball- vagy kézilabda-mérkőzés elképzelhetetlen volt nélküle.

2005. április 12-én szívbetegsége miatt súlyos állapotba került és egy hét múlva távozott a földi létből.

Április 22-én rokonai, barátai, tisztelői szárai kísérték utolsó útjára. A kollégák nevében Mogyorósi Zsolt erdész mondott búcsúztatót, majd elhelyezték az emlékező virágait a Győrnádorvárosi köztemetőben lévő családi sírboltnál.

Drága Karcsi Barátunk! Emlékedet szívünkben megőrizzük. Isten veled, nyugodj békében!

Szanyi Tibor (1929–2005)

1929-ben született Bakonybélben. Az erdő szeretetét, szolgálatát a vadászszenvedélyt a családban szívta magába: édesapja erdész volt a Bakony rengetegében.

Alsófokú iskoláit a háború vérvízataros éveiben végezte, első kenyerét fizikai munkával kereste, majd a munka mellett szerzett erdész képesítést.

Erdészként első szolgálati helye a Bakonyban, Huszárokölöpusztán volt, itt 1964-ig szolgált. A Kisalföldre 1964. október 1-jével került a Rábaközi Erdészet éppen megüresedő Szobavölgyi kerületébe, 6 évig lakott a göbös-majori erdészházban.

Az eddigiektől teljesen eltérő gazdálkodási körülmények között hamar feltalálta magát a cseri erdőben, csak a vadászat hiányzott a munkaköréből.

Az erdőgazdálkodás nagy fejlődésen ment át ebben az időben, a kézi eszközöket kezdték a motorfűrészek felváltani, a berekmajori fogatgazdaság mellett megjelentek a közelítő traktorok is. Az új kihívásokat nagyszerűen leküzdötte, kiegyensúlyozott, vidám természete jó hatással volt a környezetére is.

A gyermekkori álmok, a szülőföld vonzása a Bakony közelébe vonzotta, így amikor az erdészet legtávolabbi kerületében Szany – Mórícerdőn hely kínálkozott, áttette székhelyét ide, és 1971-től 1990-ig itt szolgált.

A községben levő hajdani püspökségi erdészház lett az otthona, az erdők vadonából egy nagyközség közepén találta magát családjával. Élete párja is munkahelyre talált, gyermekük itt kezdett el iskolába járni.

Kerülete hamarosan bővült az Égererdővel, csemetekert, karácsonyfa-telep, bognárműhely, fogat- és MÁV-rakodó is volt a megmunkált kerületben.

Nagy lendülettel fogott munkába az új helyen, ütőképes fakitermelő és erdőművelő brigádot tartott össze, munkájukat az erdészet központjától távol lévén nagy önállósággal szervezte. Sok gépi munkát a helyi termelőszövetkezettel oldott meg. Szép erdőket, szlavón tölgyeseket, égereseket örökölt elődeitől, és gyarapította is őket. A bognárműhelyben az egész erdőgazdaság számára készítették szerszámnyeleket, erdei bútorokat, de még evezőlapátot is.

Hamarosan a helyi közélet aktív résztvevője lett, a Hazafias Népfront és a sportkör elnöke volt Szanyban, a község minden társadalmi megmozdulásában tevékenyen részt vett. Szakmai és közéleti munkájáért a Munka Érdemrend bronz fokozatát vehette át az Elnöki Tanács elnökétől.

1981-82-ben a nevéhez fűződik a szilsárkányi Kiss Ferenc emlékház kerítése és parkosítása, kivitelezési munkáinak irányítása. Ennek eredményét az ország szakközönsége az Országos Erdészeti Egyesület 2004. évi vándorgyűlésén láthatta.

1989 végén vonult nyugdíjba, de még fél évig ellátta a szolgálatot kerületében, amíg utódja katonai szolgálatból leszerelt. A rendszerváltás életmódváltást is hozott családjá számára, az erdészház visszakerült egyházi tulajdonba, így párjával költöznie kellett az eddigi fészekből. Pápara költöztek, de gyakran visszalátogatott élete legfontosabb állomására, egész életében jó kapcsolatot tartott fenn volt munkatársaival, akik mindig szívesen látták.

Ha tehette eljött a nyugdíjas találkozókra, volt kollégáinak nyugdíjas búcsúztatójára is. Párja korai halálát követően 10 évig élt özvegyen, ahogy unokái nőttek, középiskolába kerültek, minden idejét-erejét az ő tanulásuk segítésére áldozta.

Fél évvel ezelőtt történt balesete, kezdődő betegsége felőrölte egészségét. Életének 77. évében 2005. december 30-án távozott közülünk, nagy úrt hagyva maga után. Hamvaitól 2006. január 11-én vettünk végső búcsút Pápan, az Alsóvárosi temetőben.

Drága Tibor Barátunk! Isten veled! Emlékedet örökké megőrizzük szívünkben! Nyugodjál békében!

Greguss László Géza
OEE helyi csoport titkára

Csuport Sándor (1924–2006)

1924-ben született a Felvidéki Naszvadon. Amint visszakérül a Felvidék, Pilisszentlászlóra települ, mint erdészgyakornok.

A háború után visszatelepül Naszvadra azért, hogy teljes családdal együtt kitelepítsenek. A gyilkos politika 3100 magyar ember életét törte ketté a kitelepítéssel Naszvadon. A Te családod a somogyi Szulokra kerül. Te azonban rövidesen ismét Szentlászlón vagy már.

Rövid soproni erdészeti szakiskolai tanulás után 1952-ben a Szentendrei Erdészet Sikárosi kerületébe neveznek ki kerületvezető erdésznek. Itt dolgozol 1968-ig. 1969-től a Pilisi Állami Parkerdőgazdaság Fő-építésvezetőségéhez kerülsz.

Majdnem egy időben ugyanitt vállal állást egy kezdő erdőmérnök-gyakornok – jómagam. A következő 15 évet együtt dolgoztuk, majd 1984-ben nyugállományba vonultál.

Ennyi az élet, ennyi az életed? Ilyen röviden elmondható?

Ezerszáma éjszaka indultál, gyalog a távoli vágásba, hogy időben ott legyél a munkakezdéseken, és még hány hasonló példát mondhatnék a felelősségről, amelyet elismerve az erdészeti szolgálatért négyszer kaptad meg a Kiváló Dolgozó kitüntetését. Felépítetted házat, műveltél a hatalmas üvegházaidat, szőlődet, nagy málnásodat, neveltél sok számosállatot. Egyidejűleg még Pilisszentlászló tanácselnöke is voltál.

Hány erdész köszönheti Neked, hogy újtárra indítottad? Sikárosban mindig volt erdészgyakornok Nálad. Nemcsak a szakmára oktattad, hanem embernek is neveltél őket.

A Fő-építésvezetőség szakszervezeti bizalmija voltál.

Egy alkalommal – még a pártállam virágkorában – egy borivóban sok mindenről beszélgettünk. Felvetődött, hogy a sikárosi erdészháznál levő feszületet az ott lakó erdész milyen tisztelettel gondolja. „Amikor én laktam ott, azt a feszületet én is ugyanúgy gondoltam, és – mondandójával megállt, szénézett az ivóban, majd halkabban folytatva mondta – és annak a mása mindig a nyakamban függ az ingem alatt.” – Egymás szemébe néztünk, koccintottunk.

Nyugdíjas életében ritkán, de rendszeresen látogattam. Finom sonka, kolbász, puha kenyér és bor került az asztalra. Eltelt megint vagy 15 év. Az ételből, az italból mind kevesebbet fogyasztott. A nyolcvanadik születésnapját az Apátkúti vadászházban terveztük köszönteni sok kollégával együtt. Az ünnepség elmaradt.

Amikor úgy három hete Budakeszin az érműtét után meglátogattuk, megfogtuk egymás kezét. Hangját alig hallottuk, szeméből könny csordogált. Arra gondoltam: Vajon lesz-e valaha is köszöntés?

Kedves Sándor Bátyám!

Koporsód előtt állván mondom Néked: A harcot megharcoltad, a hitet megtartottad, Isten éltessen Téged az örökkévalóságban!

Bánó László

A Dráva Völgye erdei iskolája

Az iskola névadója

A Dráva völgyisták a Vidravár nevet adták erdei iskolájuknak. A vidrát Fekete István Lutra című könyvéből már ismerjük. Dávid mindjárt pontosította is a róla derengő ismereteinket: a lutra (ez a latin neve a vidrának) a ragadozók rendjének menyétfélék családjába tartozik. 1,5 m hosszúságot és 35 cm vállmagasságot is elérő állat. Karcsú termete, de kurta lábai vannak, a vizet szereti, vízi emlős. A folyók, patakok sűrű növényzettel benőtt meredek partjain él. Vízi rovarok, békák mellett fő tápláléka a hal. Tömött, barnás színű prémje van. Ezt nagyon értékesnek tartják.

Milyen is az élet a Vidravár Iskolánkban?

A Vidravár Erdei Iskola minden más iskolától különbözik. Először is az időtartama csupán egy hét; másodszor pedig diákjai távol az iskolák épületétől, padjától az erdőt járják. Ez pedig azt jelenti, a tanuláshoz a tapasztalatszerzés az első élményük, a látottakat csak azután nevezik meg. Többnyire először látják a növényt, állatot, azután tudják meg a nevét.

Megismerkedtünk néhány növényvel. Így például az ezüstperjével; az élesmosófűvel, ennek gyökerét régebben sűrűlőkefék készítésére használták; a kékcstillaggal, ennek virágai gömbös fejecskében állnak a szár felső részén; a juhsóskával, aminek levelei kicsik és lándzsásak (szálas lándzsásak, nyílásdárdás vállúak). A növények közül a kecses nyírfát szerettük meg leginkább.

A környék állatvilágával is foglalkoztunk. Számomra az egyik legérdekesebb a hangyalasó volt, amelynek lárvája a homokban kraterszerű csapdát alakít ki, és az idemászó hangya dolgát homokspriceléssel nehezíti egészen addig, míg az végül le nem zuhan a csapda aljára.

Megismerkedtünk a rézsiklóval és a zöld gyíkkal is. Madarak közül az erdei pacsirta, a cigánycsuk, a töviszúró gébics meg a darázsölyv került a szemünk elé.

Rigócon mesterséges tavak vannak. Mi a 9-es tóhoz mentünk, közben lepkékre vadásztunk hálóval. A tó erősen hínáros volt. Megtudtuk, hogy kétfajta hínár van: a lebegő és a gyökerező. A tóban láttunk tavirózsát is, hattyút is. De beszéltünk más madarakról is: réce, gém, nádiposzáta, nádirigó, bakcsó mind szóba kerültek.

Ezenkívül megtanultuk, hogy milyen gerinctelen fajok élnek szennye-

zett és tiszta vizekben. Szennyezett vízben él a pióca, a pocikféreg és az árvaszúnyog lárvája. Tiszta vízben él a tegzes lárvá, a kagyló, a kérészlárvá... A szitaktató lárvája pedig mindkét vízfélében megtalálható. Megbeszéltük, hogy miért fontos a vizek életében a nád.

A Vidravár diákjainak hangulatát leginkább Ady Endre soraival tudnám befejezni:

*„Zengett a fény, tüzelt a Nap ...
S csókol minden az ég alatt.”*

Persze számomra nem ebben a hozsannázó hangulatban kezdődött az erdei iskola. Először az idegenség érzése zavart, mivel mi, Bagik távolról jöttünk a barcsi diákok közé.

Hamarosan rájöttem, másnak is van baja, nemcsak nekem. Legáltalánosabb kínzó érzés a fóbia volt, indokolatlan félelem bizonyos állatoktól. Így az ízeltlábúak, a pókok és a bűdösbence rémített többeket. A kullancs azonban valószínű veszélyt jelentett a csípésével. (Somogyban nagyon magas a fertőzött kullancsok aránya.) Többen semmibe vették ezt a veszélyt is, míg az aggodalmaskodók megelőző védekezésbe kezdtek. Egyesek polibét szedtek, mások sprézték magukat. Mindenki betartotta azonban az esti fürdéskor a testvizitet, s másnap beszámoltunk egymásnak, hány kullancsot találtunk magunkon, és testünk mely részén voltak ezek, miként távolítottuk el őket.

Szólásokat gyűjtöttünk a kullancsról. A leggyakrabban azt használtuk: - De nagy kullancs vagy! De mondtunk ilyet is: „Rátapad az emberre, mint a kullancs, le sem lehet vakarni!” Megmérgezi az életemet, mint a fertőzött kullancs. Kitéplek magamból, mint a kullancsot. Ezeket nem indulatból mondtuk egymásnak, hanem szómágiaként emlegettük csupán a parányi állatot. Ezen azt értem, hogy a megnevezésével hatalmunkba akartuk keríteni őket.

Ezek a kezdeti kellemetlenségek lassanként csillapodtak, megszokottá váltak, de el is tűnhettek, egyszóval nem zavartak bennünket. Közérzetünket ezután csak két dolog rontotta, az egyik: lápos helyeken a szúnyogcsípés, a másik: tudásfelméréskor a meg nem engedett eszközök használata egyes nyerő párosok részéről. Nem tudom, miért, de a csalás a legtöbb embert bosszantja, sőt el is kedvetlenülíti.

Búcsú a „Vidravár”-tól

Viszontlátásra, Rigóc, viszontlátásra, Vidravár!

Emlékezni fogunk rád!

Emlékezni fogunk a vidámságra, amely ott vibrált közöttünk; a tanárok is mind közel kerültek hozzánk. Türelmetlen fajta a diák. Itt nem kellett padba ülve figyelni, csak mentünk, mentünk, néztünk, láttunk, beszéltünk, nevtünk, örültünk.

Emlékezni fogunk az etetőkre, a gondoskodásnak ezekre a kézzelfogható tárgyaira, amelyek azt mutatják, nemcsak embertestvéreim vannak, hanem a természet közös gyermekei vagyunk mi, élőlények.

Emlékezni fogunk Patkó Bandi fájára, amely mellé állva látjuk, milyen kicsi az ember. Időben, térben parányi ehhez a kocsányos tölgyhöz képest.

Bagi Eszter